μεγάλα μόλις σημειοῦνται καὶ ἐπιπολαίως. Πολλάκις ὑπάρχουν χάσματα, ἀλλὰ πάντοτε ὁ δεσμὸς τῶν ἀπομνημονευομένων διατηρεῖται χρονολογικῶς, ἐνῷ οὐδαμοῦ καταφαίνεται ἐσωτερικὴ συνάφεια ἢ εἱρμός.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι διὰ τῶν χρονικῶν ὑπάρχει μὲν πιστὴ ἐπανάληψις τῶν γενομένων καὶ τῶν πραχθέντων, δὲν ὑπάρχει ὅμως ἱστορικὴ ἀλήθεια. Αὐτὴ ἀπαιτεῖ πρὸς ἀπαρτισμὸν εἰκόνος ὁμοιοσχήμονος, ἐπὶ ἑκάστου πράγματος τὸ οἰκεῖον μέγεθος, μικρὸν τὸ μικρὸν καὶ τὸ μεγάλον ἀνάλογον. Ὁ χρονογράφος τοιουτοτρόπως οὐδεμίαν καταβάλλει τέχνην πιστῶς ἐπαναλαμβάνων ὅσα ἤκουσε καὶ ἔμαθε, ἐνῷ ὁ ἱστορικὸς ἄνευ τέχνης οὐδὲν πράττει, ἡ δὲ τέχνη αὐτοῦ εἶναι, ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰ περιγραφόμενα τὸ οἰκεῖον ἀνάστημα, θέτων τοὐτέστιν ἐν πρώτῃ τάξει καὶ ἔμπροσθεν τῆς σκηνῆς ἐν πλήρει ἐπιφανείᾳ τὰ μεγάλα καὶ καίρια καὶ κρίσιμα, δι' ὧν ἐμφαίνεται γενικώτερον ἡ τύχη τοῦ ὅλου, τὰ δὲ ὑποδεέστερα καὶ εὐτελῆ καὶ ἐξ ὧν μικρόν τι ἐξαρτᾶται τάττων ὄπισθεν καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐπιπροσθοῦν τὰ σπουδαιότερα, καὶ νὰ μὴ ἀποῤῥάττουν τὴν ὄψιν πρὸς σκάνδαλον τοῦ νοήμονος ἀναγνώστου. Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἐκεῖνα, ἐξ ὧν οὐδὲν ἤρτηται καὶ οὐδὲν μεταβάλλεται, ὅλως παρέλκουν, ὡς ἀνέκδοτα δὲ καὶ ἐν οὐδεμιᾷ διατελοῦντα συναφείᾳ κάλλιον ν' ἀποσιωπῶνται, ὅταν παρέχουν ὄχλον.

Δὲν λέγομεν ὅτι ἀπεδείξαμεν, ἀλλὰ σχεδὸν ἐπιθανολογήσαμεν, ὅτι πολλὰ συμβαίνοντα οὐδεμίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ εὑρίσκουν θέσιν καὶ εἶναι ἄνευ ζημίας ἀποβλητέα· ἀλλὰ τοῦτο ἔχομεν ἤδη βέβαιον, ὅτι ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ἐπίπεδον φέρον ὡς κόκκους ἄμμου ὅλα τὰ γενόμενα χύδην. Ἀπεναντίας εἶναι λίαν ἀνώμαλος· πίναξ, ὅσον ἀνώμαλα τὰ πράγματα, καὶ ἐκ τῆς ἀνωμαλίας λαμβάνει ψυχὴν ἡ εἰκὼν καὶ ὡς διὰ μαγικῆς τινος δυνάμεως ἀνακαλοῦνται εἰς τὴν ζωὴν τὰ παρωχήμενα καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ παρελθόντος πεπτωκότα. Τὰ χρονικὰ εἶναι νεκρολογία καὶ πολυάνδριον, ἐν ᾧ ἀνάκεινται μνημεῖα νεκρῶν, ἡ δὲ ἱστορία, καθ' ὅλην τὴν ἐνάργειαν παριστάνουσα τὰ πράγματα καὶ δίδουσα χρώματα εἰς τὰς σκιὰς καὶ φῶς εἰς τὰ χρώματα, εἶναι εἰκὼν ζῶσα καὶ ἔμψυχος.

Ὡς τέχνη ἡ ἱστοριογραφία δὲν εἶναι τοῦ τυχόντος, οὔτε τοῦ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως γνωρίζοντος τὰ ἱστορούμενα κτῆμα, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτηδείως διατάττοντος τὴν ὕλην καὶ κατὰ τὴν ὀπτικὴν ῥυθμίζοντος τὴν σκιαγραφίαν. Καὶ ὡς τέχνη μὲν ἔχει κανόνας, ἀλλὰ πρὸς ἐφαρμογὴν χρῄζει ἐμπειρίας.

Πρόκειται τάχα σήμερον νὰ ἐφεύρωμεν αὐτοὺς τοὺς κανόνας, διδάσκοντες ἡμεῖς τοὺς διδασκάλους τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν γηραιὰν τέχνην αὐθαδῶς καλοῦντες ἐνώπιον τῆς διδασκαλικῆς ἡμῶν ἕδρας; Ἄπαγε! Ἀφότου ὑπάρχει ἱστορία, ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου μέχρι σήμερον, τηροῦνται οἱ κανόνες, τοὺς ὁποίους ζητοῦμεν· ἀλλ' ἀντὶ νὰ βεβαιώσωμεν περὶ αὐτῶν αὐθεντικῶς, ἡμεῖς οἱ πάσης αὐθεντίας ἐστερημένοι, προτιμῶμεν νὰ εὕρωμεν αὐτοὺς ὡς ἐν τοῖς πράγμασι κειμένους.

Ὁ φυσικὸς διὰ τῆς παρατηρήσεως ἀναλύων μετ' ἐπιστασίας τὰ φαινόμενα, ἐξάγει τὸν διέποντα αὐτὰ νόμον, ἐκ τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων τὸν ἀμετάτρεπτον νόμον τῆς βαρύτητος, καὶ ἐκ τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος παντοίας συνεπείας.

Ὡσαύτως καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς ἱστορίας ἐξάγομεν τὴν μέθοδον αὐτῆς καὶ τοὺς διέποντας τὴν ἱστοριογραφίαν νόμους, ὡς ἀπαραιτήτους καὶ οὐδόλως κατ' ἀρέσκειαν.

Τίνες λοιπὸν οἱ κανόνες, καθ' οὓς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὰ μὲν μεγάλα συμβάντα, τὰ γενικωτέραν ἔχοντα σημασίαν καὶ κυριεύοντα τὰ πλεῖστα τῶν γενομένων, ἐν οἷς τοὐτέστι τὰ πλεῖστα κινδυνεύονται, καὶ καθ' ἃ ἐμφαίνεται ἡ ῥοπὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς τύχης ἡ περιπέτεια, ὡς ἔξοχα προβάλλονται ἐπισπώμενα ἀμέσως τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, ἐνῷ τὰ δευτερεύοντα καὶ τριτεύοντα παρακολουθοῦν κατὰ σύμμετρον ἀπόστασιν, μὴ φέροντα ὄχλον εἰς τὸν καθορῶντα τὸ θέαμα, ὁποῖον ὑπάρχει πραγματικῶς καὶ κατὰ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἔννοιαν;

Πρῶτος πρὸς τοῦτο κανὼν βεβαίως ἡ εὕρεσις αὐτῶν τῶν γενικωτέρων συμβάντων διὰ προηγουμένης ἐπιθεωρήσεως ὅλης τῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν πανταχόθεν πορίζεται ὁ ἱστορικός, ἐπιζητῶν τίνες ὑπῆρξαν αἱ κρίσιμοι ἐποχαὶ καὶ ἰχνηλατῶν τὰς συνεπείας αὐτῶν.

Πραγματικῶς ἐπιτυγχάνων εἰς τὴν θήραν ταύτην, ἔχει τὰς κλεῖδας τῶν γενομένων καὶ ἀνεπαισθήτως ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ἡ ἀλληλουχία τῶν πραγμάτων, οὐχὶ ὡς διαδοχὴ κατὰ χρόνον, καὶ μονότονον ἔπειτα καὶ ἔπειτα καὶ ἔπειτα, ἀλλ' ὡς *προπαρασκευὴ* κρισίμων συμβάντων, ἐξ ὧν ἡ τῶν ὅλων ῥοπή.

Ὁ δεύτερος κανὼν ἐπίσης ἕπεται, ὅτι ὁ ἱστορικὸς ὀφείλει νὰ κρύψῃ τὴν ἰδίαν τέχνην, δηλ. πόσους κατέδαλε κόπους, ὡς θέαμα φορτικὸν παρενοχλοῦν τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἄμεσον αὐτῆς παράστασιν, ἄμικτον καὶ φυσικήν, καὶ τότε πιθανήν, διότι δὲν παρεμβαίνει χεὶρ κρατοῦσα καὶ διευθύνουσα τοὺς μίτους. Τὸ ἔργον εἶναι τέλειον, ὅταν ἀπέλθῃ ὁ ἐργάτης, καὶ αὐτὸς μεταξὺ τῶν θεατῶν καθήμενος καὶ ζητούμενος ποῦ εἶναι, διὰ νὰ λάβῃ τὸν δίκαιον ἔπαινον.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἱστορικός, οὐδέποτε προτάσσει ἑαυτὸν τοῦ ἔργου, ἀλλὰ μένει ἀόρατος ὄπισθεν αὐτοῦ· πρέπει ἀδιάστως νὰ προκύπτῃ ἡ σχέσις τῶν μικρῶν πρὸς τὰ μεγάλα, καὶ προτιμότερον νὰ μὴ προκύπτῃ ἐκ πρώτης καὶ δευτέρας ὄψεως, ἢ νὰ γίνεται χρῆσις ἐπιτετηδευμένων συνδυασμῶν, ἐν οἷς λείπει τὸ πιθανόν. Διὰ τοιαύτης ἐπιτηδεύσεως ἀναποφεύκτως γεννᾶται ἡ δυσπιστία κατὰ τοῦ συγγραφέως ὡς παραμορροῦντος καὶ ἀλλοιοῦντος κατ' ἐπίνοιαν, καὶ ἐπιβούλως τὰ πάντα τεχναζομένου πρὸς σαγήνευσιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ ἀναποδείκτου.

Ἀλλ' ἤδη ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἄκρον γνώρισμα τοῦ δοκίμου ἱστορικοῦ καὶ τὸ μεθόδευμα αὐτοῦ χρῄζει

πλατυτέρας ἐξηγήσεως, ἢ ὅσον δυνάμεθα νὰ δώσωμεν, ἐμβατεύοντες κατ' ἔμπνευσιν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς τέχνης.

Τὰ κρίσιμα συμβάντα ἐν πρώτῃ καθίστανται τάξει, καθόσον διὰ τῶν ὑποδεεστέρων προπαρασκευάζονται καὶ ἐνῷ ταῦτα προαναγγέλλουν σπουδαιότερόν τι, ἐξ οὗ ἐπίκειται λύσις, ἐκ τῆς προσδοκίας αὐτοῦ γεννᾶται τὸ διαφέρον. Ὁ ἀναγνώστης βλέπει πολλὰ καὶ ἀλλεπάλληλα παρερχόμενα ἐνώπιόν του, ἐν ἀκαρεῖ προβαίνοντα καὶ αἰφνίδια μᾶλλον, ὥστε ἐξ ὅλων αὐτῶν προμαντεύει τὸ σπουδαιότερον τοῦ ὁποίου βαρύτερον πάντοτε ἀκούεται ἐπερχομένου τὸ βάδισμα καὶ ἀνησυχῶν παραφυλάττει αὐτό, ἢ μᾶλλον ὁ νοῦς αὐτοῦ προτρέχει πάντοτε, ὥςε εἶναι ὅλος ἐν τοῖς ἱστορουμένοις, οὔτε ὅσον ν' ἀναπνεύσῃ ἀποσπώμενος. Ὅταν ὅμως φοβερόν τι προσδοκᾶται, πᾶν δὲ νέον συμβὰν ἐπαυξάνῃ τοὺς κινδύνους καὶ τὴν ἀνησυχίαν τοῦ ἀναγνώστου, ὁ δὲ κύβος περὶ τῶν ὅλων, περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ἔθνους γενναίου, ἀξίου μεγάλου ὀνόματος, πολλῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν πλεονεκτημάτων κατόχου, καὶ τέλος προσφιλοῦς, ὁ ψυχρότερος ἀναγνώστης κινεῖται μετὰ παλμοῦ στρέφων τὰς σελίδας, συμπάσχων καὶ συναγαλλόμενος, ἐν μέσῳ τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ ἐν μέσῳ τῆς ὅλης περιπετείας, βαρὺν ἔχον τὸν οὐρανὸν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τρέμουσαν τὴν γῆν ὑπὸ τοὺς πόδας.

Ἀλλὰ φαίνεται παρασυρόμεθα καὶ ἡμεῖς φανταστικοποιοῦντες, ἐνῷ πρόκειται ν' ἀναλύσωμεν τὰ τῆς τέχνης.

Ἐνῷ λέγομεν, ὅτι τὸ σπουδαιότερον προπαρασκευάζεται, οὐδὲν εἴπομεν σχεδόν, μὴ ὁρίσαντες διὰ τίνος τρόπου.

Ἀναποφεύκτως ἐν οἱαδήποτε ἱστορίᾳ ὑπάρχουν τοιαῦτα κρίσιμα καὶ γενικώτερα συμβάντα, καὶ αὐτὰ χρησιμεύουν πρὸς ὑποδιαίρεσιν αὐτῆς εἰς περιόδους, διότι μετὰ τὴν ἔκβασιν αὐτῶν μεταβάλλουν ὄψιν ὅλα τὰ πράγματα. Αὐταὶ αἱ περίοδοι ἀποτελοῦν σταθμούς, ἢ μᾶλλον εἶναι καταιγίδες, μεθ' ἃς ὁπωσοῦν γίνεται πάλιν αἰθρία. Δὲν ὑπομένει ὁ ἀναγνώστης πάντοτε προσηλούμενος τετανικῶς καὶ πληττόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φλογώδους πάθους, ὅπως ἡ μονότονος ἀπάθεια καὶ ἡ ὁμαλὴ καὶ οὐδέποτε μεταβαλλομένη διήγησις ψυχραίνει αὐτόν. Βαθμηδὸν παθαινόμενος δέχεται τὸ ἄκρον, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ μέτρον τι, ἀλλὰ κατόπιν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ κατάπαυσις πρὸς νέαν δοκιμασίαν. Ἐγκαίρως ἐπερχόμενον τὸ ἄξιον λόγου, ἄνευ ἐξογκώσεως περιττῆς καὶ πυρετώδους ὑπερβολῆς, βαθεῖαν ἐγχαράττει ἐντύπωσιν, διότι αἱ πομπωδέστεραι ἀλλὰ κεναὶ λέξεις λησμονοῦνται, ἐνῷ τὰ καίρια πράγματα διαμένουν ἀνεξάλειπτα.

Διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν περιόδων ἐντὸς τῆς ἱστορίας τοῦτο ἐξαισίως κατορθοῦται, ἀλλὰ δὲν εἶναι τέχνασμα τοῦ συγγραφέως ἡ ἐκπληροῦσα ὅ,τι τὰ πράγματα αὐτὰ ἀπαιτοῦν τέχνη, ἐν οἷς τῳόντι τοιαῦται ὑπάρχουν περίοδοι συμμεταβάλλουσαι τῶν ὅλων τὴν ὄψιν.

Ἐνῷ πρὸς τὸ κρίσιμον τέρμα αὐτῶν τῶν περιόδων ῥυθμίζει τὴν διήγησιν ὁ συγγραφεύς, δὲν παρακολουθεῖ αὐστηρῶς χρονολογικὴν τάξιν, ὡς ἐρημερίς, ἀλλὰ τὰ καθέκαστα ἐκθέτει μέχρι τῆς κρισίμου ἐκείνης στιγμῆς, καθόσον μάλιστα ἐν αὐτῇ ἔγκειται ἡ ῥοπὴ ἐκείνων. Τὸ κύριον συμβὰν ὑποφαίνεται πάντοτε μακρόθεν, ὡς ὁ μίτος, δι' οὗ συνδέεται ἡ σειρὰ τῆς διηγήσεως, τὰ λοιπὰ δὲ παρεμπίπτουν ὡς ἐπεισόδια καὶ, καθόσον ἤρτηται ἐκ τοῦ κυρίου συμβάντος, διακόπτονται, ὥστε συνάμα ἐπέρχεται καὶ ἡ λύσις αὐτῶν. Εἰς τοῦτο ἐνίοτε ἐξαισέως συντελεῖ καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωσις.

Τὰ ἐπεισόδια εἶναι ὁ δεινότερος σκόπελος τοῦ ἱστορικοῦ, διότι παρεμβάλλων αὐτὰ ἀπομακρύνει τὸ κύριον γεγονὸς καὶ διασπᾷ τὴν προσοχήν. Ἀλλ' ὅταν συμπλέκῃ αὐτὰ ἐπιτηδείως, μὴ δίδων τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε νὰ λησμονηθῇ τὸ κύριον, περὶ οὗ πρόκειται, τὰ ἐπεισόδια ἐπαυξάνουν τὸ διαφέρον, διότι ἔχουν τὸν νοῦν ἡμῶν μετέωρον καὶ ποθοῦντα τὸ τέλος, πρὸς ὃ καὶ αὐτὰ φέρουν, ἀλλ' εὐχαριστούμενον εἰς τὸ μέγεθος τῶν πραγμάτων, ὅσα ὁμοῦ συμπλέκονται ὡς μέρος τῆς αὐτῆς σκηνῆς.

Ἐκ τούτου μανθάνομεν πόσον δεινὸν τὸ ἔργον τοῦ ἱστοριογράφου πρὸς μόνην διάταξιν τῆς ὕλης. Δεν ἀπαιτοῦμεν ἐν τούτοις νὰ ἐφεύρῃ, ἢ νὰ κατασκευάσῃ τι, ἀλλὰ μάλιστα ζητοῦμεν οὐδὲν νὰ προσθέσῃ καὶ οὐδὲν ν' ἀφαιρέσῃ. Θέλομεν μετὰ μεγίστης ἐπιστασίας νὰ ἐξερευνήσῃ τὰ πράγματα καὶ πρὸ πάντων τὰς σχέσεις αὐτῶν, νὰ γνωρίσῃ πῶς συνάπτονται, πῶς συνακολουθοῦν πρὸς τὸ αὐτὸ τέρμα, πῶς συγκρούονται, ἢ ὑποβοηθοῦνται καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ πῶς προπαρασκευάζεται σπουδαῖόν τι, τὸ ὁποῖον συγκεφαλαιοῖ τὰ πάντα καὶ εἰς ὃ ταῦτα συγκορυφοῦνται. Πρὸς τοῦτο ὁ ἱστοριογράφος ἀόκνως κατασκοπεύει, πανταχόθεν στρέφων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ οὐδὲν παραμελῶν πρὸς εὐκρίνειαν, τὴν ὁποίαν ἐπιτυγχάνει ἀποδίδων τοσαύτην ἔκτασιν εἰς τὴν διήγησιν ἑκάστου συμβάντος, ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸ κύριον καὶ σπουδαῖον, τοῦ ὁποίου οὐδέποτε γίνεται ἐπιλήσμων. Ἐνῷ φαίνεται ὅτι παρεκκλίνει, καὶ ὅτι ἄλλην τρέπεται ὁδὸν διὰ τῶν ἐπεισοδίων, πάλιν ἐπὶ τέλους ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸ τέρμα, πρὸς ὃ ὅλα συμβαδίζουν ὑπὸ γενικωτέρας ὠθούμενα ἀνάγκης, ἐνώπιον τῆς ὁποίας κλίνομεν τὸν αὐχένα, διότι τὰ πράγματα εἶναι τῆς κρίσεως καὶ ἐπινοίας ἡμῶν ὑπέρτερα, καὶ δάκτυλος ἀόρατος τὰ κινεῖ.

Ἐκ τῆς διατάξεως τῆς ὕλης, ὅπως ἤδη ὑπεδείξαμεν, ἄλλο προσγίνεται μέγιστον πλεονέκτημα εἰς τὸν ἱστορικόν, ὅτι δύναται νὰ ἐξελέγξῃ τὸ ἀξιόπιστον τῶν ἱστορουμένων. Εἶναι ἀδύνατον ἐνῷ συνάπτει ὅλα εἰς σύμφωνον εἱρμόν, ὁποῖον τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιμαρτυρεῖ, νὰ μὴ λάβῃ ἀφορμὴν καὶ τεκμήριον ἐκ τῶν λοιπῶν, πρὸς ἀνόρθωσιν διηγημάτων ἀπιθάνων καὶ ἀδεσπότων καὶ ἀποκρύφων. Εἶναι ἀδύνατον ἡ πιθανότης τοῦ ὅλου νὰ μὴ φέρῃ αὐτὸν εἰς τὴν πιθανότητα ἑκάστου μέρους καὶ νὰ μὴ διαχύσῃ φῶς πρὸς ἀνακάλυψιν ἀγνώστων καὶ ἀνεξερευ-

νήτων πραγμάτων, ὁσάκις συντελοῦν πρὸς εὐκρίνειαν τῶν κατὰ τὸ πλεῖστον γνωστῶν.

Ἀλλ' ἐνῷ διδάσκομεν τὸν ἱστορικὸν τὴν εἰς περιόδους κατατομὴν τῆς ὕλης, διὰ νὰ μὴ φανῶμεν ἀνακόλουθοι ὀφείλομεν ἀμέσως νὰ κλείσωμεν τὴν περίοδον ταύτην, διὰ νὰ μεταβῶμεν εἰς ἄλλην, περὶ ἧς ὑπεσχέθημεν.

Γ'.

Ἴσως συντελεῖ πρὸς ἀναψυχὴν μικρόν τι νὰ ἐνδιατρίψωμεν, ὅπου ἀφίχθημεν, ἐπισκοποῦντες ὅσην διηνύσαμεν ὁδόν.

Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια ἦτο τὸ ζητούμενον, καὶ κατόπιν αὐτῆς ἐλαύνοντες εὕρομεν, ὅτι τὰ πράγματα εἶναι διαφόρου μεγέθους, τὸ ὁποῖον ἔργον ἔχει ἡ ἀληθὴς ἱστορία νὰ δείξῃ. Τοῦτο πράττει λοιπὸν ἀνυψοῦσα τὰ ἔξοχα, τὰ δὲ ὑποδεέστερα καταβιβάζουσα. Ἀλλ' ἡ ἀνύψωσις δὲν ἐπιτυγχάνει διὰ λέξεων, ἐνόσῳ δὲν προκύπτει ἐκ τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο κατεστήσαμεν ἐπιφανῆ τὰ καίρια ἀπὸ ἄκρας εἰς ἄκραν παρεμβάλλοντες τὰ λοιπὰ ἢ ἐπιτροχάδην ἢ ἐπεισοδιακῶς, ὅταν ἦναι ἐκτενέστερα ὁτὲ μὲν διεξιόντες αὐτά, ὁτὲ δὲ διακόπτοντες τὸ νῆμα, διὰ νὰ τὸ ἀναδέσωμεν πάλιν, ὅπου τὸ ἐπεισόδιον συμπίπτει. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἐκαλέσαμεν ἱστορικὴν περίοδον, ἀπαρτίζουσαν εἰκόνα πολύμικτον μέν, ἀλλὰ καθ' ἣν δὲν διασπᾶται ἡ προσοχή, διαβλέπουσα πάντοτε τὰ σπουδαῖα καὶ καίρια, δι' ὧν ἐπέρχεται γενικωτέρα περιτροπή, διὰ τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς ἐκβάσεως διὰ τῶν προανακρουσμάτων καὶ τῶν ἀπηχημάτων συνεχιζομένη.

Τὰ κατὰ τὸν μίτον μονοτόνου διαδοχῆς τοῦ χρόνου ἐκτιθέμενα, παρατίθενται μέν, ἀλλὰ δὲν συνάπτονται, καὶ διὰ τοῦτο μεταθέτομεν αὐτά, μικρόν τι ἀπειθοῦντες πρὸς τὴν χρονολογικὴν τάξιν, διὰ νὰ τάξωμεν αὐτά, ὅπου γίνεται καταφανὴς ἑκάστου ἡ δύναμις (la portée).

Ἀλλ' ἡ δύναμις αὕτη, κατὰ τὸν ἀποδιδόμενον τόπον εἰς τὰ ἱστορούμενα, εἶναι ὅλως *ὑλικὴ* κατὰ τὴν διάταξιν τῆς ὕλης, τουτέστι μὴ ἐπαρκοῦσα εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, περιλαμβάνουσαν καὶ τὴν *ἠθικὴν* αὐτῶν δύναμιν, ἤτοι τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἠθικῆς ἀξίας, καὶ μάλιστα προκειμένου περὶ πράξεων τῶν ὁμοίων ἡμῶν, τῶν ὁποίων προβάλλεται ἐν παραδείγματι ἡ θέα.

Ἴσως ἀστεῖσθημεν εἰπόντες, ὅτι ὁ ἀναγνώστης ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζῃ, πότε νὰ ἐπικροτήσῃ καὶ πότε νὰ συρίξῃ. Ὁ νοήμων γνωρίζει ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ νοήμονα ζητοῦμεν ἀναγνώστην. Ἀλλὰ μεταξὺ ἱστορικοῦ καὶ ἀναγνώστου νοήμονος κινδυνεύει νὰ γεννηθῇ ψυχρότης, ὅταν ἐκεῖνος εἰς μόνα τ' ἀποτελέσματα ἀποβλέπῃ, τὴν ἐπιτυχίαν ἔχων ὁδηγὸν καὶ αὐτὴν ἐξιστορῶν καὶ ἐκθειάζων.

Ἐνῷ διετάξαμεν τὰ ἱστορούμενα κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἔκβασιν, αὐτὴν μόνην παρηκολουθήσαμεν ὡς λάτραι τοῦ ἀποτελέσματος, ἐπόμενοι εἰς τὴν ἅμαξαν τοῦ ἑκάστοτε θριαμβεύοντος.

Ἀλλὰ τὰ πραττόμενα πρῶτον ὑπάρχουν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ πράττοντος, ὡς βουλεύματα καὶ διανοήματα κατὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὰς διαθέσεις καὶ ἐν γένει καθ' ὅσον συντελοῦν πρὸς συγκρότησιν ἀποφάσεως. Ἔπειτα προβαίνει ἡ ἐκτέλεσις διὰ παντοίων προσκομμάτων, κατὰ δὲ τὴν ὑπερνίκησιν αὐτῶν ἐμφαίνεται ἡ δύναμις τῆς θελήσεως, ἡ εὐφυΐα καὶ ἐμπειρία, καὶ τέλος ἐκ τῆς ἐκβάσεως προκύπτει, ἂν τὸ πραχθὲν καὶ τὸ διανοηθὲν εἶναι τὰ αὐτά, ἢ ἄλλο ἦτον ἐν τῇ βουλήσει καὶ ἄλλο ἐπράχθη, πολλάκις τὸ ἐναντίον.

Μέχρι τοῦδε περὶ ἐκτελέσεως καὶ ἐκβάσεως ὡμιλήσαμεν καὶ κατ' αὐτὰς ἐρρύθμισαμεν τὴν διήγησιν, οὐδόλως ἐνασχοληθέντες περὶ διανοίας, ἐξ ἧς ἐν τούτοις ὅλα προβαίνουν. Σχεδὸν παρελείψαμεν τοιουτοτρόπως τὸ οὐσιωδέστερον, τὸ ἐνδόσιμον τῶν πράξεων καὶ τὰς ἐνεργοὺς αἰτίας αὐτῶν.

Ἐνόσῳ ἡ πρᾶξις εἶναι ἐν τῇ διανοίᾳ, διὰ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὰς ἀφορμὰς μανθάνομεν περὶ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τοῦ πράττοντος, ἂν δυνάμεθα νὰ τὰς δεχθῶμεν, ἢ ἂν εἶναι ἀπαράδεκτοι.

Τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ ἐν τούτοις ὡς ἔγγιστα μαντεύομεν τεκμαιρόμενοι ἐκ παντοίων σημείων καὶ ἐκ τῶν πραχθέντων καὶ ἐκ τοῦ ὅλου ἤθους καὶ τῆς ἐν γένει πολιτείας· ἄρα στενῶς συνέχεται ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἡ τῶν μέσων χρῆσις παρέχει τὸ μέτρον τῆς κρίσεως ἡμῶν, οὐ μόνον περὶ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐμπειρίας τοῦ πράττοντος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς ἀξίας τῶν πράξεων, διότι ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν μέσων βλέπομεν τὸ ἠθικὸν φρόνημα, ὡς καὶ αὐτῶν ἐξαρτωμένων ἔτι ἐκ τῆς προαιρέσεως. Ἡ ἔκβασις μόνη ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς προαιρέσεως ὡς συμπλεκομένη πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς ἀνάγκας.

Ἐκ προοιμίου δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν εἰς πόσα ἁμαρτήματα ἐνδέχεται νὰ ἐμπέσῃ ὁ ἱστορικὸς οὐδεμιᾶς τυγχάνων συγγνώμης, εἰς ὃν φιλοτιμεῖται νὰ προσφέρῃ τελειοτέραν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς προσθήκης τῆς περὶ ἠθικῆς ἀξίας τῶν πράξεων κρίσεως.

Εἰ μὲν προβαίνει ἐσκεμμένως καὶ μετὰ δισταγμῶν ἀποφαίνεται ὑπεκφεύγων νὰ χαρακτηρίσῃ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ πάθη τῶν ἱστορουμένων προσώπων καὶ νὰ διαῤῥήξῃ τὸ προσωπεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπιτηδείως αὐτὰ ἔφερον, λέγεται ἐπιπόλαιος, ἐστερημένος διορατικοῦ βλέμματος, ἀβέλτερος καὶ ἀτέλεστος εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας. Ὁ ἱστορικὸς συνορῶν ἐκ περιωπῆς τὰ τετελεσμένα, μεχρισοῦ οἱ ὑποκριταὶ ἐξῆλθον τῆς σκηνῆς καὶ ἀπέθεσαν τὴν στολήν, εἶναι ἀνάξιος ἀκροάσεως ὁμιλῶν περὶ πραγμάτων, ἅτινα πρὸ πολλοῦ δὲν ὑπάρχουν, οὔτε ἐπανέρχονται, ὅταν δὲν φωταγωγῇ αὐτά, ὅπως ἦτον ἀδύνατον νὰ ἴδωμεν, ἐνῷ ἐγίνοντο, διότι τώρα κρατεῖ διὰ χειρὸς ὅλους τοὺς μίτους καὶ εἰσδύει εἰς ὅλα τὰ μυστήρια, ἅτινα ἐπὶ τέλους ὁ χρόνος ἀπεκάλυψε. Τὸ κυριώτερον θέλγητρον τῆς ἱστορίας καὶ καθαυτὸ τὸ διαφέρον αὐτῆς εἶναι, νὰ λύσωμεν τὰς σφραγίδας τοῦ αἰνίγματος, μὴ ὑποκείμενοι πλέον εἰς ἀπάτην καὶ βλέποντες τοὺς ἀγωνισαμένους, οὐχὶ ὁποῖοι ἤθελον νὰ φαίνωνται

ἀλλ' ὁποῖοι ἦσαν. Τοῦτο συνάμα ἀπαιτεῖ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια. Μέχρι τίνος ἐξακολουθεῖ καὶ εὐδοκιμεῖ ἡ ἀπάτη; Ὅσοι ἐπέτυχον φενακίζοντες τοὺς συγχρόνους, δὲν θέλουν ἀνακαλυφθῇ τέλος πάντων παρὰ τῶν μεταγενεστέρων, καὶ ἡ ἱστορία οὐδὲν συντελεῖ ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης; Πόσον στενὴ εἶναι ἡ πρὸς ἀλλήλας αὐτῶν σχέσις, βλέπομεν ἐκ τοῦ αἰσθήματος ἡμῶν ἀνακουριζομένων, ὅταν συντρίβεται τὸ προσωπεῖον τοῦ πανούργου καὶ εἰς τὴν δικαίαν ἡμῶν περιφρόνησιν παραδίδεται ὁ ἔνοχος, ὅστις διέφυγε τὴν καταδίκην τῶν συγχρόνων, παρ' ἀξίαν τιμηθείς, ἐνῷ πάλιν μετὰ βαθείας συναισθήσεως κοσμοῦμεν τὴν μνήμην ἐκείνου, οὗτινος παρεγνωρίσθησαν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὸ φρόνημα, καὶ εὐσεβῶς πλέκομεν εἰς αὐτὸν ἀμάραντον στέφανον εὐπρεπίζοντες τὴν καρδίαν ἡμῶν εἰς ναὸν λατρείας.

Φιλοτιμούμενος ὁ ἱστορικὸς νὰ μὴ φανῇ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐλλιπής, καὶ ἐπιχειρῶν νὰ εἰςδύσῃ εἰς τὰ ἄδυτα καὶ δι' ἐξωτερικοῦ βλέμματος νὰ διασχίσῃ τὴν ἀχλύν, ἥτις καλύπτει τ' ἀνθρώπινα, διττῶς κινδυνεύει ἐν τούτοις.

Εἰ μὲν φιλαγάθως κρίνει περὶ τῶν ἐν τιμῇ καὶ δόξῃ καί, ὅπου ὀφθαλμοφανῶς δὲν ἀποδεικνύεται ἡ κακία, ὑποθέτει ἀγαθὰς διαθέσεις καὶ προαίρεσιν ἀγνήν, λογίζεται εὔπιστος, ἄπειρος τοῦ κόσμου, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν κινούντων τ' ἀνθρώπινα πάθη ἐλατηρίων, καὶ οὐδέποτε ἐμβλέψας εἰς τὰς ἀβύσσους τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας. Τίς εἶναι τέλειος, τίς ἀναμάρτητος ἐπὶ τῆς γῆς, τίς εἶναι πάσης ἰδιοτελείας ἀμέτοχος; Ἂν δὲν εἴμεθα φιλοκερδεῖς, εἴμεθα φιλόδοξοι, ἂν δὲν εἴμεθα φίλαρχοι, εἴμεθα φθονεροί. Ἅμα ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνου ψυχῆς πᾶν ἐλάττωμα, πᾶσαν ἀτέλειαν, πᾶσαν σκιάν, δὲν φαίνεται πλέον ὅτι λαλοῦμεν περὶ ἀνθρώπου. Χρεωστοῦμεν λοιπὸν νὰ θέσωμεν τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ ἐμπαθοῦς μέρους, διὰ νὰ μὴ δειχθῶμεν εὐαπάτητοι, νηπιάζοντες καὶ ὀνειροπολοῦντες, ὅτι αὐτόχρημα ἡ ἀρετὴ περιφέρεται ἐπὶ τῆς γῆς, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων οἰκοῦσα καὶ τὰ συνήθη πράττουσα.

Εἰ δὲ πάλιν ὁ ἱστορικός, τὴν ἐναντίαν τρεπόμενος, ζητεῖ ν' ἀποτρέψῃ πᾶν τὸ ἐπίπλαστον καὶ ν' ἀφαιρέσῃ τὸ ψιμύθιον καὶ νὰ καταδείξῃ ἀνθρώπους τοὺς ἀνθρώπους, οὐχὶ ἡμιθέους, ἀνατέμνων καὶ διϋλίζων τοὺς χαρακτῆρας καὶ εἰς τὰ ἔγκατα εἰςδύων καὶ ἐπὶ τέλους εὑρίσκων τὸ ἀσθενὲς καὶ νοσερὸν καὶ ἰδιοτελές, τὰ πάντα φαίνεται κακίζων καὶ φθονερὸς καὶ μᾶλλον ὡς προκατειλημμένος λαλῶν, ἢ ὡς κρίνων. Ὁ τὰ πάντα σμικρύνων, καὶ οὐδὲν δεχόμενος ὑπερέχον καὶ τιμῆς ἄξιον ἄνευ ψόγου, ἐπὶ τέλους εἶναι καὶ αὐτὸς σμικρός, ἐν τῷ ἰδίῳ πήχει μετρῶν, καί, μὴ δυνάμενος νὰ ὑψωθῇ πρὸς ὅ,τι ἀπαντᾷ, ῥίπτει αὐτὸ χαμαί, ὅπου αὐτὸς ἕρπει. Ὡς ἔλεγεν ὁ Βολταῖρος, ἂν δὲν λανθάνωμαι, παρ' ὑπηρέταις δὲν ὑπάρχουν ἥρωες (Il n'y a pas de héros pour un valet).

Πραγματικῶς εἰς σφηκιὰν ἐνεπέσαμεν ἀποριῶν, ἴσως ἄνευ λόγου. Τί εἶναι ὅλα ταῦτα πρὸς τὴν ἀπέριττον ἁπλότητα τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας; Τάχα μέτρον τι καὶ μεσότης, ἀπέχουσα πάσης ὑπερβολῆς δὲν σώζει ἀπὸ τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων; Ὅταν ἡ ἄκρα δικαιοσύνη ἀποβαίνῃ σχεδόν, ἢ ὡς ἐπὶ πολύ, ἀνέρικτος, ἀντ' αὐτῆς δὲν ἐπαρκούμεθα εἰς τὴν ἐπιείκειαν, πάντοτε ἐμπνέουσαν σέβας;

Καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι ὁ ἐπιεικὴς ἱστορικὸς εἶναι πολύτιμος, ἀλλὰ διὰ τοῦτο σπάνιος. Τίς εἶναι ὁ ἐπιεικής; Εἶναι τοιοῦτος, ὅστις, ἅμα ὑπάρχουν διεστῶτα, διὰ νὰ ἐξέλθῃ τῆς περιπλοκῆς ἀποδίδει εἰς ἕκαστον ἐν μέρει δίκαιον καὶ ἐν μέρει ἄδικον, καὶ οὕτω τεμαχίζων νομίζει ὅτι συνδιαλάττει τὰ συγκρουόμενα. Ἀλλ' οὕτω πράττων ἀνεξετάστως δὲν κινδυνεύει νὰ δικαιώσῃ ἕκαστον καθ' ὃ μέρος δὲν δικαιοῦται, καὶ καθ' ὃ μέρος δικαιοῦται νὰ μὴ δικαιώσῃ;

Καὶ ἡ ὄντως ἐπιείκεια δὲν ἀσκεῖται ἄνευ ἐπιγνώσεως καὶ ἐλέγχου τῶν ἀντιθέτων, καὶ ὅστις ἀποτέμνει ὑπερβολάς, πρὸ πάντων χρεωστεῖ νὰ γνωρίζῃ, ποῦ εἶναι τὰ δίκαια ὅρια τῶν πραγμάτων. Διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν λοιπὸν τὸ ἔργον τοιαύτης ἐπιεικείας, ἐμπίπτομεν πάλιν εἰς ὅλας τὰς δυσχερείας, περὶ ὧν μεχριτοῦδε ἐλαλήσαμεν ὡς ἀναποφεύκτους.

Ὅταν βλέπωμεν διχόνοιαν, καὶ ἀντίκρουσιν παθῶν, ὡς σχεδὸν πάντοτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ ἐνίοτε στάσεις καὶ ἐμφύλιον πόλεμον, εἴμεθα βέβαια ἐπιεικεῖς μὴ τασσόμενοι συστηματικῶς πρὸς τοῦτο ἢ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος. ἀλλὰ διὰ νὰ διαχωρίσωμεν τί παρ' ἑκάστῳ μετέχει λόγου καὶ δὲν εἶναι ἀποβλητέον καὶ κακόν, πρέπει νὰ προχωρήσωμεν μέχρι τῆς ἐρεύνης, τὴν ὁποίαν εὕρομεν τοσοῦτον ἀκανθώδη.

Ἐπὶ παραδείγματος, δυνάμεθα νὰ μεμφθῶμεν τὸν Σωκράτη, διότι ἐφιλοσόφησε, καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη ὡς ἄνδρα ἐνάρετον; Ἀλλ' οὔτε ὁ Σωκράτης ὡς φιλοσοφήσας ἀξιοκατάκριτος, οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι μισοῦντες τὴν ἀρετὴν ἐπότισαν αὐτὸν τὸ κώνειον. Ποῦ κεῖται λοιπὸν ἐνταῦθα ἡ ἐπιείκεια; Πῶς δυνάμεθα οὔτε τὸν Σωκράτη, τοιούτων ἀρετῶν ἄνδρα, νὰ μὴ ἀδικήσωμεν, οὔτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀποδώσωμεν κακίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον;

Ἐμμένοντες εἰς τὴν ἄκραν δυσχέρειαν τοῦ προβλήματος, μακρὰν εἴμεθα τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ὁ ὄντως ἱστορικὸς ἀμηχανεῖ πρὸς λύσιν αὐτοῦ. Ὁ τοιοῦτος ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὰ πρὸς λύσιν μέσα, ὡς ὅλα τὰ περιφανῆ ἔργα μαρτυροῦν. Ἀλλ' ἂν δὲν κατανοήσωμεν τὴν δεινότητα τῶν ἀπορουμένων, δὲν ἐκμανθάνομεν τὴν τέχνην, ἥτις ὑπὸ τὄνομα τῆς ἐπιεικείας καλύπτεται καὶ δι' ἧς ἐκπληροῦται τὸ σκοπούμενον.

Ἂν δώσωμεν προσοχὴν εἰς τὰ λεχθέντα, παρατηροῦμεν, ὅτι δύω τινὰ πρόκειται νὰ συναρμόσωμεν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἠθικήν· ἐκείνην μὲν παρέχουσαν τὰ πράγματα, ταύτην δὲ τὴν περὶ αὐτῶν ἐκτίμησιν καὶ κρίσιν. Ἀλλὰ τὰ δύω ταῦτα δὲν συνταυτίζονται, καὶ ἐν τούτοις κύριον ἔργον ἔχομεν τὴν ἱστορίαν.

Ἡ ἠθικὴ ἐκ γενικῶν ὁρμᾶται ἀρχῶν, καθ' ἃς

ρυθμίζομεν καὶ τὰ φρόνημα καὶ τὰς πράξεις, καὶ περὶ ἀφῃρημένων ἀρχῶν εἴμεθα ἐξ ἀνάγκης αὐζηροὶ καὶ ἀνένδοτοι, διότι διώκομεν τὸ τέλειον καὶ τοῦτο μόνον προβάλλομεν ὑπογραμμὸν καὶ στάθμην.

Ἡ ἱστορία δὲν ἔχει τὸν αὐτὸν σκοπόν, νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς ἠθικωτέρους, νὰ βελτιώσῃ τὸ φρόνημα καὶ νὰ ἐνστάξῃ εἰς τὰς ψυχὰς τὸ ἰαματικὸν φάρμακον ἀπαρεγκλίτων ἀξιωμάτων, διότι, ἅμα δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς ἱστορουμένοις, θέτομεν αὐτὸ ἡμεῖς, οἴκοθεν εἰσάγοντες καὶ μεταχειριζόμενοι ὡς περικάλυμμα τὴν ἱστορίαν, ἢ ὡς δοχεῖον καὶ πανδοχεῖον, παντὸς δοξαζομένου χωρητικόν.

Οἱ λέγοντες τὴν ἱστορίαν διδακτικὴν κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῆς καὶ νομίζοντες ὅτι ἀναβιβάζουν αὐτῆς τὴν ἀξίαν, λανθάνονται ἴσως ἀπονέμοντες εἰς αὐτὴν ὑπηρετρίας τάξιν. Ἡ ἠθικὴ δὲν ἀντίκειται βεβαίως εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ διασπῶμεν τὸ νῆμα αὐτῆς μεταχειριζόμενοι τὰ ἱστορικὰ συμβάντα ὡς θέματα ἠθικολογικῶν παρεκβάσεων, ἢ καὶ ἄλλων ὁμοίων. οἷον πολιτικῶν, στρατιωτικῶν, διοικητικῶν καὶ λοιπῶν. Ἀντὶ ἱστορίας ἔχομεν τότε ἱστορικὰ τεμάχια καὶ μαθήματα παντοῖα, ἡ δὲ ἱστορία γίνεται ἁπλῶς ὑπόστρωμα θεωριῶν.

Ἀλλὰ τάχα εἶναι ἡ ἱστορία κατάλληλον ὑπόστρωμα αὐτῶν; Οὐδαμῶς, ὡς ἐννοοῦμεν οἴκοθεν, διότι πόρρω ἀπέχουν τὰ πράγματα τῆς τελειότητος ἀρχῶν. Δυοῖν θάτερον ἄρα, ἢ ὁ ἠθικολόγος ὑπερνικᾷ τὸν ἱστορικὸν καὶ τότε τὰ πάντα κακίζονται καὶ μετ' ἀγανακτήσεως καταμαστίζονται, ἢ ὁ ἱστορικὸς εἶναι ὑπέρτερος τοῦ ἠθικολόγου, καὶ τότε αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ παρακρούονται ἐπιδεξίως, προσαρμόζονται περικοπτόμεναι εἰς τὴν ἀνθρώπινον ἀτέλειαν καὶ ἐνίοτε κινδυνεύουν αἱ στυγερώτεραι πράξεις νὰ στεφανωθοῦν.

Διαχωρίζοντες τὸ ἔργον ἱστορίας καὶ ἠθικῆς ἀμφοτέρας ἱκανοποιοῦμεν καὶ εὐεργετοῦμεν, τὴν μὲν ἱστορίαν, μὴ ἐπιτρέποντες διακοπτομένην τὴν συνάφειαν αὐτῆς, καὶ διασχιζομένην τὴν διήγησιν διὰ παρεκβάσεων ἀλλοτρίων κατὰ τὰς δόξας, τὰ συμπεράσματα καὶ τὰ θεωρήματα ἑκάστου, τὴν δὲ ἠθικήν, μὴ ἀνεχόμενοι παραχωρήσεις κατ' οἰκονομίαν, σοφίσματα, δικαιολογίας ἀτόπους καὶ ἀπολογίας ῥητορικὰς τῶν συμβαινόντων.

Ἀλλ' ἐνῷ διαχωρίζομεν τὴν σφαῖραν ἱςορίας καὶ ἠθικῆς, δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι ὁ ἱςορικὸς εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἐςερημένος ἠθικῆς, στρέφων εἰς αὐτὴν μεγαλοπρεπῶς τὰ νῶτα.

Τὴν ἱστορίαν λαμβάνομεν ὡς ἔχουσαν ἐν ἑαυτῇ τὸ ἴδιον τέλος, τὸ ἐν τοῖς ἱστορουμένοις κείμενον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσαμεν καὶ ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἱστορικὸς ἔργον ἔχει αὐτὰ νὰ μεταδώσῃ πλήρη εἰς τὸν ἀναγνώστην, οὐχὶ δὲ τὰς περὶ ἠθικῆς δόξας Βλέπων ὁ ἀναγνώστης τὸν ἱστορικὸν τείνοντα νὰ πείσῃ αὐτὸν περὶ ἠθικῶν δογμάτων, δικαίως δυσπιστεῖ περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας διαπλαττομένης πρὸς ἴδιον τέλος.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μεταδώσῃ πλήρη τὰ ἱστορούμενα ὁ ἱστορικός, χρεωστεῖ νὰ προχωρήσῃ πρὸς πᾶσαν ἀνάλυσιν, καθόσον παρέχουν τὰ πράγματα τὸ ἐνδόσιμον. Μετὰ ψυχολογικῆς δριμύτητος εἰσδύων εἰς τὰ διανοήματα καὶ ἀνιχνεύων ὅλα τὰ κινοῦντα ἐλατήρια, δεικνύει εἰς ἡμᾶς αὐτὸν τὸν μηχανισμὸν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γενομένων, καθ' ἃς διῆλθον φάσεις καὶ καθ' ὅλους τοὺς συνδυασμούς, ὁποῖοι πραγματικῶς ὑπῆρξαν. Πρὸς τοῦτο πρὸ πάντων ἀπεκονίζει ἀκριβῶς τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τῶν προσώπων, ὥστε κατὰ πλαστικὴν ἐνάργειαν ἀντιλαμβανόμεθα ὅλων τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν ὡς ἀπαρτιζουσῶν πρόσωπα ζῶντα, ἔχοντα πάθη καὶ σκοποὺς καὶ κατ' αὐτὰ ἐργαζόμενα.

Ὅταν ἔχωμεν ἐνώπιον ἡμῶν τοιαύτην πλήρη εἰκόνα, καθ' ἣν διαχωρίζονται τὰ πρόσωπα κατὰ τοὺς ἰδιάζοντας αὐτῶν χαρακτῆρας, ὡς φρονοῦντα καὶ πράττοντα καὶ συντελοῦντα κατὰ τὰς ἰδίας σκέψεις καὶ ἀφορμὰς εἰς τὴν διαδοχὴν τῶν συμβάντων, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ θέαμα, αἱ ἠθικολογικαὶ παρατηρήσεις θέλουν διαταράξει μᾶλλον αὐτὸ καὶ μεταστρέψει τὴν προσοχὴν εἰς ἄλλην ἔρευναν μὴ συνεχομένην μετὰ τῆς ὑποθέσεως.

Ἑκάστη ἐποχὴ ἔχει τὰς ἰδίας αὐτῆς περιστάσεις τὸ ἴδιον πρόβλημα, κατὰ τὰς ἐπικρατούσας παραδόσεις, κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας, κατὰ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν, καὶ τὰ ἐν γένει κοινωνικὰ στοιχεῖα. Πῶς δυνάμεθα ἄρα κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον νὰ κρίνωμεν περὶ πάσης ἐποχῆς καὶ τὰ πάντα πρὸς τὴν αὐτὴν στάθμην εὐθύνοντες;

Ποῦ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἂν ὁ ἱστορικος δὲν καταδείξῃ ὅλα τὰ κατὰ τοὺς καιροὺς ἐξιδιάζοντα, ἂν δὲν δώσῃ εἰς ἑκάστην ἐποχὴν τὸ οἰκεῖον χρῶμα, δὲν διαγράψῃ τὸν ὁρίζοντα τὸν περιέχοντα τὰ γενόμενα καὶ δὲν ἀποκαλύψῃ πραγματικῶς τὴν ἀλληλεπίδρασιν ταύτην τῶν ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ὑπηρετούντων αὐτὰς ἢ ἀντιμαχομένων κατ' αὐτῶν προσώπων μέχρι τῆς κρίσεως, δι' ἧς ἐπέρχεται νέα τάξις πραγμάτων καὶ ἄλλη ἐξελίσσεται σκηνή;

Ἀντὶ νὰ λαλήσῃ ὁ ἱστορικὸς περὶ ἠθικῆς κατὰ θεωρίαν, δεικνύει αὐτὴν ἐν τοῖς πράγμασι, δεικνύει τὰ ἤθη καὶ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν καὶ περιγράφει τὸ ὑπάρξαν, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν σοφωτέρων διδασκαλιῶν δὲν μεταβάλλεται, οὔτε ἐπανέρχονται αἱ αὐταὶ περιστάσεις καὶ τὰ αὐτὰ διδόμενα, διὰ νὰ ἐφαρμόσωμεν ἡμεῖς τὰς διδασκαλίας του.

Ἀπεναντίας βλέποντες ἐμπράκτως τὰ ἤθη καὶ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, τί παρέχουν καὶ ποίους δίδουν καρποὺς καὶ τί ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τέλους προβαίνει, ἔχομεν τὸ διδακτικώτερον μάθημα, διότι ἔχομεν ὅλην τὴν ἔννοιαν τῶν πραγμάτων, περὶ ὧν οἴκοθεν προβαίνει ἡ κρίσις, μὴ παρεμβάλλοντος τοῦ ἱστορικοῦ ἀλλοτρίας σκέψεις, ὅσον διδακτικαὶ καὶ ἂν ἦναι καθ' ἑαυτάς, οὐδὲ περιάγοντος ἡμᾶς εἰς τ' ἀχανῆ τῆς πολυπειρίας αὐτοῦ πελάγη.

Δὲν ἦσαν ἄρα περιττὰ ὅσα μεχριτοῦδε ἐμακρολογήσαμεν, διότι ὡρίσαμεν τὸ ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ ἐκτιμῶντος τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῶν πράξεων. Παρ' αὐτοῦ ἤδη ζητοῦμεν ἦθος καὶ χαρακτῆρα, τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἠθικῆς καταστάσεως, ὁποία ὑπάρχει

καθ' ἑκάστην ἐποχὴν, καὶ πῶς οἱ ἑκάστοτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφαινόμενοι μετέρχονται τὴν ἠθικήν. Καὶ νὰ δικαιώσῃ καὶ νὰ καταδικάσῃ ἔχει ἐξουσίαν, οὐδέποτε ὅμως ἐγκαταλιμπάνων τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν, οὔτε παρεκτρεπόμενος εἰς γενικὰς καὶ ἀφῃρημένας ἀναπτύξεις χάριν αὐτῶν, ἢ διὰ νὰ χρησιμεύσουν πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἀναγνώστου. Μάλιστα ὑπερτάτην μετέρχεται δικαιοσύνην ἐπὶ ἑκάστου συμβάντος διαχωρίζων τὸ μέρος τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς μεταποιήσεως τῶν γενομένων διὰ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἀκαταλογίστου περιπλοκῆς.

Τούτου χάριν χρεωστεῖ νὰ καταδείξῃ τὰς πράξεις καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς περιστάσεις, κατὰ τὸ φρόνημα τοῦ πράττοντος καὶ κατὰ τὰς κρίσεις τῶν συγχρόνων καὶ κατὰ τὰς συνεπείας αὐτῶν, ὅταν εἶναι τῆς ἱστορίας ἄξιαι, ἀποκαθιςῶν τὴν ὄψιν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων.

Πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἐνθυμῆται, ὅτι εὐχερὲς εἰς τὸν ἐκτὸς τῶν πραγμάτων ἱστάμενον, καὶ ἀγνοοῦντα τὸ πιέζον αὐτὸν βάρος, καὶ ἀφῃρημένως διαλογιζόμενον, νὰ εἴπῃ, τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ πῶς ἄλλως ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Δὲν εἶναι ὅμως τὰ πράγματα ἐξίσου εὐχερῆ εἰς τὸν ἔχοντα πρὸ ὀφθαλμῶν ὅλας τὰς δυσχερείας καὶ μετ' αὐτῶν παλαίοντα, καὶ οὐδὲ ἄνεσιν εὑρίσκοντα, οὔτε ἐξίσου βλέπει τὸ προτιμότερον ὁ πρὸ τῆς ἐκβάσεως μαντεύων καὶ ὁ μετὰ τὴν ἔκβασιν ἐπισκοπῶν.

Ὅταν ὁ ἱστορικὸς καταδείξῃ τὴν περιπλοκὴν καὶ τὰς δυσχερείας ὅλας, καὶ τὴν στενοχωρίαν καὶ τὰ μαντεύματα καὶ ἐπινοήματα πῶς ἀπέβησαν, παρὰ νὰ ἐπιδείξῃ ἑαυτὸν σοφώτερον τῶν πεπραγμένων, ἀκαίρως νουθετῶν καὶ παιδεύων καὶ ἐπὶ πᾶσι προβάλλων ἑαυτὸν, πολὺ μᾶλλον ἐπιτυγχάνει, αὐτὸς μὲν ἀποσυρόμενος, ἐκ δὲ τῶν πραγμάτων προσκαλῶν τὴν νουθεσίαν, ὅταν εὐδοκιμῇ νὰ καταστήσῃ ἐπιφανεῖς τοὺς ἠθικοὺς αὐτῶν χαρακτῆρας καὶ δι' αὐτῶν χρωματίζῃ τὴν εἰκόνα, ὥστε ν' ἀπαυγάζεται ἡ ἐν αὐτῇ ἐγκειμένη διάνοια.

Ὁ τοιοῦτος ἱστορικὸς, οὔτε ἀβέλτερος καὶ ἄγνωστος τῶν ἀνθρωπίνων ἐλέγχεται, οὔτε θαυμαστὴς τῆς ἐπιτυχίας, οὔτε κακίζων ἐκ προθέσεως. Ἐπιεικὴς εἶναι βεβαίως, ἀποδίδων εἰς ἕκαστον τὸ ἴδιον καὶ οὐδὲν παραμορφῶν, ὥστε καὶ τὴν ἰδίαν γνώμην ἐκφέρων δὲν παρενοχλεῖ ἀντικαθιστῶν ἑαυτὸν εἰς τὰ πράγματα, διότι παρέσχεν ὅλα τὰ στοιχεῖα ὅσων χρῄζει πρὸς ἰδίαν γνώμην ὁ ἀναγνώστης.

Ἀνασκοποῦντες ὅσα ἐκρίναμεν ἀπαρτίζοντα τὴν ἀληθῆ ἱςορίαν προσόντα, εἰς δύω τινὰ ἀνάγομεν αὐτὰ, τὴν εὔθετον καὶ ἐπικαίριον διάταξιν τῆς ὕλης, καὶ τὸν ἠθικὸν χρωματισμὸν τῶν ἐνεργούντων προσώπων κατὰ τὰς ἐπικρατούσας δόξας. Ἐκ τούτων συνθέτομεν σκηνὰς διαδοχικῶς παραλλαττούσας καὶ πλείστην ἐχούσας ἐνάργειαν, ὅσην δυνάμεθα νὰ ἐξεγείρωμεν ἐκ τῆς διηγήσεως πραγμάτων, παρῳχημένων, ἀλλὰ τῶν ὁποίων σώζονται οἱ χαρακτῆρες, ὅσοι ἐμφαίνουν τὴν ἐνεργὸν δύναμιν καὶ τὴν πρὸς τὰ γινόμενα ὠθοῦσαν ὁρμήν. Ἐν ταῖς σκηναῖς ταύταις οὐδὲν παρέλκει, οὐδὲν ὑπάρχει ἀργὸν καὶ ἀλλότριον, ἀλλὰ συνεργεῖ εἰς τὴν ὅλην πρόοδον. Ἐνῷ μάλιστα προβάλλομεν καθ' ὃ μέρος ἕκαστον συνεργεῖ συμπλεκόμενον ἐν τῇ διηγήσει, ὑπάρχει ἀνωτέρα σαφήνεια, ἣν δὲν παρέχουν τὰ πράγματα, ἐνῷ γίνονται, διότι κατόπιν ἀνακαλύπτεται ἡ σχέσις αὐτῶν καὶ ἡ εἰς τὰ τελούμενα σύμπραξις.

Ἐν τῇ προόδῳ ταύτῃ κεῖται ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἀφοῦ τ' ἀποτελέσματα ἐπιβεβαιοῦν τὰ κατὰ μέρος καὶ ἡ ἀλληλοδιάδοχος πλοκὴ δὲν εἶναι αὐθαίρετος τοῦ Συγγραφέως συνδυασμὸς καὶ ἔντεχνος ἀπάτη, ἀλλ' ἡ διὰ συντόνου μελέτης ἀνακαλυπτομένη σύμπτωσις, ἐν ᾗ καθορῶμεν τὸν διέποντα τ' ἀνθρώπινα νόμον. Ἡ ἀνθρώπινος ἀτέλεια, αἱ παντοῖαι ἀνάγκαι, μεθ' ὧν παλαίομεν, ἡ κατὰ τὸ μέτρον τῶν κοινῶν γνώσεων καὶ ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν ἀνάπτυξις ἑκάστου, τὸ ἐπισφαλὲς τῶν ἐπὶ τῆς γνώμης τῶν ἀνθρώπων στηριζομένων ἐπιχειρημάτων, καὶ τὸ ἀβέβαιον τῶν διὰ τῆς συμπράξεως τῶν πολλῶν διωκομένων, ἡ ἔλλειψις κρίσεως καὶ διορατικοῦ πνεύματος τοῦ πλήθους, συνακολουθοῦντος τὸν προεξέχοντα ἄνευ ἐπιγνώσεως ἐκείνου, ὃ αὐτὸς ἐπιγινώσκει, ἀλλὰ καθ' ἁπλῆν ἐμπιστοσύνην, ἐκλείπουσαν ἅμα σφαλῇ εἰς πράγματα ἴσως ἐπουσιώδη, ἐπιδεχόμενα διόρθωσιν καὶ μὴ ἐξαλείφοντα πᾶσαν πιθανότητα τοῦ προσδοκωμένου, ἡ ἀμέσως εἰς τὰ ἐναντία μετατρεπομένη ἐμπιστοσύνη, ἡ ματαίωσις σχεδίων μετὰ βαθυτάτης σκέψεως καὶ ὑπερφυοῦς ἐπινοίας καταρτισθέντων διὰ λόγους οὐτιδανοὺς καὶ ἀπροσδοκήτους συμπτώσεις, ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων βεβαιουμένη κατόπιν ἐπιτυχία αὐτῶν καὶ ἄνευ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐπινοήσαντος, συντελουμένων παρ' ἐκείνου, ὅστις οὐδὲν ἐπενόησε καὶ ἐν τούτοις δρέπει τὸν στέφανον τῆς δόξης, ἡ κερδαίνουσα τὴν ἐμπιστοσύνην ἐπιτηδειότης διὰ μέσων καταλλήλων πρὸς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἐπιζητεῖται ἡ εὔνοια, οὐδόλως ὅμως πρεπόντων εἰς τὸ σκοπούμενον, οὔτε ὑποδεικνυόντων αὐτό, ἡ ὀργὴ τῶν μὴ διακρινόντων τὸ μέσον τοῦ σκοποῦ καὶ ἡ ἀτελεσφόρητος ἀγανάκτησις κατὰ τῆς ἀπάτης τοῦ πλήθους, ὅλα ταῦτα καὶ ὅσα διὰ βραχέων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταδείξωμεν, ὡς ψυχολογικὰ καὶ τῆς εἰς τὰ βαθύτατα εἰσδυούσης ἐμπειρίας φαινόμενα, εἶναι πολὺ διδακτικώτερα ὅλων τῶν ἠθικολογικῶν ἀποστροφῶν καὶ τῶν νουθεσιῶν καὶ σεμνοπρεπῶν παρινέσεων, αἵτινες μᾶς ἀποσύρουν τοῦ θεάματος καθ' ἣν στιγμὴν προβαίνει ἡ ἔννοια αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἀντικαθιστῶντες τὴν ἐμπειρίαν εἰς τὴν ἠθικήν, δὲν φαίνεται ὅτι πράττομεν ἔργον ἀπαίσιον ἐμπεδοῦντες ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια ἐλαττώματα; Ἐξηγοῦντες πῶς τὸ τελεσθὲν ἐτελέσθη, καὶ τὸ ἁμάρτηθὲν ἡμαρτήθη, ἐδώκαμεν παῤῥησίαν εἰς τὸ ἁμάρτημα καὶ τὴν θέαν αὐτοῦ κατεστήσαμεν θελκτικὴν διὰ τῆς ζωηρότητος τῆς εἰκόνος καὶ τῆς περιπαθοῦς περὶ αὐτοῦ φροντίδος, μὴ λανθάσῃ ἡμᾶς οἱαδήποτε λεπτομέρεια;

Εἰς τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην ἔρευναν ἤδη μεταβαίνομεν.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΠΕΡΙ ΠΟΔΟΣΚΑΦΩΝ.

—ooo—

Μέχρι τῆς σήμερον τὰ πλοῖα ἐκινοῦντο εἴτε ὑπὸ τοῦ ἀνέμου εἴτε ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ· νῦν δὲ ἔχομεν καὶ πλοῖα διὰ τῶν ποδῶν κινούμενα, διὸ καὶ ποδάσκαφα ὠνόμασαν αὐτὰ οἱ Γάλλοι.

Ὁποῖα δὲ εἶναι τὰ ποδόσκαφα ταῦτα; Τὸ μὲν παρατιθέμενον ξυλογράφημα, ἐξεικονίζον ἀκριβῶς αὐτά, ἡ δὲ κατωτέρω σημείωσις, δηγουμένη λεπτομερῶς ποδοσκαφικήν τινα ἐκδρομήν, ἀρκοῦσι, νομίζομεν, εἰς λύσιν τῆς ἀπορίας.

Τὰ ποδόσκαφα, ἐφευρεθέντα ἐν Ὁλλανδίᾳ, κατασκευάζονται ἐξ ἐλάτης, ἐκ σιδήρου ἢ ἐκ χαλκοῦ, καὶ ὁμοιάζουσι δύο ξυλίνας ἐμβάδας· ἔχουσι δὲ μῆκος μὲν δεκατεσσάρων ποδῶν καὶ ἡμίσεως, ὕψος δὲ δακτύλων ἐννέα. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἀνωτέρω μέρους ἑκατέρας τῶν ἐμβάδων ὑπάρχουσι τρία μικρὰ πέταυρα, εἰς τὰ ὁποῖα θέτων ὁ ναυβάτης τοὺς πόδας δὲν ὀλισθαίνει. Ἐπὶ τοῦ ποδοσκάφου ἐπιβαίνει εἰς μόνος, ὅστις κρατῶν μακρὸν κάμακα ἀπολήγοντα καὶ κατὰ τὰς δύο ἄκρας εἰς πυξίδα, καὶ ἱστάμενος πάντοτε ὄρθιος ὠθεῖ τὸ σκαφίδιον.

Τὸ προτέρημα τῶν ποδοσκάφων εἶναι ἓν καὶ μόνον· ὅτι διευθύνονται μετὰ μεγίστης εὐκολίας, καὶ μετὰ μεγίστης εὐκολίας ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὰ παρουσιαζόμενα ἐμπόδια, ὡς μὴ βυθιζόμενα πρὸ πάντων πλέον τῶν ἓξ δακτύλων ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Διὰ τοῦτο πλέουσιν ἐφ' ὅλων ἐν γένει τῶν ὑδάτων βαθέων καὶ ἀβαθῶν.

Ἐν Ὁλλανδίᾳ διαγωνίζονται τὰ ποδόσκαφα καὶ δίδονται βραβεῖα εἰς τὰ θριαμβεύοντα. Ὁ ἐκ Ῥοτερδάμης Κ. Ο. τετράκις κατὰ συνέχειαν ἐνίκησε. Πολλάκις διέτρεξε δεκατέσσαρας λεύγας ἐπὶ ποταμοῦ μεταβὰς ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην πόλιν, ὥστε αἱ ἐκδρομαὶ αὐτοῦ καταντῶσιν ἀληθῆ ταξείδια. Πολλοὶ δὲν ἐπίστευον κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπιχείρημα· εἰς μάλιστα καὶ ἐπροκάλεσε διὰ στοιχήματος τὸν Κ. Ο. ἐδέχθη δὲ οὗτος καὶ ἀνέλαβε νὰ ἀναβῇ ποδοσκαφικῶς τὸν Ῥῆνον ἀπὸ Ῥοτερδάμης εἰς Κολωνίαν ἐντὸς ἑπτὰ ἡμερῶν. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐστοιχημάτισαν συγχρόνως. Ἡ ἀπὸ Ῥοτερδάμης εἰς Κολωνίαν κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπόστασις εἶναι 54 λευγῶν· διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅμως εἶναι 86, ἕνεκα τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ἀγκώνων. Ἀλλ' εἰς τὸν σημαντικὸν τοῦτον ἀριθμὸν πρέπει νὰ προστεθῶσιν ἔτι 40, ἕνεκα τῆς ἀνάγκης εἰς ἣν εὑρίσκεται τὸ ποδόσκαφον νὰ λοξοδρομῇ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν βιαίων ῥευμάτων. Ὅθεν τὸ διάστημα τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ διατρέξῃ ὁ Κ. Ο. ἦτο 136 λευγῶν. Καὶ ἀνεγνώρισε μὲν κατ' ἀρχὰς τὴν σπουδαιότητα τῶν δυσκολιῶν, οὐχ ἧττον ὅμως ἐπεχείρησε τὸ ταξείδιον. Ἀναχωρήσας λοιπὸν ἐκ Ῥοτερδάμης τὴν 17 Αὐγούστου τὴν 6 ὥραν καὶ 35 λεπτὰ τῆς πρωΐας, ἔρθασεν εἰς Κολωνίαν τὴν 22 τὴν 9 καὶ 1/2 τὸ ἑσπέρας, ἤτοι 9 ὥρας πρὸ τῆς ταχθείσης προθεσμίας. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἀδιακόπως εἶχε τὸν ἄνεμον ἀντίπρωρον. Νύκτα καὶ ἡμέραν ἔπλεε, καὶ μόνον ὅτε κατεπονεῖτο ἐξ ὁλοκλήρου ἀνεπαύετο ὀλίγον· διό, ἐν διαστήματι ἓξ ἡμερῶν καὶ 16 ὡρῶν, μόλις ἀνεπαύθη εἴκοσιν ὥρας. Τὸ μεταξὺ Ῥύχροπ καὶ Κολωνίας διάστημα ἔπλευσε διὰ μιᾶς, καὶ μόνον ἐν Δυσσελδόρρ ἔλαβε μικράν τινα ἀναψυχήν.

Ὅταν τὰ ὕδατα εἶναι ἥσυχα τὰ ποδόσκαφα πλέουσι δύο λεύγας καθ' ὥραν. Ὁσάκις ὁ ἄνεμος ἔπνεε πάντη ἐναντίος, ὁ Κ. Ο. μόλις διέτρεχεν ἓν τέταρτον λεύγας ἢ ἡμίσειαν τὸ πολὺ καθ' ὥραν. Συχνάκις, ὁπόταν ἔπρεπε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς μόνον τὸ ῥεῦμα, διέτρεχε τρία τέταρτα, ποτὲ ὅμως δὲν ὑπερέβη τὰ πέντε.

Πανταχοῦ ὅπου ἔβλεπον διαβαίνοντα τὸ ποδόσκαφον τὰ πλήθη συνέῤῥεον ἐνθουσιῶντα εἰς τὴν ὄχθην, καὶ λέμβοι πλήρεις θαυμασμοῦ συνώδευον αὐτὸ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην κώμην. Ὅπως δὲ προλάβῃ ἐνδεχομένους δισταγμούς, ὁ Κ. Ο. ἐλάμβανε πιστοποιήσεις παρὰ τῶν ἐγκρίτων ἑκάστου μέρους εἰς ὃ προσήρχετο. Αὗται δὲ ἐξετέθησαν δημοσίᾳ πρὸς πληροφορίαν τῶν ἀπίστων.

ΚΙΟΡΟΓΛΟΥΣ.

Περσικὴ ἐποποιία.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 205.)

—oo—

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΡΙΤΗ.

Ὁ Κιόρογλου ἐκλέξας πρὸς κατοικίαν τὸ Τζαμλὶ Πέλ, ἔκτισε φρούριον (1). Ὅλοι οἱ ἀκούσαντες τὰ περὶ τῆς ἀνδρίας, γενναιότητος καὶ ἐλευθεριότητος αὐτοῦ ἔσπευσαν νὰ συγκαταλεχθῶσιν εἰς τὴν συμμορίαν του. Ἐντὸς ὀλίγου τὸ φρούριον κατεστάθη πόλις περιέχουσα ὀκτὼ χιλιάδας οἰκογενειῶν. Ἐνταῦθα ὁ Κιόρογλου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν ἔμπορον Κοτζὰ Ἰακοὺβ, τὸν ὁποῖον μετὰ ταῦτα ἐποίησεν ἀδελφόν του. Οὗτος εἶχε περιέλθει ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ ἔτερπε πολλάκις τὸν Κιόρογλου διηγούμενος τὰ ὅσα εἶχε ἰδεῖ.

Ὁ ἔμπορος Κοτζὰ Ἰακούπ, πορευθεὶς μίαν ἡμέραν εἰς τὴν πόλιν Ὄρφαν, παρετήρησε συνηγμένους πολλοὺς εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ προχωρήσας εἶδε νεανίσκον, ὁποῖον περιγράφει ὁ ποιητής·

« Ἡ καρδία μου ἀγαπᾷ νέον μὲ ὀῤῥοῦς τοξοειδεῖς, μὲ μέτην στενὴν καὶ μὲ χείλη ὅμοια μὲ κάλυκα, μὲ ῥόδον ἡμίκλειστον, Νεανίσκε, πρόσφερε θυσίαν τὴν ψυχήν του εἰς τὸ κάλλος, θεώρει με δοῦλον σου· Περίελθε τὸν κόσμον ὅλον καὶ δὲν θὰ εὕῃς παιδίον δίδον χρηστοτέρας ἐλπίδας. Τὸ ὄνομά του εἶναι Ἀϊβάζ Πελή. Εἶναι ὁ παράδεισος τοῦ ὀγδόου οὐρανοῦ! ὁ πατήρ του εἶναι κρεωπώλης· ὁ δὲ υἱὸς εἶναι μεταλλεῖον πολυτίμων λίθων ».

Ὁ Κοτζὰ Ἰακοὺπ ἠρώτησεν ἀπὸ ποῖον κῆπον εἶναι τὸ ῥόδον τοῦτο; τίνος λειμῶνος εἶναι τὸ φυτὸν τοῦτο; Τὸν ἀπεκρίθη δέ τις·—Ὁ πατήρ του εἶναι κρεωπώλης τοῦ πασᾶ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ὀνομάζεται Ἀϊβάζ Πελή. Ὁ ἔμπορος ἐσκέφθη τότε καθ' ἑαυτὸν ταῦτα· — Ὁ Κιόρογλου παιδία δὲν ἔχει· διατί νὰ μὴ υἱοθετήσῃ νεανίσκον τόσον ὡραῖον; Ἀλλὰ τί πρέπει νὰ κάμω; Ἐάν, ὅταν ἐπιστρέψω εἰς τὸ Τζαμλὶ Πέλ, διηγηθῶ ὅ,τι εἶδα, δὲν θὰ μὲ πιστεύσει. Εὗρε τότε ζωγράφον εἰς τὴν Ὄρφαν καὶ τὸν ἐπλήρωσεν ἀδρῶς διὰ νὰ κάμῃ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀϊβάζ.

Ἀφοῦ δὲ περιῆλθεν ἡμέρας τινὰς, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Τζαμλὶ Πέλ. Ἀκούσας δὲ ὁ Κιόρογλου ὅτι ὁ ἀδελφός του Κοτζὰ Ἰακοὺπ ἐπανῆλθε, διέταξε παρευθὺς τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ ἐξέλθωσιν εἰς συνάντησιν καὶ νὰ τὸν φέρωσιν εἰς τὴν πόλιν μὲ τὴν προσήκουσαν τιμήν. Ὅτε δὲ κατέβη ἀπὸ τὸν ἵππον ἐρίλησε τὴν παρειὰν αὐτοῦ ὁ Κιόρογλου καὶ τὸν ἐκάθισε πλησίον του, ἐνῷ ὁ Κοτζὰ Ἰακοὺπ ἐφίλει τὰς δύο χεῖράς του καθὼ ἀνωτέρου του. — Παιδίον, φέρε κρασί, ἀνέκραξεν ὁ Κιόρογλου· ἂς πίωμεν εἰς τιμὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν. Καὶ ἐκάθησαν καὶ ἔπιον τόσον, ὥστε ὁ Κοτζὰ Ἰακοὺπ ἤρχισε νὰ μεθύῃ, καὶ ἠσθάνθη τὴν κεφαλήν του ἀνάπτουσαν. Ὁ Κιόρογλου ἠρώτησεν αὐτὸν πόθεν ἤρχετο· αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη ἀπὸ τὴν Ὄρφαν. — Μὴ εἶδες κατὰ τύχην εἰς τὴν Ὄρφαν ἄλογον ὡραιότερον τοῦ Κιράτ;—Δὲν εἶδα.—Εἶπέ με εἶδες ἐκεῖ ἀνθρώπους ὡραιοτέρους καὶ γενναιοτέρα τῶν συντρόφων μου; — Δὲν εἶδα. — Εἶδες συμπόσιον μᾶλλον εὐφρόσυνον τοῦ ἰδικοῦ μου; — Δὲν εἶδα.—Εἶδες οἰνοχόους ὡραιοτέρους καὶ πλουσιώτερα ἐνδεδυμένους τῶν ἰδικῶν μου; — Ἀδελφὲ πολεμιστά, εἶδα ἐκεῖ νέον, τὸν ὁποῖον αἱ χεῖρες ὅλων τῶν νέων σου δὲν εἶναι ἄξιαι νὰ λούσουν. Ἰδοὺ σὺ ἐγήρασες, καὶ εἶσαι ἄτεκνος· διατί νὰ μὴ υἱοθετήσῃς αὐτόν, διὰ νὰ τὸν καταστήσῃς, ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρός, πολεμιστὴν ἄξιον νὰ σὲ ὑπηρετήσῃ καὶ νὰ σὲ διαδεχθῇ ὅταν ἀποθάνῃς, ὡς καὶ στήριγμα καὶ υἱὸν ἐν ὅσῳ θὰ ζῇς; — Ἤρχισε τότε νὰ ἐγκωμιάζῃ τὸ κάλλος τοῦ Ἀϊ-

(1) Φρούριον, Kalaa περσιστί, λέγεται πᾶν πολύχιον περιτειχισμένον μὲ πύργους καὶ τοξοειδεῖς εἰς τὰς γωνίας. Φαίνονται δὲ καὶ τὴν σήμερον τὰ ἐρείπια τοῦ φρουρίου τοῦ Κιόρογλου εἰς τὰ Τζαμλὶ Πέλ.

βάζ καὶ τὸ ἀῤῥενωπὸν ἦθός του. Ὁ δὲ Κιόρογλου ἀπεκρίθη· — Καὶ πῶς, ἔμπορε ἀνάξιε, δὲν ἠδύνασο νὰ ἐξοδεύσῃς τινὰ *τουμάνια* (1) διὰ νὰ πληρώσῃς ζωγράφον καὶ νὰ μὲ φέρῃς τὴν εἰκόνα του; — Ὁ ἔμπορος ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ κόλπου του μικρὰν εἰκόνα καὶ τὴν παρουσίασεν εἰς τὸν Κιόρογλου. Ὁ Κιόρογλου τὴν ἔλαβε, καὶ ἀροῦ τὴν παρετήρησεν, *οἱ χαλιοὶ τῆς θελήσεώς του ἐξέφυγον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ὑπομονῆς του*, καὶ ἀνέκραξε· — Δελὶ Χασάν, ἑτοιμάσετε ἄλυσιν καὶ δεσμά. — Διὰ ποῖον λόγον, καὶ τί εἶναι τὸ σφάλμα μου; Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀνταμοιβή, διότι σὲ ἠῦρα υἱόν; —Διότι ἐψεύσθης. Ἄκουσέ με, ἀναχωρῶ παρευθὺς εἰς τὴν Ὄρφαν καὶ θὰ περιμένῃς τὴν ἐπιστροφήν μου δέσμιος εἰς εἰρκτήν. Ἐὰν ὁ νέος ἀξίζῃ τῷ ὄντι τοὺς ἐπαίνους σου, τὸ ὄνομά μου νὰ μὴ εἶναι Κιόρογλου ἐὰν δὲν καλύψω τὴν κεφαλήν σου μὲ βροχὴν ἐκ χρυσοῦ, καὶ δὲν σὲ ὑψώσω ὑπεράνω τοῦ θόλου τῶν οὐρανῶν· ἀλλοίμονον ὅμως εἰς σέ, ἐὰν ὁ Ἀϊβάζ εἶναι ἀνάξιος τῶν ἐπαίνων σου, διότι θὰ ἀποσπάσω τὴν ῥίζαν τῆς ὑπάρξεώς σου ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ζωῆς· καὶ ἡ τιμωρία σου θὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἀναιδεῖς ψεύστας ὡς σύ· δὲν πρέπει νὰ ψεύδεσαι εἰς τοὺς ἀνωτέρους σου.

Ταῦτα εἰπὼν, προσέταξε νὰ δέσωσι τὸν ἔμπορον ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ τὸν πόδα καὶ νὰ τὸν ῥίψωσιν εἰς φυλακήν.

— Δελὶ Χασάν! ἑτοίμασον τὸν Κιράτ. Ὁ Δελὶ Χασὰν ἔβαλε μόνος τὸ ἐφίππιον καὶ τὸ προσκέφαλον εἰς τὸν ἵππον τοῦ κυρίου του, καὶ τὰ συνέδεσεν ἑπτάκις μὲ τὸν ἱμάντα.— Ἀναχωρῶ εἰς Ὄρφαν, εἶπεν ὁ Κιόρογλου. Κανεὶς ἐξ ὑμῶν νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ πίῃ μέχρι μέθης ἕως οὗ ἐπανέλθω. Ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον εἰς τοῦ ὁποίου τὴν οἰκίαν ἀντηχήσῃ ὁ ἦχος ὀργάνων μουσικῶν ἢ τυμπάνου. Νὰ ἐνθυμῆσθε αὐτὴν τὴν ἀπαγόρευσιν, εἰ δὲ μὴ θὰ σᾶς ἐκριζώσω ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ θὰ σᾶς ῥίψω εἰς τὸν ἄνεμον ὡς βλαβερὰν ἄκανθαν. Ἀναχωρῶ μόνος πρὸς ζήτησιν τοῦ μέλλοντος υἱοῦ μου, τοῦ Ἀϊβάζ. Θὰ ἀποθάνω ἢ θὰ ἐπανέλθω μὲ αὐτόν. Ἀκούσατε τὸ τραγούδιόν μου·

«Θὰ υἱοθετήσω τὸν Ἀϊβὰζ Παλή. Περιμένετε τὴν ἡμέραν τῆς υἱοθετήσεως μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς μου. Ζητήσατέ τον εἰς Τουρκίαν καὶ Συρίαν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς μου. Ἄνθρωπος ἀνδρεῖος ἀναβαίνει ψαρὸν ἢ καστανόχρουν ἄλογον, καὶ καλπάζει καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ ἵππου, τοῦ ἐλαφρόποδος. Σφάξατε μοσχάρια, πρόβατα, καὶ τραφῆτε ἀπὸ τὰ ποίμνιά μου ἕως οὗ ἐπιστρέψω. Ὁ *Κιόρογλου εἶπεν*· ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τὸν ἐχθρόν· οἱ ἄνδρεῖοι καλπάζουν ἐπὶ τῶν ἀραβικῶν ἵππων· ὑπάγετε καὶ πίετε μέχρι τῆς ἐπανόδου μου.»

Εἰπὼν ταῦτα ὁ Κιόρογλου ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἀδελφούς του, ἀνέβη τὸν Κιράτ, καὶ ἐπορεύθη μόνος ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ κώμης εἰς κώμην πρὸς τὴν πόλιν Ὄρφαν. Μόλις δὲ ἀπεῖχεν ὡσεὶ παρασάγγην ἕνα, καὶ ἠσθάνθη πεῖναν σοδρόν. Ἰδὼν δὲ ποιμένα φυλάττοντα ποίμνιον εἰς τὴν κατωφέρειαν λόφου εἶπε καθ' ἑαυτόν· — Ἡ παροιμία εἶναι καλή. ἐὰν πεινᾷς ὕπαγε εἰς τὸν ποιμένα, ἐὰν δὲ εἶσαι κουρασμένος εἰς τὸν καμηλελάτην. Τώρα ἀς σκεφθῶ πῶς θὰ κατορθώσω νὰ προγευθῶ. Καὶ πλησιάσας ἀνέκραξεν·— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογήσῃ, βοσκέ! δὲν ἠμπορεῖς νὰ μὲ δώσῃς νὰ προγευθῶ;— Ὁ ποιμὴν ὕψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ ἰδὼν πολεμιστὴν τοῦ ὁποίου μὲ τὰ ὅπλα μόνα ἠδύνατο νὰ ἀγορασθῇ τὸ ποίμνιόν του καὶ αὐτὸς ὁμοῦ, ἀπεκρίθη· — Νέε, δὲν ἔχω φαγητὸν ἄξιον διὰ σέ, ἀλλ' ἐὰν εὐχαριστῆσαι μὲ γάλα πρόβειον, ὑπάγω νὰ σὲ φέρω.— Ὁ Κιόρογλου εἶπεν·—Εἰς αὐτὴν τὴν ἐρημίαν σταγὼν γάλακτος ἀξίζει τὸν κόσμον ὅλον· ὕπαγε νὰ φέρῃς.— Ὁ ποιμὴν ἦτο ὑψηλὸς καὶ παχύς· ἐκράτει δὲ καὶ ῥόπαλον ὑπερμέγεθες, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ἦτο ὡπλισμένη μὲ ἥλους, μὲ πελαιὰ σίδηρα λόγχης, μὲ πέταλα τεθραυσμένα καὶ μὲ πᾶν ὅ,τι κοπτερὸν ἠδυνήθη νὰ προμηθευθῇ· ἐζύγιζεν εἴκοσι δύο λίτρας, καὶ ἐκρέματο ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς χειρός του. Ὁ ποιμὴν ὕψωσε τὸ ῥόπαλον, καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅλα τὰ πρόβατα συνήχθησαν περὶ αὐτόν. Εἶχεν ἐπίσης μεθ' ἑαυτοῦ κώθωνα ξύλινον, τὸν ὁποῖον οἱ Κοῦρδοι μουδὰχ ὀνομάζουσι, χωρητικὸν πολλῶν λιτρῶν γάλακτος. Ἀφοῦ τὸν ἐγέμισε μέχρι στεφάνης, ἔθεσεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Κιόρογλου καὶ τῷ ἔδωκε μέγα κοχλιάριον ξύλινον διὰ νὰ φάγῃ. Μόλις ἔπιεν ὀλίγον καὶ αἰσθανθεὶς ἑαυτὸν ἀδύνατον εἶπε·— Βοσκέ, δὲν ἔχεις ὀλίγον ψωμίον;—Ἔχω, ἀτεκρίθη· ἀλλ' υἱὸς ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ τὸ φάγῃ.— Ὁ Κιόρογλου ἐπανέλαβε· —Τὸ ὄνομά του δεικνύει ὅτι τρώγεται, καὶ φθάνει νὰ εἶναι ὀλιγώτερον σκληρότερον τῆς πέτρας, δόσε. Ὁ ποιμὴν λέγει·—Εἶναι ἀπὸ κριθάρι καὶ κεχρί· τὸ ἐζύμωσα διὰ τοὺς σκύλους μου. — Ἀδιάφορον φέρετο. — Ὁ ἥλιος τὸ ἐξήρανε καὶ ἔγεινε σκληρότερον καὶ ἐμούχλιασε· θὰ συντρίψῃς τοὺς ὀδόντας σου.—Μὴ φοβῆσαι, παλληκάρι μου, δός με το γρήγορα.—Εἰς τὴν ῥάχην τοῦ ποιμένος ἐκρέματο σάκκος δερμάτινος· καταβιβάσας λοιπὸν αὐτὸν τὸν ἔβαλεν ἐνώπιον τοῦ Κιόρογλου, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσον φρικτὰ πεινασμένος ὥστε ἔχωσε τὰς δύο χεῖράς του εἰς τὸν σάκκον καὶ ἐκβαλὼν πᾶν ὅ,τι εὗρε, κατέκοψε καὶ ἔῤῥιψεν εἰς τὸ γάλα. Ὁ ποιμὴν τὸν ἔβλεπε, καὶ ἰδὼν ὅτι ὁ ξένος του, ὅστις εἶχεν ἑτοιμάσει τροφὴν δέκα πέντε ἀνθρώπων, ἐξηκολούθει τὸ ἔργον του, εἶπε καθ' ἑαυτόν· — Ἀπὸ τὴν πεῖνά του ἐτρελλάθη· διότι κανεὶς υἱὸς τοῦ Ἀδὰμ δὲν δύναται νὰ καταβροχθίσῃ ὅλον τοῦτο. Ἀροῦ φάγῃ πέντε ἢ ἓξ χουλιαριαῖς τὸ ὑπόλοιπον θὰ τὸ ῥίψῃ μὲ τοῦτο τὸ ὁποῖον ἑτοίμασε, θὰ ἔτρεφα ὁλόκληρον ἑβδομάδα ὅλους τοὺς σκύλους οἱ ὁποῖοι φυλάττουν τὸ ποίμνιόν μου.—Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Κιόρογλου ἔτριβε ψωμίον, καὶ ἐγέμιζε τὸν κώθωνα. Ἐπὶ τέλους, ἐμβάψας τὸ κοχλιάριον, τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ἀκίνητον καθέτως, ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἱστάμενον ὄρθιον ἔμπροσθέν του καὶ παρατηροῦντα εἶπε·—Κάθησε, βοσκέ, νὰ φάγωμεν μαζί·— Ὁ

(1) Νόμισμα τῆς Περσίας, ἀξίας περίπου 12 δραχ.

ποιμὴν ἀπεκρίθη· — Βέη, μόνος τὸ ἡτοίμασας, καὶ μόνος πρέπει νὰ τὸ φάγῃς, διότι δὲν δύναμαι νὰ σὲ συντροφεύσω.

Τότε ὁ Κιόρογλου λαβὼν τὸ κοχλιάριον ἤρχισε τὴν ἐργασίαν του. Ὁ μέγας καὶ τραχὺς αὐτοῦ μύσταξ ἐκώλυε τὴν εἴσοδον, καὶ ὁ ἄρτος ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ στόμα του, ἐνῷ τὸ γάλα ἔτρεχεν εἰς τὸ στῆθός του. Ὁ Κιόρογλου θυμώσας ἔῤῥιψε τὸ κοχλιάριον καὶ ἀνυψώσας τὸν μύστακα ὁ ὁποῖος ὑπερέβαινε καὶ τὰ ὠτία του, ἤνοιξε στόμα ὅμοιον μὲ εἴσοδον σπηλαίου, καὶ λαβὼν πινάκιον μὲ τὰς δύο χεῖράς του, ἐῤῥόφησε τὸ περιεχόμενον μέχρι τῆς τελευταίας σταγόνος. Ὁ ποιμὴν τὸν ἠτένιζε μετὰ ἐκπλήξεως, καὶ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν·— Μὰ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Ἀλλάχ! αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος, διότι ἀνθρώπινον ὂν δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταβροχθίσῃ τόσην ποσότητα φαγητοῦ, Ἂς ἴδωμεν ἐντοσούτῳ τί θὰ ἀπογίνῃ. Ἐὰν φύγῃ θὰ εἶναι ὁ βρυκόλαξ τῆς ἐρήμου (1), ἢ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς· ἐὰν δὲ μείνῃ, εἶναι υἱὸς ἀνθρώπου. Λέγεται ὅτι ἡ πεῖνα ἔφθασε συσσωματωμένη εἰς τὴν γῆν· αὐτὸς λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ πεῖνα, διότι ἔραγεν ὅλον τὸ γάλα τῶν προβάτων μου· ἀλλὰ μετὰ μίαν ὥραν θὰ πεινάσῃ πάλιν, καὶ τότε θὰ φάγῃ καὶ ἐμέ. —Ὁ δὲ Κιόρογλου διελογίζετο ταῦτα·— Πῶς θὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ὄρφαν καὶ θὰ ἴδω τὸν Ἀϊβάζ. Ἐὰν φανῶ μὲ τὸ ἔνδυμα τοῦτο, καὶ ἀναβαίνων τὸ ἄλογον τοῦτο, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα καὶ ἡ φήμη μου εἶναι πασίγνωστα, θὰ μὲ γνωρίσουν. Ἂς φορέσω κάλλιον τὰ ἐνδύματα τοῦ ποιμένος, καὶ οὕτω νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν πόλιν. Εἶπε λοιπὸν εἰς τὸν ποιμένα·— Ἔλα ν' ἀλλάξωμεν τὰ φορέματά μας. Ὁ ποιμὴν γελάσας ἀπεκρίθη·—Διατί περιγελᾷς τὴν πτωχείαν μου; Μόνον τὸ σάλι τὸ ὁποῖον ἔχεις εἰς τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ ὁποῖον περιζώνεσαι, ἢ καὶ μόνη ἡ μάχαιρα τὴν ὁποίαν φέρεις εἰς τὴν ζώνην σου, ἀρκεῖ πρὸς ἀγορὰν τοῦ αἵματος (2) καὶ τοῦ ποιμνίου μου. Διατί μὲ περιγελᾷς οὕτω; — Τοῦτο εἰπὼν ἔπτυσεν εἰς τὴν παλάμην του καὶ ἥρπασε τὸ ῥόπαλον, καὶ πάλλων αὐτὸ ἀπειλητικῶς, λέγει εἰς τὸν Κιόρογλου· — Σὺ ὁ ὁποῖος τόσον θαῤῥεῖς εἰς τὸ πλάτος τῶν ὤμων σου, παρατήρησε καὶ τὸ πλάτος τοῦ λαιμοῦ μου. —Ὁ δὲ Κιόρογλου μειδιάσας εἶπεν·— Βοσκέ, ὁρκίζομαι εἰς τὸν Θεὸν ὅτι δὲν σὲ περιγελῶ. Εὑρίσκεται ἔμπορός τις εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅστις μὲ χρεωστεῖ χίλια πεντακόσια τουμάνια. Ἐὰν φανῶ ἔμπροσθέν του μὲ τὸ ἄλογον τοῦτο καὶ μὲ τὰ ἐνδύματα ταῦτα, θὰ μὲ ἐκφύγῃ. Ἦλθα διὰ λόγον σπουδαῖον· ἂς ἀλλάξωμεν γρήγορα. Ἐὰν ἐπιστρέψω, θὰ σὲ ἀποδώσω τὰ ἐνδύματα, καὶ θὰ λάβω πάλιν τὰ ἰδικά μου. Καὶ ἐὰν δὲν ἐπιστρέψω δύνασαι νὰ φέρῃς τὸ ἄλογον τοῦτο εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ τὸ πωλήσῃς.

(1) Τὸ φάντασμα τῆς ἐρήμου· Culi—Beiaban» εἶναι τὸ λίαν γνωστὸν μορμολύκιον τῶν Ἀσιατικῶν μύθων.

(2) Πρὸς ἀγορὰν τοῦ αἵματός μου· ὑπαινίττεται τὸ jus talionis τοῦ Κορανίου. Ὁ φονεὺς ὀφείλει νὰ πληρώσῃ τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος μὲ τὴν ζωήν του ἢ μὲ χρήματα.

Ἡ τιμή του εἶναι δύο χιλιάδες *τουμάνια*· ὠφελήσου καὶ μή με λησμονῆς εἰς τὰς προσευχάς σου. Κράτησε τότε καὶ τ' ἄλλα μου πράγματα.—Ὁ δὲ ποιμὴν λέγει καθ' ἑαυτόν·— Ἀναμφιβόλως αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι τρελλός· δὲν δύναμαι ἀλλέως νὰ ἐξηγήσω ὅ,τι μὲ λέγει· — Ἔλα, βέη, ἐνδύσου. — Ὁ Κιόρογλου ἐξεδύθη καὶ ἐξέβαλεν ὅλα αὐτοῦ τὰ ἐνδύματα. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ποιμὴν ἐνδυθείς, περιεβλήθη τὰ ἐνδύματα ἐκείνου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβε καὶ τὴν κάπαν του. Ὁ Κιόρογλου τὴν ἔῤῥιψεν εἰς τοὺς ὤμους του, φορέσας δὲ καὶ τὸν πῖλον τοῦ ποιμένος εἶπεν εἰς αὐτόν· — Δόσε με τώρα καὶ τὸ ῥόπαλόν σου· διότι βλέπω ὅτι εἰς καιρὸν ἀνάγκης δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἀντὶ σπάθης.—Καὶ λαβὼν αὐτὸ ἐπρόσθεσε· — Βοσκέ, ἡ ψυχή σου, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀλόγου μου (1).

Ὁ Κιόρογλου ἀνεχώρησε πεζὸς φέρων τὴν κάπαν καὶ τὸ ῥόπαλον τοῦ ποιμένος. Ἰδὼν δὲ μετ' ὀλίγον τὴν πόλιν Ὄρφαν ἐπορεύθη ἕως εἰς τὴν πύλην αὐτῆς. Καὶ ἐκρωνήσας τὸ Πισμιλλάχ (ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ) εἰσῆλθε, καὶ διαβαίνων ἀπήντησε Τοῦρκον φέροντα μίαν ὀκὰν κρέατος, καὶ ἀτενίζοντα αὐτὸ περιπαθῶς ἐνῷ συγχρόνως προσηύχετο ζενάζων. Ὁ Κιόρογλου τὸν ἠρώτησε τουρκιστί· — Τί κρέας βαστᾷς καὶ τὸ ὀρέγεσαι τόσον καὶ ἀναστενάζεις δι' αὐτό; Ὁ δὲ Τοῦρκος ἀπεκρίθη· — Εἶσαι ξένος, κύριε, ἢ ἔρχεσαι ἀπὸ χώραν μακράν; — Μάλιστα, ἔρχομαι μακρόθεν. Καὶ ὁ Τοῦρκος· — Δὲν ἠξεύρεις ὅτι εἰς ἄλλας χώρας τὸ ψωμίον εἶναι ἀκριβὸν ἐνῷ ἐδῶ εἶναι τὸ κρέας; Ἔχω ἄῤῥωστον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἰατρὸς διώρισε κρέας· ὑπάγω καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ζητῶ εἰς μάτην, διότι δὲν εὑρίσκω. Σήμερον τέλος πάντων ἠῦρα εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀϊβάζ, υἱοῦ τοῦ κρεωπώλου Ἰπραχίμ· ἐπλήρωσα τὴν ὀκὰν δύο γρόσια, καὶ διὰ τοῦτο ἀναστενάζω. —Ὁ δὲ Κιόρογλου ἠρώτησεν· — Εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τόσον ἀκριβὸν τὸ κρέας; — Ναί, τῇ ἀληθείᾳ, λέγει ὁ Τοῦρκος, δύο γρόσια διὰ μίαν ὀκάν, εἶναι τρομερὰ ἀκρίβεια. Ὁ Κιόρογλου λέγει καθ' ἑαυτόν·—Καλὰς εἰδήσεις ἔχω διὰ τὸν ποιμένα μου. Περίμενε μόνον ὀλίγον, κατηραμένε! σήμερον θὰ πωλήσω τὰ πρόβατα. Ἐκεῖθεν λοιπὸν διευθύνθη πρὸς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀϊβάζ, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου εἶδε πλῆθος ἀνθρώπων ἀναμιγμένων ὡς αἱ πτυχαὶ *ζαρωμένου μανδύου*· καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἤρχοντο πρὸς ἀγορὰν κρέατος, αἱ δὲ γυναῖκες διὰ νὰ θαυμάσωσι τὸ κάλλος τοῦ Ἀϊβάζ. Ὁ Κιόρογλου ἐπιθυμήσας νὰ τὸν ἴδῃ ὡσαύτως ἐκύτταζεν ἄνωθεν τῶν ὤμων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἱσταμένων. Οἱ Τοῦρκοι, κρίνοντες ἐκ τοῦ ἐνδύματός του, ἐξέλαβον αὐτὸν ποιμένα καὶ ἤρχησαν νὰ τὸν κτυπῶσιν εἰς τὴν κεραλήν. Τότε ὁ Κιόρογλου ἔκυψε διὰ νὰ ἴδῃ διὰ τῶν ποδῶν των, ἀλλ' ἐξετέθη εἰς βαρυτέρας ὕβρεις.—Ἀροῦ δὲν ἠμπορῶ νὰ δαμάσω αὐτοὺς τοὺς χονδροὺς Τούρκους,

(1) Φράσις παροιμιώδης συνεθεστάτη παρὰ τοῖς Πέρσαις σημαίνουσα· «Φρόντισε περὶ τοῦ ἵππου μου, ὅπως θέλεις φροντίσει περὶ σεαυτοῦ.»

λέγει καθ'ἑαυτόν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἁρπάσω τὸν Ἀϊβάζ; — Τότε ἤρχισε νὰ σπρώχνῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ πτύσας εἰς παλάμην ὕψωσε τὸ ῥόπαλον διὰ νὰ ἀνοίξῃ δίοδον ὠθῶν καὶ κτυπῶν ἐπανειλημμένως· καὶ τούτου μὲν συνετρίβη τὸ κρανίον, ἐκείνου δὲ ὁ ποῦς καὶ ὁ κτυπηθεὶς κατὰ τοὺς ὤμους ἔπεσε νεκρός.

Ἀφοῦ δὲ οὕτω ἐδίωξεν ὅλους ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀϊβάζ, εἶδεν αὐτὸν καθήμενον, καὶ κρατοῦντα μελαγχολικῶς τὴν κεφαλήν του μὲ τὰς χεῖρας. Ὁ Κιόρογλου εἶπε καθ' ἑαυτόν· — Εἶναι παλληκάρι, καὶ μὲ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ τὸν φοβίσω. — Προσελθὼν τότε πρὸς τὸν Ἀϊβάζ, καὶ λαβὼν ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἓν γρόσιον τὸ ἐρρίψε ἐμπρὸς τοῦ νέου καὶ εἶπεν· — Ἀδελφέ, ζύγισέ με μίαν ὀκὰν κρέατος καὶ δός με τὰ λοιπὰ εἰς ψιλά· μόνον κάμε γρήγορα, διότι οἱ σύντροφοί μου ἀνεχώρησαν καὶ πρέπει νὰ τρέξω νὰ τοὺς φθάσω. — Ὁ Ἀϊβάζ εἶπε καθ' ἑαυτόν. — Ἀξιόλογος ἀγοραστής! ἐγὼ πωλῶ μίαν ὀκὰν κρέατος δύο γρόσια, καὶ αὐτὸς μὲ δίδει ἕν, καὶ μὲ ζητεῖ τὰ ἐπίλοιπα εἰς ψιλά, καὶ τοῦτο ἀκόμη γρήγορα, διότι, λέγει, οἱ φίλοι του ἀνεχώρησαν. — Ὁ Ἀϊβάζ ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπερήφανος διὰ τὸ κάλλος του, ἀπεκρίθη μὲ τραχύτητα· — Ἔλα 'δώ, πλησίασε περισσότερον, ἀνόητε. Τί θέλεις; Ὁ Κιόρογλου ἐπλησίασεν· ἐκεῖνος δὲ λυγίσας τὸν ἀντίχειρα τὸν ἐῤῥάπισε σφοδρῶς μὲ τοὺς λοιποὺς τέσσαρας. Ὁ Κιόρογλου λέγει· — Νέε πονηρέ, διατί μὲ δέρεις; — Ἔχαιρεν ὅμως ἐνδομύχως καὶ δὲν ὠργίσθη διόλου. Ὁ δὲ Ἀϊβάζ ἀπεκρίθη· — Ἀνόητε, καταφρονεῖς τὸ πρᾶγμα μου; Ἐπὶ παρουσίᾳ τόσων ἀγοραστῶν θέλεις νὰ ἀγοράσῃς μίαν ὀκὰν κρέατος δι' ἕνα γρόσιον, καὶ ζητεῖς μάλιστα καὶ λοιπὰ ἐνῷ πωλῶ τὴν μίαν ὀκὰν πρὸς δύο γρόσια; — Ὁ Κιόρογλου λέγει· — Εἶσαι παιδίον ἀκόμη· δὲν ἦλθα διὰ νὰ ἀγοράσω κρέας, ἀλλὰ διὰ νὰ πωλήσω. — Τί λέγεις; ἠρώτησεν ὁ Ἀϊβάζ. — Πόσον ἀνόητος εἶσαι, ἐπανέλαβεν ὁ Κιόρογλου, ἔχω ἐννεακόσια πρόβατα διὰ πώλησιν, καὶ ἠρχόμην ἐδῶ διὰ νὰ μάθω τὴν ἀξίαν τοῦ κρέατος, δηλ. ἐὰν εἶναι ἀκριβὸν ἢ εὐθηνόν. — Λέγεται ὅτι ὁ κρεωπώλης χάνει τὰ μυαλά του ὅταν ἀκούσῃ τὸν βελασμὸν ποιμνίου. Ὁ Ἀϊβάζ μόλις τὸν ἤκουσεν ὁμιλοῦντα περὶ ἐννεακοσίων προβάτων, καὶ λέγει· — *Μπάρμπα*· δὲν ἤξευρα ὅτι εἶσαι βοσκός· σὲ ὡμίλησα βναύσως, ἔχεις δίκαιον νὰ μοῦ κόψῃς τὸν γλῶσσαν. Σὲ ἐκτύπησα, κόψε μου τὴν χεῖρα, μόνον συγχώρησε τὸ σφάλμα μου.

Ὁ Κιόρογλου αὐτοσχεδίασε τὰ ἑξῆς·

— Θὰ κτυπήσῃς τὸν ἐχθρὸν ἔνοπλον, καὶ ἂν περιτυλιγμένος μὲ φύλλον τοῦ Κορανίου! ὦ μέλλων υἱέ μου! φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου! δὲν μὲ κακοφαίνεται διὰ τοιαῦτα μικρὰ πράγματα. — Ὁ Ἀϊβάζ λέγει τότε· — Δι' ἀγάπην Θεοῦ! ἀγαπητέ μου κύριε, κανεὶς νὰ μὴ μάθῃ ὅτι ἔφερες ἐννεακόσια πρόβατα. Ἡ πόλις ἡμῶν ἔχει πεντήκοντα κρεωπώλας· ὅλοι θὲ νὰ σὲ κατατρέψουν, καὶ θὰ ἀναγκασθῇς νὰ διαμοιράσῃς τὸ ποίμνιόν σου μεταξὺ αὐτῶν ὅλων, ὥστε μόλις εἴκοσι θὰ μείνουν δι' ἐμέ. Πολὺ καλὰ θὰ κάμῃς νὰ καθήσῃς ἐδῶ καὶ νὰ περιμένῃς ἕως οὗ ὑπάγω μόνος νὰ ζητήσω τὸν πατέρα μου. Ἡμεῖς μόνοι θὰ ἀγοράσωμεν τὸ ποίμνιόν σου, καὶ θὰ σὲ δώσωμεν τὰ χρήματα. — Ὁ Κιόρογλου ἀποκρίνεται· — Ὕπαγε λοιπόν, σὲ περιμένω. — Μεῖνε, λέγει ὁ Ἀϊβάζ. Βλέπεις ἐδῶ δώδεκα τεπάρτια κρέατος. Ἐὰν ἔλθουν ἀγορασταί, νὰ πωλῇς τὴν μίαν ὀκὰν δύο γρόσια, ἐκτὸς ἐὰν θέλουν νὰ περιμένουν ἕως οὗ ἐπιστρέψω. — Ὁ Κιόρογλου ἐπανέλαβε· — Πήγαινε σύ, καὶ μεῖνε ἥσυχος. Ἐχρημάτισα δέκα ἑπτὰ ἔτη κρεωπώλης, καὶ ἠξεύρω τὸ τί θὰ τὰ κάμω· θὰ πωλῶ καλὰ ἀντὶ σοῦ. — Ὁ Ἀϊβάζ καταλιπὼν τὸ ἐργαστήριον εἰς τὴν φροντίδα τοῦ Κιόρογλου, ἔδραμε πρὸς ζήτησιν τοῦ πατρός του. — Μετ' ὀλίγον Τοῦρκός τις ἐρχόμενος διὰ νὰ ἀγοράσῃ κρέας, καὶ ἰδὼν τὸν Κιόρογλου διελογίσθη· — Πῶς νὰ ἀγοράσω ἀπὸ τοιοῦτον τέρας! μὲ τρομάζει τῷ ὄντι. — Τοιαῦτα λέγων καθ' ἑαυτὸν ἐπεριπάτει.

Ὁ Κιόρογλου ἰδὼν αὐτὸν εἶπε· — Διατί πηγαίνεις καὶ ἔρχεσαι ὡς νὰ ἦσο ἄῤῥωστος; τί ἀγαπᾷς; — Ὁ Τοῦρκος ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ κόλπου του ἓν γρόσιον ἐζήτησεν ἡμίσειαν ὀκὰν κρέατος· Ὁ δὲ Κιόρογλου τῷ εἶπε νὰ βάλῃ τὰ χρήματα ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ ἐργαστήριον· Ἐκλέξας δὲ μίαν πλάτην ἐκ τοῦ καλλιτέρου κρέατος. — Λάβε την ὅλην, λέγει. Ὁ Τοῦρκος νομίζων ὅτι ἤθελε νὰ τὸν ἀπατήσῃ ἢ μᾶλλον νὰ τὸν χλευάσῃ, ἀπεκρίθη· — Δὲν θὰ πάρω παρὰ ἡμίσειαν ὀκάν. — Ὁ Κιόρογλου ὑψώσας τὸ ῥόπαλόν του ἀνεφώνησεν· — Εἶσαι κουφὸς ἢ ἀναίσθητος· σὲ λέγω νὰ τὸ πάρῃς ὅλον. — Ὁ Τοῦρκος λέγει καθ' ἑαυτόν· — Πρέπει πάντοτε νὰ ὠφελούμεθα ἀπὸ τὰς περιστάσεις· ἀς δοκιμάσω διὰ νὰ τὸ λάβω ὅλον. Καὶ ἐὰν μὲ δὲν μὲ εἴπῃ τίποτε, θὰ εἶναι βεβαίως τρελλός. Ἐὰν δὲ τούναντίον, θὰ ῥίψω τὸ κρέας χαμαὶ καὶ θὰ φύγω. — Εἰσῆλθε λοιπὸν βραδέως εἰς τὸ ἐργαστήριον, καὶ μετὰ δειλίας λαβὼν τὸ κρέας, ἦρεν ἐπ' ὤμων, ἔχων καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα τοῦ χρόνου προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν Κιόρογλου· ἔπειτα καταλιπὼν τὸ ἐργαστήριον ἤρχισε νὰ τρέχῃ, καὶ, φεύγων ἔβλεπε συχνάκις ὀπίσω· ἀλλὰ δὲν τὸν ἠκολούθει κανείς. Εἶχε δὲ πάντοτε φόβον τινὰ, καὶ ἔτρεχεν ὅσον ἠδύνατο. Μόλις εἶχε προσεγγίσει τὴν οἰκίαν του καὶ φίλοι τινὲς ἠρώτησαν αὐτὸν διατί τρέχει. — Ὦ! εἴθε ἡ οἰκία σας νὰ μὴ κρημνισθῇ ποτε! Μωρός τις κάθηται εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀϊβάζ, καὶ μ' ἔδωκεν ὁλόκληρον πλάτην προβάτου δι' ἓν γρόσιον· τί ὡραία ληψοδοσία! Ὑπάρχουν ἀκόμη ἑνδεκα τεπάρτια εἰς τὸ ἐργαστήριον· ὑπάγετε ταχέως, καὶ θὰ σᾶς τὰ δώσει βεβαίως. Ἐνῷ ὁ Κιόρογλου ἐπώλει οὕτως ὅλον τὸ κρέας τοῦ Ἀϊβάζ πρὸς δώδεκα γρόσια, οὗτος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός του ἐνθουσιῶν ἀπὸ τὴν χαράν του, καὶ λέγει· — Εἰς τὸ ἐργαστήριον ἦλθε ποιμήν τις ἔχων ἐννεακόσια πρόβατα· τὸν ἐκράτησα καὶ θὰ ἀγοράσωμεν τὸ ποίμνιόν του. — Ὁ πατήρ του, Μὶρ Ἰβραχίμ, ὁ κρεωπώλης, ὑπῆγεν ἐν τάχει εἰς τὸ ἐργαστήριον, καὶ εὑρὼν τὸν Κιόρογλου περιεπτύχθη αὐτὸν

καὶ τὸν ὑπεδέχθη μετὰ μεγάλης δεξιώσεως, ὀνομάζων αὐτὸν βέην, καὶ φίλον καὶ ἀδελφὸν ἐνταῦτῷ. Ὁ Κιόρογλου ἐσκέφθη καθ' ἑαυτόν· — Σ' ἐννοῶ, πανοῦργε, θέλεις νὰ μὲ ἀπατήσῃς. — Ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ λέγει· — Βέη, ἐλησμόνησα τὸ ὄνομά σου· τοῦτο μόνον γνωρίζω ὅτι ὁσάκις τύχῃ νὰ φέρῃς πρόβατα συνειθίζεις νὰ μὲ τιμᾷς διὰ τῆς παρουσίας σου. Εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφότου δὲν εἴδαμεν ἀλλήλους· σ' ἐζήτουσαν τὰ ὀμμάτιά μου καὶ σ' ἐπεθύμουν. — Ὁ δὲ Κιόρογλου διελογίζετο· — Δόλιε, ἀγοράζεις τὸ ψωμίον ἀπὸ τὸν ἀρτοποιὸν, καὶ τὸ πωλεῖς πάλιν εἰς τὸν ἴδιον (1). Καὶ τότε λέγει· — Τὸ ὄνομά μου εἶναι Ῥουσάν. — Δὲν ἐψεύδετο δὲ διότι τοῦτο ἦτο τὸ καθ' αὐτὸ ὄνομά του. Ὁ κρεωπώλης μετὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ παραπονῆται. — Καὶ πῶς! μᾶς ἐλησμόνησες; καὶ διατί ἔμεινες τόσον πολὺν καιρὸν χωρὶς νὰ ἰδῇς τὸν φίλον καὶ ἀδελφόν σου; — Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη· — Τὰ πρόβατα τὰ ὁποῖα ἐσυνείθιζα νὰ φέρω ἐδῶ ὅλα ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Περσίαν. Τώρα ὁ Κιόρογλου διατρίβει εἰς τὰ μεθόρια, κατὰ τὸ Τζαμλὶ Πέλ· ὁ φόβος τοῦ λῃστοῦ τούτου μὲ ἐμπόδισεν· ἀλλά, δόξα τῷ θεῷ! ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Κιόρογλου, θὰ σὲ φέρω τοῦ λοιποῦ ὅσα πρόβατα θέλεις. — Ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ ὁ κρεωπώλης ἠρώτησεν· — Ἀληθεύει λοιπὸν ὅτι ἀπέθανεν ὁ Κιόρογλου; — Καὶ ἀπέθανε καὶ ἐνταφιάσθη! Ἐγὼ ἤμην παρὼν εἰς τὴν κηδείαν του. — Ὁ κρεωπώλης λέγει· — Δόξα σοι ὁ Θεός! ἠξεύρεις ὅτι ὁ Πασᾶς, ἀκούσας περὶ τοῦ λῃστοῦ τούτου, ἀπηγόρευσε τὸν Ἀϊβάζ τοῦ νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς πόλεως, μήπως τὸν ἁρπάσῃ ὁ Κιόρογλου. Ἀπὸ ἑπτὰ ἤδη ἐτῶν ὁ Ἀϊβάζ ἀκόμη δὲν ἐξῆλθέ ποτε ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. — Ὁ δὲ Κιόρογλου ἔλεγε καθ' ἑαυτόν· — Τί ῥυπαρὸν κτῆνος! μὲ ἔχωσε ζωντανὸν εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἐγὼ θὰ βάλω μετ' ὀλίγον τὸν ἴδιον εἰς τὸν τάφον, ὥστε νὰ τὸν περιγελᾷ ἕκαστος ἕως τοῦ τέλους τοῦ κόσμου.

Ὁ Ἀϊβάζ ἰδὼν ὅτι δὲν ἔμεινε κρέας εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι εἶχε πωληθῆ· ἀλλὰ παρατηρήσας τὸ βαλάντιον καὶ ἰδὼν μόνον δώδεκα γρόσια, εἶπε· — Βοσκέ, εἴθε νὰ καταπέσῃ ἡ οἰκία σου! καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Ὁ Μὶρ Ἰπραχὶμ τὸν ἠρώτησε διατί κλαίει; αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη· — Ἀφῆκα εἰς τὸν Ῥουσὰν δώδεκα τεπάρτια κρέατος, καὶ τὰ ἐπώλησε πρὸς ἓν γρόσιον ἕκαστον. Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη· — Εἶχα ἀκούσει ὅτι οἱ κρεωπῶλαι εἶναι διαβόητοι διὰ τὴν ῥυπαρὰν φιλαργυρίαν των, καὶ σήμερον γνωρίζω ὅτι εἶναι ἀληθές! Εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δώδεκα φίλων τοὺς ὁποίους ἔχω εἰς τὴν πόλιν ἔστειλα ἀνὰ ἓν κομμάτιον κρέατος. Ὁπωσδήποτε, δὲν θὰ χάσετε τίποτε. Τὰ δώδεκα τεταρτημόρια κάμνουν ἓξ πρόβατα. Ὅταν ἔλθῃς νὰ ἀγοράσῃς τὸ μικρόν μου ποίμνιον, δύνασαι νὰ λάβῃς δώδεκα πρόβατα δωρεάν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Μὶρ Ἰπραχὶμ, ἐῤῥάπισε τὸν Ἀϊβάζ· — Ἔχε κοντὴν τὴν γλῶσσάν σου μωρέ, εἶπεν. Ὁ μπάρμπα Ῥουσὰν εἶναι ἄνθρωπος, καὶ ἠξεύρει τί κάμνει. Θὰ μᾶς δώσῃ δέκα τέσσαρα πρόβατα. Ὁ Κιόρογλου βλέπων ὅτι ἔχασε δύο πρόβατα περισσότερον εἶπε καθ' ἑαυτόν· — Τὸ στόμα σου εἶναι ἕτοιμον, ὁ λάρυγξ σου ἀνοικτός, λείπει μόνον τὸ ἀπίδιον διὰ νὰ τὸ ῥίψῃς μέσα· ἀλλὰ τὸ ἀπίδιον; — Ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ εἶπεν· — Ἂς ὑπάγωμεν Ῥουσὰν βέη, εἰς τὴν οἰκίαν νὰ ἑτοιμάσωμεν τὰ χρήματα καὶ νὰ τακτοποιήσωμεν τὸν λογαριασμόν. — Ὁ Ἀϊβάζ ἔκλεισε τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐπορεύθησαν καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὴν οἰκίαν.

Ὁ Μὶρ Ἰπραχὶμ παρεκάλεσε τὸν Κιόρογλου νὰ μένῃ μὲ τὸν Ἀϊβάζ ἑωσοῦ φέρῃ τὰ χρήματα. Ὅτε δὲ ἔμειναν μόνοι, ὁ Ἀϊβάζ ἐκάθησεν ἐπὶ ἕδρας ὑψηλοτέρας τῆς τοῦ Κιόρογλου· σηκωθεὶς δὲ καὶ λαβὼν φιάλην καὶ ποτήριον, τὰ ἔβαλεν ἔμπροσθέν του, καὶ σηκώσας τὰς χειρίδας του ἕως τοῦ ἀγκῶνος, ἐγέμισε τὸ ποτήριόν του καὶ τὸ ἐῤῥόφησεν· ὁ Κιόρογλου δὲν εἶχε πίει οἶνον ἀπὸ πολλοῦ· ἡ καρδία του παρετήρει περιπαθῶς τὸν εὐτυχῆ οἰνοπότην, καὶ περιέλειχε τὰ χείλη του. Ὁ Ἀϊβάζ λέγει· — Μπάρμπα Ῥουσάν, διατί οὕτω λείχεις τὰ χείλη σου; Ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη· — Νὰ γείνω δοῦλός σου! ὦ φοίνιξ τοῦ παραδείσου! τί εἶναι τὸ κόκκινον τοῦτο ποτόν; — Ὁ Ἀϊβάζ λέγει τότε· — Δὲν τὸ εἶδες ποτέ σου, μπάρμπα; ὀνομάζεται κρασίον. — Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη· — Γιέ μου, ἔγγονέ μου, γέμισε καὶ δι' ἐμὲ ἓν ποτήριον, καὶ δός με νὰ τὸ πίω. Ὁ Ἀϊβάζ εἶπε τότε· — Τὸ ποτὸν τοῦτο ἔχει τὴν κακὴν ταύτην ἰδιότητα νὰ τρελλαίνῃ τοὺς πίνοντας. — Πῶς τοῦτο; — Ὁ δὲ Ἀϊβάζ ἐπανέλαβε· — Δόσε τούτου μόνον μίαν ὀκὰν εἰς τράγον, καὶ παρευθὺς θὰ ἑτοιμάσῃ τὰ κέρατά του καὶ θὰ πολεμήσῃ μὲ λύκον. Ἐὰν τὸ πίῃς θὰ τρελλαθῆς καὶ θὰ τρέχῃς εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ θὰ φωνάζῃς ὅτι ἔφερες ἐννεακόσια πρόβατα. Οἱ κρεωπῶλαι θὰ ἐπιπέσουν τότε ἐπάνω σου, καὶ θὰ σὲ τὰ ἀφαιρέσουν διὰ τῆς βίας. — Ὁ Κιόρογλου εἶπεν· — Ἀϊβάζ, εἴθε νὰ γίνω θῦμα τῶν ὀφθαλμῶν σου! Ἐσυνείθιζα νὰ πίνω πολὺ ἔχομεν εἰς τὸν τόπον μας μεγάλην ἀφθονίαν. Ὁ Ἀϊβάζ ἐρωτᾷ· — Πῶς τὸ κατασκευάζουν εἰς τὴν πατρίδα σας; — Τρυγοῦμεν τὰ σταφύλια καὶ τὰ πιέζομεν ἑωσοῦ ὁ χυλὸς ἐκθλιβῆ καλῶς· τότε γεμίζομεν ἓν ἀγγεῖον καὶ τὸ βάλλομεν εἰς τὴν φωτίαν, τὸ ἀφίνομεν νὰ βράσῃ ἑωσοῦ μείνῃ τὸ τεταρτημόριον· τότε ἐμβάλλομεν τεμάχια ψωμίου καὶ τὸ τρώγομεν μὲ τὰ δάκτυλα. — Ὁ Ἀϊβάζ λέγει· — Εἴθε νὰ ἀποθάνῃς μπάρμπα, μὲ ἐννόησες θυμάσια! Αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγεις ὀνομάζεται Δουσάβ (1). — Πῶς; τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ ὁποῖον σὺ πίνεις, υἱέ μου; — Κρασίον. — Ναί, ναί, τὸ βλέπω τώρα, ἔχομεν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸν τόπον μας. — Καὶ πῶς τὸ κατασκευάζετε εἰς τὸν τόπον σας; — Λαμβάνομεν ἀνθόγαλα, τὸ ἐμβάλλομεν εἰς σάκκον δερμάτινον καὶ ἔπειτα ταράττομεν ἕως οὗ τὸ βούτυρον ἀναβῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἐμβάλλομεν τοῦτο εἰς τὸ ἰγδίον καὶ πί-

(1) Φράσις παροιμιώδης σημαίνουσα, ψεύδεσαι, μὲ ἠπάτησας.

(1) Ἡ γλυκεῖα πήττα τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ Ἀσιανοὶ ἀντὶ γλυκυσμάτων ἢ σακχάρου.

νομεν τὸ ὑπόλοιπον.—Εἴθε νὰ ἀποθάνῃ, μπάρμπα αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπτοὺγ (νωπὸν βούτυρον).—Ἐὰν ἔχῃ οὕτω, δι' ἀγάπην Θεοῦ, ἄφησέ με νὰ τὸ γευθῶ. — Φοβοῦμαι, μπάρμπα, νὰ μὴ πίῃς καὶ τρελλαθῇς.

Ὁ Κιόρογλου ἐπανέλαβε τὴν αἴτησίν του, ἐωσοῦ ὁ Ἀϊβάζ, κινηθεὶς εἰς συμπάθειαν, συγκατένευσεν εἰς τὸ νὰ δώσῃ ἓν ποτήριον.—Ὦ θεέ μου! ἀνέκραξε, τώρα θὰ ἀποθάνω εὐτυχής, διότι ὁ Ἀϊβάζ μὲ ἔδωσε νὰ πίω ἰδίαις χερσί. — Ἐκένωσε τὸ ποτήριον, ἐπειδὴ δὲ μόλις εἶχε βρέξει τὸν ἕνα μύστακά του λέγει· — Δός με καὶ ἄλλο ποτήριον διὰ τὸ ἄλλο μου μυστάκιον.—Ἐξηκολούθησεν οὕτω πίνων, καὶ μετὰ μικρὸν ἐκένωσε τὴν φιάλην μέχρι τελευταίας σταγόνος. Ὁ Ἀϊβάζ λέγει τότε μὲ θυμόν· — Νὰ μὴ λησμονήσῃς ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι νωπὸν βούτυρον· θὰ αἰσθανθῇς μετ' ὀλίγον τὴν κεφαλήν σου βαρυνομένην.

Ὁ Κιόρογλου λέγει·—Ὦ μικρόν μου πτηνὸν παραδείσιον! φροντίζεις μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν σου! κύτταξε ὅμως καὶ ἐμέ.—Τοῦτο εἰπὼν ἐσηκώθη καὶ παρατηρήσας ὅτι ὑπῆρχον ἀκόμη εἰς τὴν θέσιν ἓξ φιάλαι οἰνοπνεύματος, τὰς ἔλαβε μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, καὶ τὰς ἐκένωσε μέχρι τελευταίας σταγόνος. Ὁ Ἀϊβάζ ἐφώναξεν·—Αὐτὸ δὲν εἶναι κρασίον, ἀλλὰ οἰνόπνευμα, χωριάτη· διατί ἔπιες ὑπὲρ τὴν μίαν; — Ὁ Κιόρογλου λέγει· — Ὦ ψιττακὲ τοῦ παραδείσου! αὐτὰ θὰ ἀνακατωθοῦν εἰς τὴν κοιλίαν μου. —Ὁ Ἀϊβάζ ὀργισθεὶς ἔλεγε καθ' ἑαυτόν· — Αὐτὸς ἐμέθυσε, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῇ τότε, πῶς θὰ ἀγοράσωμεν τὰ πρόβατά του;—Ὁ Κιόρογλου καθήσας, καὶ βλέπων ὅτι ὁ Ἀϊβάζ ἠνοχλεῖτο ὀλίγον ἀπὸ τὸ κρασίον, λαμβάνει *ταμπουρᾶν* καὶ ἀρχίζων νὰ τὸν κρούῃ λέγει·—Ἀϊβάζ, νὰ εἶμαι δοῦλός σου, ἄφησέ με νὰ παίξω *ταμπουρᾶν*!—Πῶς! ἠξεύρεις νὰ παίζῃς; Ὁ Κιόρογλου ἀποκρίνεται·—Ὅτε ἤμην παιδίον, μικρὸς βοσκὸς ἀκόμη, ὁ πατήρ μου κατεσκεύασε δι' ἐμὲ *ταμπουρᾶν* ἀπὸ τεμάχιον κέδρου. Ἔβλαλε τρίχας ἀλόγου ἀντὶ χορδῶν, καὶ ἔμαθα νὰ παίζω ὀλίγον.—Ὁ Ἀϊβάζ τῷ δίδει τὸν *ταμπουρᾶν*, καὶ ὁ Κιόρογλου τὸν ἐχόρδισε καὶ ἤρχισε νὰ παίζῃ ὡς ἀηδών. Ὁ νέος ἤκουεν ἔκθαμβος καὶ ἐνθουσιῶν. Τέλος πάντων ἐπαναλαβὼν τὴν ἀταραξίαν του ἠρώτησε· —Μπάρμπα, ἠξεύρεις καὶ νὰ τραγουδῇς τόσον καλῶς ὅσον καὶ παίζεις;—Ἂς δοκιμάσω. Τί ἄλλο καλλίτερον ἔχομεν νὰ κάμωμεν; . . . Εἴμεθα καὶ οἱ δύο μισομεθυσμένοι· ἐὰν δὲν τραγουδήσω ἐδῶ, ποῦ ἀλλοῦ θὰ τραγουδήσω;—Τοῦτο εἰπὼν ἤρχισε τὸ ἑξῆς αὐτοσχέδιον· « Ἂς γεμίσωμεν τὰ ποτήριά μας, καὶ ἂς πίωμεν, ἂς πίωμεν, υἱὲ τοῦ κρεωπώλου! ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναλάβῃς τοὺς λόγους μου.

Ἡ δρόσος κατέβη ἐπὶ τὰς παρειὰς τοῦ ῥόδου (1). Ἐκένωσε τὸ ποτήριον, εἶναι μισομεθυσμένος, μάλιστα ἀναίσθητος ἀπὸ τὴν μέθην· σὺ, σήμερον υἱὸς τοῦ κρεωπώλου, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον θὰ εἶσαι υἱὸς ἰδικός μου. »

(1) Ἰδρὼς ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν σου.

Ὁ Ἀϊβάζ ἀκούσας τούτους τοὺς λόγους, ἠρώτησε. Μπάρμπα, εἶδες τὸν Κιόρογλου;

Ὁ Κιόρογλου τότε αὐτοσχεδίασε τὰ ἑξῆς·

— Τὰ ῥόδα τοῦ κήπου ἀνθοφοροῦν· αἱ ἐρωτόληπτοι ἀηδόνες ᾄδουν, αἱ κοιλάδες τοῦ Τζαμλὶ Πὲλ ἐμαύρισαν ὑπὸ πολυαρίθμων σκηνῶν. Ἐκεῖ κατοικῶ ἐγώ, ὦ υἱὲ τοῦ κρεωπώλου!...

Ἐνταῦθα ὁ Κιόρογλου ἔπαυσε καὶ εἶπε καθ' ἑαυτόν· — Ἐὰν τὸ ᾆσμα τοῦτο τελειώσω μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κιόρογλου, τὸ ταλαίπωρον παιδίον θὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ φόβον· ἂς μένω εἰσέτι βοσκὸς ἐπ' ὀλίγον.— Ἔψαλε δὲ τὰ ἀκόλουθα·

Νὰ τὸ ὁμολογήσω; Ὄχι εἶμαι ποιμήν. Ἡ ζωὴ τῶν ὄντων ἔχει καὶ τέλος. Ὅταν τοξεύσω, τὸ βέλος μου διέρχεται τὸν βράχον, υἱὲ τοῦ κρεωπώλου!

Ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀϊβάζ, ὁ Μὶρ Ἰπραχίμ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ χρήματα τὰ πρὸς ἀγορὰν τῶν προβάτων καὶ λέγει· — Σήκω, Ῥουσὰν βέη, νὰ ὑπάγωμεν ὅπου εἶναι τὸ ποίμνιον καὶ νὰ τελειώσωμεν τὴν συμφωνίαν μας.

Ὁ Κιόρογλου, βλέπων ὅτι ὁ Ἀϊβάζ δὲν ἐκινεῖτο λέγει·—Ἰπραχίμ, τὸ παιδίον δὲν θὰ μᾶς συνοδεύσῃ; —Πρέπει νὰ μένῃ εἰς τὴν οἰκίαν· διότι, καθὼς προεῖπα, ὁ πασᾶς ἀπηγόρευσε τὸ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν πόλιν. — Δὲν ἐντρέπεσαι νὰ φοβῆσαι τὸ πτῶμα τὸ Κιόρογλου; Σεῖς πιστεύετε καὶ τὸν ἔσχατον γύφτον ὅταν λέγῃ τὴν τύχην σας, καὶ δὲν πιστεύετε ἐμέ; Ἐπαναλέγω ὅτι ὁ Κιόρογλου ἀπέθανε πρὸ μηνός. Τώρα, ἔσο εἰλικρινής! δὲν φοβεῖσαι τὸν Κιόρογλου· ἀλλὰ φοβεῖσαι μήπως σὲ βιάσω νὰ μὲ εὐγνωμονῆς ὅταν χαρίσω εἰς τὸν Ἀϊβάζ 30 πρόβατα.

Ὅταν ὁ κρεωπώλης ἤκουσεν ὅτι ἐπρόκειτο καὶ περὶ ἄλλου δωρήματος τριάκοντα προβάτων ἔχασε τὰ μυαλά του. Καὶ ῥαπίσας σφοδρῶς τὸν Ἀϊβάζ ἀνέκραξε· — Σήκω, ἀνόητε, καὶ προσκύνησε τὸν Ῥουσὰν βέη! Εἶναι ἄνθρωπος ἐλευθέριος, ἄνθρωπος μέγας, καὶ ὁ λόγος του εἶναι λόγος. —Ὁ Ἀϊβάζ, ἠρεθισμένος ἀπὸ τὸ κρασίον ὡς καὶ ἀρ' ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσεν, ἠσθάνθη φρικίασιν δεινὴν εἰς ὅλον τὸ σῶμά του καὶ διελογίσθη· — Αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ἢ ὁ Κιόρογλου ὁ ἴδιος, ἤ τις ἐκ τῆς συμμορίας του.—Λαβὼν δὲ τὸν *ταμπουρᾶν* λέγει.—Ἐπίτρεψόν με, πάτερ, νὰ ψάλω ἓν ᾆσμα καὶ θὰ ἀκολουθήσω μετὰ ταῦτα.

« Μὴ μὲ ζυλίζῃς! ἄνθρωπος ὡς αὐτὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ποιμήν. Ἔχεις μονογενῆ υἱόν, συλλογίσου καλά! Μή με παραλαμβάνῃς. Οἱ ποιμένες δὲν ἔχουν τοιοῦτον ἦθος· παρέβαλα τοὺς λόγους μὲ τὰς πράξεις του, καὶ εἶναι τρελλὸς παράξενος. Καὶ ἡ φιλία καὶ ἡ ἔχθρα του μεταβάλλονται ἐν ἀκαρεῖ. Αὐτὸς εἶναι ἢ ὁ ἴδιος ὁ Κιόρογλου ἢ ὁ Δελὶ Χασάν. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τῇ ἀληθείᾳ δὲν ὁμοιάζει ποιμένα.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ποιμὴν ἀπεκρίθη· — Βέη, μόνος τὸ ἡτοίμασας, καὶ μόνος πρέπει νὰ τὸ φάγῃς, διότι δὲν δύναμαι νὰ σὲ συντροφεύσω.

Τότε ὁ Κιόρογλου λαβὼν τὸ κοχλιάριον ἤρχισε τὴν ἐργασίαν του. Ὁ μέγας καὶ τραχὺς αὐτοῦ μύσταξ ἐκώλυε τὴν εἴσοδον, καὶ ὁ ἄρτος ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ στόμα του, ἐνῷ τὸ γάλα ἔτρεχεν εἰς τὸ στῆθός του. Ὁ Κιόρογλου θυμώσας ἐῤῥίψε τὸ κοχλιάριον καὶ ἀνυψώσας τὸν μύστακα ὁ ὁποῖος ὑπερέβαινε καὶ τὰ ὠτία του, ἤνοιξε στόμα ὅμοιον μὲ εἴσοδον σπηλαίου, καὶ λαβὼν πινάκιον μὲ τὰς δύο χεῖράς του, ἐῤῥόφησε τὸ περιεχόμενον μέχρι τῆς τελευταίας σταγόνος. Ὁ ποιμὴν τὸν ἠτένιζε μετὰ ἐκπλήξεως, καὶ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν·— Μὰ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Ἀλλάχ! αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος, διότι ἀνθρώπινον ὂν δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταβροχθίσῃ τόσην ποσότητα φαγητοῦ, Ἂς ἴδωμεν ἐντοσούτῳ τί θὰ ἀπογίνῃ. Ἐὰν φύγῃ θὰ εἶναι ὁ βρυκόλαξ τῆς ἐρήμου (1), ἢ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς· ἐὰν δὲ μείνῃ, εἶναι υἱὸς ἀνθρώπου. Λέγεται ὅτι ἡ πεῖνα ἔφθασε συσσωματωμένη εἰς τὴν γῆν· αὐτὸς λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ πεῖνα, διότι ἔφαγεν ὅλον τὸ γάλα τῶν προβάτων μου· ἀλλὰ μετὰ μίαν ὥραν θὰ πεινάσῃ πάλιν, καὶ τότε θὰ φάγῃ καὶ ἐμέ. —Ὁ δὲ Κιόρογλου διελογίζετο ταῦτα·— Πῶς θὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ὄρφαν καὶ θὰ ἴδω τὸν Ἀϊβάζ. Ἐὰν φανῶ μὲ τὸ ἔνδυμα τοῦτο, καὶ ἀναβαίνων τὸ ἄλογον τοῦτο, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα καὶ ἡ φήμη μου εἶναι πασίγνωστα, θὰ μὲ γνωρίσουν. Ἂς φορέσω κάλλιον τὰ ἐνδύματα τοῦ ποιμένος, καὶ οὕτω νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν πόλιν. Εἶπε λοιπὸν εἰς τὸν ποιμένα· — Ἔλα ν' ἀλλάξωμεν τὰ φορέματά μας. Ὁ ποιμὴν γελάσας ἀπεκρίθη·—Διατί περιγελᾷς τὴν πτωχείαν μου; Μόνον τὸ σάλι τὸ ὁποῖον ἔχεις εἰς τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ ὁποῖον περιζώνεσαι, ἢ καὶ μόνη ἡ μάχαιρα τὴν ὁποίαν φέρεις εἰς τὴν ζώνην σου, ἀρκεῖ πρὸς ἀγορὰν τοῦ αἵματος (2) καὶ τοῦ ποιμνίου μου. Διατί μὲ περιγελᾷς οὕτω; — Τοῦτο εἰπὼν ἔπτυσεν εἰς τὴν παλάμην του καὶ ἥρπασε τὸ ῥόπαλον, καὶ πάλλων αὐτὸ ἀπειλητικῶς, λέγει εἰς τὸν Κιόρογλου· — Σὺ ὁ ὁποῖος τόσον θαῤῥεῖς εἰς τὸ πλάτος τῶν ὤμων σου, παρατήρησε καὶ τὸ πλάτος τοῦ λαιμοῦ μου. —Ὁ δὲ Κιόρογλου μειδιάσας εἶπεν·— Βοσκέ, ὁρκίζομαι εἰς τὸν Θεὸν ὅτι δὲν σὲ περιγελῶ. Εὑρίσκεται ἔμπορός τις εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅστις μὲ χρεωστεῖ χίλια πεντακόσια τουμάνια. Ἐὰν φανῶ ἔμπροσθέν του μὲ τὸ ἄλογον τοῦτο καὶ μὲ τὰ ἐνδύματα ταῦτα, θὰ μὲ ἐκρύγῃ. Ἦλθα διὰ λόγον σπουδαῖον· ἂς ἀλλάξωμεν γρήγορα. Ἐὰν ἐπιστρέψω, θὰ σὲ ἀποδώσω τὰ ἐνδύματα, καὶ θὰ λάβω πάλιν τὰ ἰδικά μου. Καὶ ἐὰν δὲν ἐπιστρέψω δύνασαι νὰ φέρῃς τὸ ἄλογον τοῦτο εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ τὸ πωλήσῃς. Ἡ τιμή του εἶναι δύο χιλιάδες *τουμάνια*· ὠφελήσου καὶ μή με λησμονῆς εἰς τὰς προσευχάς σου. Κράτησε τότε καὶ τ' ἄλλα μου πράγματα.—Ὁ δὲ ποιμὴν λέγει καθ' ἑαυτόν·— Ἀναμφιβόλως αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι τρελλός· δὲν δύναμαι ἀλλέως νὰ ἐξηγήσω ὅ,τι μὲ λέγει· — Ἔλα, βέη, ἐκδύσου. — Ὁ Κιόρογλου ἐξεδύθη καὶ ἐξέβαλεν ὅλα αὐτοῦ τὰ ἐνδύματα. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ποιμὴν ἐκδυθεὶς, περιεβλήθη τὰ ἐνδύματα ἐκείνου ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβε καὶ τὴν κάπαν του. Ὁ Κιόρογλου τὴν ἔῤῥιψεν εἰς τοὺς ὤμους του, φορέσας δὲ καὶ τὸν πῖλον τοῦ ποιμένος εἶπεν εἰς αὐτόν· — Δόσε με τώρα καὶ τὸ ῥόπαλόν σου· διότι βλέπω ὅτι εἰς καιρὸν ἀνάγκης δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἀντὶ σπάθης.—Καὶ λαβὼν αὐτὸ ἐπρόσθεσε· — Βοσκέ, ἡ ψυχή σου, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀλόγου μου (1).

Ὁ Κιόρογλου ἀνεχώρησε πεζὸς φέρων τὴν κάπαν καὶ τὸ ῥόπαλον τοῦ ποιμένος. Ἰδὼν δὲ μετ' ὀλίγον τὴν πόλιν Ὄρφαν ἐπορεύθη ἕως εἰς τὴν πύλην αὐτῆς. Καὶ ἐκφωνήσας τὸ Πισμιλλὰχ (ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ) εἰσῆλθε, καὶ διαβαίνων ἀπήντησε Τοῦρκον φέροντα μίαν ὀκὰν κρέατος, καὶ ἀτενίζοντα αὐτὸ περιπαθῶς ἐνῷ συγχρόνως προσηύχετο γενάζων. Ὁ Κιόρογλου τὸν ἠρώτησε τουρκιστί· — Τί κρέας βαστᾷς καὶ τὸ ὀρέγεσαι τόσον καὶ ἀναστενάζεις δι' αὐτό; Ὁ δὲ Τοῦρκος ἀπεκρίθη· — Εἶσαι ξένος, κύριε, ἢ ἔρχεσαι ἀπὸ χώραν μακράν; — Μάλιστα, ἔρχομαι μακρόθεν. Καὶ ὁ Τοῦρκος· — Δὲν ἠξεύρεις ὅτι εἰς ἄλλας χώρας τὸ ψωμίον εἶναι ἀκριβὸν ἐνῷ ἐδῶ εἶναι τὸ κρέας; Ἔχω ἄῤῥωστον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἰατρὸς διώρισε κρέας· ὑπάγω καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ζητῶ εἰς μάτην, διότι δὲν εὑρίσκω. Σήμερον τέλος πάντων ἦλθα εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀϊβάζ, υἱοῦ τοῦ κρεωπώλου Ἰπραχίμ· ἐπλήρωσα τὴν ὀκὰν δύο γρόσια, καὶ διὰ τοῦτο ἀναστενάζω. —Ὁ δὲ Κιόρογλου ἠρώτησεν· — Εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τόσον ἀκριβὸν τὸ κρέας; — Ναί, τῇ ἀληθείᾳ, λέγει ὁ Τοῦρκος, δύο γρόσια διὰ μίαν ὀκάν, εἶναι τρομερὰ ἀκρίβεια. Ὁ Κιόρογλου λέγει καθ' ἑαυτόν·—Καλὰς εἰδήσεις ἔχω διὰ τὸν ποιμένα μου. Περίμενε μόνον ὀλίγον, κατηραμένε! σήμερον θὰ πωλήσω τὰ πρόβατα. Ἐκεῖθεν λοιπὸν διευθύνθη πρὸς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀϊβάζ, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου εἶδε πλῆθος ἀνθρώπων ἀναμιγμένων ὡς αἱ πτυχαὶ *ζαρωμένου μανδύου*· καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἤρχοντο πρὸς ἀγορὰν κρέατος, αἱ δὲ γυναῖκες διὰ νὰ θαυμάσωσι τὸ κάλλος τοῦ Ἀϊβάζ. Ὁ Κιόρογλου ἐπιθυμήσας νὰ τὸν ἴδῃ ὡσαύτως ἐκύτταζεν ἄνωθεν τῶν ὤμων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἱσταμένων. Οἱ Τοῦρκοι, κρίνοντες ἐκ τοῦ ἐνδύματός του, ἐξέλαβον αὐτὸν ποιμένα καὶ ἤρχησαν νὰ τὸν κτυπῶσιν εἰς τὴν κεφαλήν. Τότε ὁ Κιόρογλου ἔκυψε διὰ νὰ ἴδῃ διὰ τῶν ποδῶν των, ἀλλ' ἐξετέθη εἰς βαρυτέρας ὕβρεις.—Ἀφοῦ δὲν ἠμπορῶ νὰ δαμάσω αὐτοὺς τοὺς χονδροὺς Τούρκους,

(1) Τὸ φάντασμα τῆς ἐρήμου· Culi—Beiaban» εἶναι τὸ λίαν γνωστὸν μορμολύκιον τῶν Ἀσιατικῶν μύθων.

(2) Πρὸς ἀγορὰν τοῦ αἵματός μου· ὑπαινίττεται τὸ jus talionis τοῦ Κορανίου. Ὁ φονεὺς ὀφείλει νὰ πληρώσῃ τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος μὲ τὴν ζωήν του ἢ μὲ χρήματα.

(1) Φράσις παροιμιώδης συνειθεστάτη παρὰ τοῖς Πέρσαις σημαίνουσα· «Φρόντισε περὶ τοῦ ἵππου μου, ὅπως ἤθελες φροντίσει περὶ σεαυτοῦ.»

λέγει καθ'ἑαυτόν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἁρπάσω τὸν 'Αϊβάζ; — Τότε ἤρχισε νὰ σπρώχνῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ πτύσας εἰς παλάμην ὕψωσε τὸ ῥόπαλον διὰ νὰ ἀνοίξῃ δίοδον ὠθῶν καὶ κτυπῶν ἐπανειλημμένως· καὶ τούτου μὲν συνετρίβη τὸ κρανίον, ἐκείνου δὲ ὁ ποῦς καὶ ὁ κτυπηθεὶς κατὰ τοὺς ὤμους ἔπεσε νεκρός.

Ἀφοῦ δὲ οὕτω ἐδίωξεν ὅλους ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τοῦ 'Αϊβάζ, εἶδεν αὐτὸν καθήμενον, καὶ κρατοῦντα μελαγχολικῶς τὴν κεφαλήν του μὲ τὰς χεῖρας. Ὁ Κιόρογλου εἶπε καθ' ἑαυτόν·—Εἶναι παλληκάρι, καὶ μὲ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ τὸν φοβίσω.—Προσελθὼν τότε πρὸς τὸν 'Αϊβάζ, καὶ λαβὼν ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του ἓν γρόσιον τὸ ἐρρίψε ἐμπρὸς τοῦ νέου καὶ εἶπεν·—'Αδελφέ, ζύγισέ με μίαν ὀκὰν κρέατος καὶ δός με τὰ λοιπὰ εἰς ψιλά· μόνον κάμε γρήγορα, διότι οἱ σύντροφοί μου ἀνεχώρησαν καὶ πρέπει νὰ τρέξω νὰ τοὺς φθάσω.— Ὁ 'Αϊβάζ εἶπε καθ' ἑαυτόν. — 'Αξιόλογος ἀγοραστής! ἐγὼ πωλῶ μίαν ὀκὰν κρέατος δύο γρόσια, καὶ αὐτὸς μὲ δίδει ἕν, καὶ μὲ ζητεῖ τὰ ἐπίλοιπα εἰς ψιλά, καὶ τοῦτο ἀκόμη γρήγορα, διότι, λέγει, οἱ φίλοι του ἀνεχώρησαν. —Ὁ 'Αϊβάζ ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπερήφανος διὰ τὸ κάλλος του, ἀπεκρίθη μὲ τραχύτητα· — Ἔλα 'δώ, πλησίασε περισσότερον, ἀνόητε. Τί θέλεις; Ὁ Κιόρογλου ἐπλησίασεν· ἐκεῖνος δὲ λυγίσας τὸν ἀντίχειρα τὸν ἐρράπισε σφοδρῶς μὲ τοὺς λοιποὺς τέσσαρας. Ὁ Κιόρογλου λέγει·—Νέε πονηρέ, διατί μὲ δέρεις;— Ἔχαιρεν ὅμως ἐνδομύχως καὶ δὲν ὠργίσθη διόλου. Ὁ δὲ 'Αϊβάζ ἀπεκρίθη·—Ἀνόητε, καταφρονεῖς τὸ πρᾶγμα μου; Ἐπὶ παρουσίᾳ τόσων ἀγοραστῶν θέλεις νὰ ἀγοράσῃς μίαν ὀκὰν κρέατος δι' ἕνα γρόσιον, καὶ ζητεῖς μάλιστα καὶ λοιπὰ ἐνῷ πωλῶ τὴν μίαν ὀκὰν πρὸς δύο γρόσια;—Ὁ Κιόρογλου λέγει·—Εἶσαι παιδίον ἀκόμη· δὲν ἦλθα διὰ νὰ ἀγοράσω κρέας, ἀλλὰ διὰ νὰ πωλήσω.—Τί λέγεις; ἠρώτησεν ὁ 'Αϊβάζ.—Πόσον ἀνόητος εἶσαι, ἐπανέλαβεν ὁ Κιόρογλου, ἔχω ἐννεακόσια πρόβατα διὰ πώλησιν, καὶ ἠρχόμην ἐδῶ διὰ νὰ μάθω τὴν ἀξίαν τοῦ κρέατος, δηλ. ἐὰν εἶναι ἀκριβὸν ἢ εὐθηνόν.—Λέγεται ὅτι ὁ κρεωπώλης χάνει τὰ μυαλά του ὅταν ἀκούσῃ τὸν βελασμὸν ποιμνίου. Ὁ 'Αϊβάζ μόλις τὸν ἤκουσεν ὁμιλοῦντα περὶ ἐννεακοσίων προβάτων, καὶ λέγει·—*Μπάρμπα*· δὲν ἤξευρα ὅτι εἶσαι βοσκός· σὲ ὡμίλησα βαναύσως, ἔχεις δίκαιον νὰ μοῦ κόψῃς τὸν γλῶσσαν. Σὲ ἐκτύπησα, κόψε μου τὴν χεῖρα, μόνον συγχώρησε τὸ σφάλμα μου.

Ὁ Κιόρογλου αὐτοσχεδίασε τὰ ἑξῆς·

— Θὰ κτυπήσῃς τὸν ἐχθρὸν ἔνοπλον, καὶ ἂν περιτυλιγμένος μὲ φύλλον τοῦ Κορανίου! ὦ μέλλων υἱέ μου! φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου! δὲν μὲ κακοφαίνεται διὰ τοιαῦτα μικρὰ πράγματα.—Ὁ 'Αϊβάζ λέγει τότε·—Δι' ἀγάπην Θεοῦ! ἀγαπητέ μου κύριε, κανεὶς νὰ μὴ μάθῃ ὅτι ἔφερες ἐννεακόσια πρόβατα. Ἡ πόλις ἡμῶν ἔχει πεντήκοντα κρεωπώλας· ὅλοι θὲ νὰ σὲ κατατρέψουν, καὶ θὰ ἀναγκασθῇς νὰ διαμοιράσῃς τὸ ποίμνιόν σου μεταξὺ αὐτῶν ὅλων, ὥστε μόλις εἴκοσι θὰ μείνουν δι' ἐμέ. Πολὺ καλὰ θὰ κάμῃς νὰ καθήσῃς ἐδῶ καὶ νὰ περιμένῃς ἕως οὗ ὑπάγω μόνος νὰ ζητήσω τὸν πατέρα μου. Ἡμεῖς μόνοι θὰ ἀγοράσωμεν τὸ ποίμνιόν σου, καὶ θὰ σὲ δώσωμεν τὰ χρήματα. — Ὁ Κιόρογλου ἀποκρίνεται· —Ὕπαγε λοιπόν, σὲ περιμένω. — Μεῖνε, λέγει ὁ 'Αϊβάζ. Βλέπεις ἐδῶ δώδεκα τετάρτια κρέατος. Ἐὰν ἔλθουν ἀγοραστάι, νὰ πωλῇς τὴν μίαν ὀκὰν δύο γρόσια, ἐκτὸς ἐὰν θέλουν νὰ περιμένουν ἕως οὗ ἐπιστρέψω. — Ὁ Κιόρογλου ἐπανέλαβε·—Πήγαινε σύ, καὶ μεῖνε ἥσυχος. Ἐχρημάτισα δέκα ἑπτὰ ἔτη κρεωπώλης, καὶ ἠξεύρω τὸ τί θὰ τὰ κάμω· θὰ πωλῶ καλὰ ἀντὶ σοῦ. — Ὁ 'Αϊβάζ καταλιπὼν τὸ ἐργαστήριον εἰς τὴν φροντίδα τοῦ Κιόρογλου, ἔδραμε πρὸς ζήτησιν τοῦ πατρός του.—Μετ' ὀλίγον Τοῦρκός τις ἐρχόμενος διὰ νὰ ἀγοράσῃ κρέας, καὶ ἰδὼν τὸν Κιόρογλου διελογίσθη·—Πῶς νὰ ἀγοράσω ἀπὸ τοιοῦτον τέρας! μὲ τρομάζει τῷ ὄντι. — Τοιαῦτα λέγων καθ' ἑαυτὸν ἐπεριπάτει.

Ὁ Κιόρογλου ἰδὼν αὐτὸν εἶπε· — Διατί πηγαίνεις καὶ ἔρχεσαι ὡς νὰ ἦσο ἄῤῥωστος; τί ἀγαπᾷς; —Ὁ Τοῦρκος ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ κόλπου του ἓν γρόσιον ἐζήτησεν ἡμίσειαν ὀκὰν κρέατος· Ὁ δὲ Κιόρογλου τῷ εἶπε νὰ βάλῃ τὰ χρήματα ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ ἐργαστήριον· Ἐκλέξας δὲ μίαν πλάτην ἐκ τοῦ καλλιτέρου κρέατος. — Λάβε την ὅλην, λέγει. Ὁ Τοῦρκος νομίζων ὅτι ἤθελε νὰ τὸν ἀπατήσῃ ἢ μᾶλλον νὰ τὸν χλευάσῃ, ἀπεκρίθη· —Δὲν θὰ πάρω παρὰ ἡμίσειαν ὀκάν. — Ὁ Κιόρογλου ὑψώσας τὸ ῥόπαλόν του ἀνερώνησεν·—Εἶσαι κουφὸς ἢ ἀναίσθητος· σὲ λέγω νὰ τὸ πάρῃς ὅλον.—Ὁ Τοῦρκος λέγει καθ' ἑαυτόν· — Πρέπει πάντοτε νὰ ὠφελούμεθα ἀπὸ τὰς περιστάσεις· ἂς δοκιμάσω διὰ νὰ τὸ λάβω ὅλον. Καὶ ἐὰν μὲ δὲν μὲ εἴπῃ τίποτε, θὰ εἶναι βεβαίως τρελλός. Ἐὰν δὲ τοὐναντίον, θὰ ῥίψω τὸ κρέας χαμαὶ καὶ θὰ φύγω. — Εἰσῆλθε λοιπὸν βραδέως εἰς τὸ ἐργαστήριον, καὶ μετὰ δειλίας λαβὼν τὸ κρέας, ἦρεν ἐπ' ὤμων, ἔχων καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα τοῦ χρόνου προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν Κιόρογλου· ἔπειτα καταλιπὼν τὸ ἐργαστήριον ἤρχισε νὰ τρέχῃ, καὶ, φεύγων ἔβλεπε συχνάκις ὀπίσω· ἀλλὰ δὲν τὸν ἠκολούθει κανείς. Εἶχε δὲ πάντοτε φόβον τινὰ, καὶ ἔτρεχεν ὅσον ἠδύνατο. Μόλις εἶχε προσεγγίσει τὴν οἰκίαν του καὶ φίλοι τινὲς ἠρώτησαν αὐτὸν διατί τρέχει.—Ὦ! εἴθε ἡ οἰκία σας νὰ μὴ κρημνισθῇ ποτε! Μωρός τις κάθηται εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ 'Αϊβάζ, καὶ μ' ἔδωκεν ὁλόκληρον πλάτην προβάτου δι' ἓν γρόσιον· τί ὡραία ληψοδοσία! Ὑπάρχουν ἀκόμη ἑνδεκα τετάρτια εἰς τὸ ἐργαστήριον· ὑπάγετε ταχέως, καὶ θὰ σᾶς τὰ δώσει βεβαίως. Ἐνῷ ὁ Κιόρογλου ἐπώλει οὕτως ὅλον τὸ κρέας τοῦ 'Αϊβάζ πρὸς δώδεκα γρόσια, οὗτος ἐπλησίαζεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός του ἐνθουσιῶν ἀπὸ τὴν χαράν του, καὶ λέγει· — Εἰς τὸ ἐργαστήριον ἦλθε ποιμήν τις ἔχων ἐννεακόσια πρόβατα· τὸν ἐκράτησα καὶ θὰ ἀγοράσωμεν τὸ ποίμνιόν του. — Ὁ πατήρ του, Μὶρ Ἰβραχίμ, ὁ κρεωπώλης, ὑπῆγεν ἐν τάχει εἰς τὸ ἐργαστήριον, καὶ εὑρὼν τὸν Κιόρογλου περιεπτύχθη αὐτὸν

καὶ τὸν ὑπεδέχθη μετὰ μεγάλης δεξιώσεως, ὀνομάζων αὐτὸν βέην, καὶ φίλον καὶ ἀδελφὸν ἑνταύτῳ. Ὁ Κιόρογλου ἐσκέφθη καθ' ἑαυτόν·—Σ' ἐννοῶ, πανοῦργε, θέλεις νὰ μὲ ἀπατήσῃς.—Ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ λέγει· —Βέη, ἐλησμόνησα τὸ ὄνομά σου· τοῦτο μόνον γνωρίζω ὅτι ὁσάκις τύχῃ νὰ φέρῃς πρόβατα συνειθίζεις νὰ μὲ τιμᾷς διὰ τῆς παρουσίας σου. Εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφότου δὲν εἴδαμεν ἀλλήλους· σ' ἐζητοῦσαν τὰ ὀμμάτιά μου καὶ σ' ἐπεθύμουν. —Ὁ δὲ Κιόρογλου διελογίζετο·—Δόλιε, ἀγοράζεις τὸ ψωμίον ἀπὸ τὸν ἀρτοποιόν, καὶ τὸ πωλεῖς πάλιν εἰς τὸν ἴδιον (1) Καὶ τότε λέγει·—Τὸ ὄνομά μου εἶναι 'Ρουσάν.—Δὲν ἐψεύδετο δὲ διότι τοῦτο ἦτο τὸ καθ' αὐτὸ ὄνομά του. Ὁ κρεωπώλης μετὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ παραπονῆται. —Καὶ πῶς! μᾶς ἐλησμόνησες; καὶ διατί ἔμεινες τόσον πολὺν καιρὸν χωρὶς νὰ ἰδῇς τὸν φίλον καὶ ἀδελφόν σου; — Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη·—Τὰ πρόβατα τὰ ὁποῖα ἐσυνείθιζα νὰ φέρω ἐδῶ ὅλα ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Περσίαν. Τώρα ὁ Κιόρογλου διατρίβει εἰς τὰ μεθόρια, κατὰ τὸ Τζαμλὶ Πέλ· ὁ φόβος τοῦ λῃστοῦ τούτου μὲ ἐμπόδισεν· ἀλλά, δόξα τῷ θεῷ! ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Κιόρογλου, θὰ σὲ φέρω τοῦ λοιποῦ ὅσα πρόβατα θέλεις. — Ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ ὁ κρεωπώλης ἠρώτησεν· — Ἀληθεύει λοιπὸν ὅτι ἀπέθανεν ὁ Κιόρογλου;—Καὶ ἀπέθανε καὶ ἐνταφιάσθη! Ἐγὼ ἤμην παρὼν εἰς τὴν κηδείαν του.—Ὁ κρεωπώλης λέγει· — Δόξα σοι ὁ Θεός! ἠξεύρεις ὅτι ὁ Πασᾶς, ἀκούσας περὶ τοῦ λῃστοῦ τούτου, ἀπηγόρευσε τὸν 'Αϊβάζ τοῦ νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς πόλεως, μήπως τὸν ἁρπάσῃ ὁ Κιόρογλου. Ἀπὸ ἑπτὰ ἤδη ἐτῶν ὁ 'Αϊβάζ ἀκόμη δὲν ἐξῆλθέ ποτε ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως.— Ὁ δὲ Κιόρογλου ἔλεγε καθ' ἑαυτόν· — Τί ῥυπαρὸν κτῆνος! μὲ ἔχωσε ζωντανὸν εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἐγὼ θὰ βάλω μετ' ὀλίγον τὸν ἴδιον εἰς τὸν τάφον, ὥστε νὰ τὸν περιγελᾷ ἕκαστος ἕως τοῦ τέλους τοῦ κόσμου.

Ὁ 'Αϊβάζ ἰδὼν ὅτι δὲν ἔμεινε κρέας εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι εἶχε πωληθῆ· ἀλλὰ παρατηρήσας τὸ βαλάντιον καὶ ἰδὼν μόνον δώδεκα γρόσια, εἶπε· — Βοσκέ, εἴθε νὰ καταπέσῃ ἡ οἰκία σου! καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ τὸν ἠρώτησε διατί κλαίει; αὐτὸς δὲ ἀπεκρίθη· — Ἀφῆκα εἰς τὸν 'Ρουσὰν δώδεκα τετάρτια κρέατος, καὶ τὰ ἐπώλησε πρὸς ἓν γρόσιον ἕκαστον. Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη· — Εἶχα ἀκούσει ὅτι οἱ κρεωπῶλαι εἶναι διαβόητοι διὰ τὴν ῥυπαρὰν φιλαργυρίαν των, καὶ σήμερον γνωρίζω ὅτι εἶναι ἀληθές! Εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν δώδεκα φίλων τοὺς ὁποίους ἔχω εἰς τὴν πόλιν ἔστειλα ἀνὰ ἓν κομμάτιον κρέατος. Ὁπωσδήποτε, δὲν θὰ χάσετε τίποτε. Τὰ δώδεκα τεταρτημόρια κάμνουν ἓξ πρόβατα. Ὅταν ἔλθῃς νὰ ἀγοράσῃς τὸ μικρόν μου ποίμνιον, δύνασαι νὰ λάβῃς δώδεκα πρόβατα δωρεάν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ, ἐῤῥάπισε τὸν 'Αϊβάζ· — Ἔχε κοντὴν τὴν γλῶσσάν σου μωρέ, εἶπεν. Ὁ μπάρμπα 'Ρουσὰν εἶναι ἄνθρωπος, καὶ ἠξεύρει τί κάμνει. Θὰ μᾶς δώσῃ δέκα τέσσαρα πρόβατα. Ὁ Κιόρογλου βλέπων ὅτι ἔχασε δύο πρόβατα περισσότερον εἶπε καθ' ἑαυτόν· — Τὸ στόμα σου εἶναι ἕτοιμον, ὁ λάρυγξ σου ἀνοικτός, λείπει μόνον τὸ ἀπίδιον διὰ νὰ τὸ ῥίψῃς μέσα· ἀλλὰ τὸ ἀπίδιον;— Ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ εἶπεν· — Ἄς ὑπάγωμεν 'Ρουσὰν βέη, εἰς τὴν οἰκίαν νὰ ἑτοιμάσωμεν τὰ χρήματα καὶ νὰ τακτοποιήσωμεν τὸν λογαριασμόν. — Ὁ 'Αϊβάζ ἔκλεισε τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐπορεύθησαν καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὴν οἰκίαν.

Ὁ Μὶρ Ἰβραχὶμ παρεκάλεσε τὸν Κιόρογλου νὰ μένῃ μὲ τὸν 'Αϊβάζ ἑωσοῦ φέρῃ τὰ χρήματα. Ὅτε δὲ ἔμειναν μόνοι, ὁ 'Αϊβάζ ἐκάθησεν ἐπὶ ἕδρας ὑψηλοτέρας τῆς τοῦ Κιόρογλου· σηκωθεὶς δὲ καὶ λαβὼν φιάλην καὶ ποτήριον, τὰ ἔβαλεν ἔμπροσθέν του, καὶ σηκώσας τὰς χειρίδας του ἕως τοῦ ἀγκῶνος, ἐγέμισε τὸ ποτήριόν του καὶ τὸ ἐῤῥόφησεν· ὁ Κιόρογλου δὲν εἶχε πίει οἶνον ἀπὸ πολλοῦ· ἡ καρδία του παρετήρει περιπαθῶς τὸν εὐτυχῆ οἰνοπότην, καὶ περιέλειχε τὰ χείλη του. Ὁ 'Αϊβάζ λέγει· — Μπάρμπα 'Ρουσάν, διατί οὕτω λείχεις τὰ χείλη σου; Ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη·—Νὰ γείνω δοῦλός σου! ὦ φοίνιξ τοῦ παραδείσου! τί εἶναι τὸ κόκκινον τοῦτο ποτόν; — Ὁ 'Αϊβάζ λέγει τότε·— Δὲν τὸ εἶδες ποτέ σου, μπάρμπα; ὀνομάζεται κρασίον. — Ὁ Κιόρογλου ἀπεκρίθη·—Γιέ μου, ἔγγονέ μου, γέμισε καὶ δι' ἐμὲ ἓν ποτήριον, καὶ δός με νὰ τὸ πίω. Ὁ 'Αϊβάζ εἶπε τότε· — Τὸ ποτὸν τοῦτο ἔχει τὴν κακὴν ταύτην ἰδιότητα νὰ τρελλαίνῃ τοὺς πίνοντας. — Πῶς τοῦτο; — Ὁ δὲ 'Αϊβάζ ἐπανέλαβε· — Δόσε τούτου μόνον μίαν ὀκὰν εἰς τράγον, καὶ παρευθὺς θὰ ἑτοιμάσῃ τὰ κέρατά του καὶ θὰ πολεμήσῃ μὲ λύκον. Ἐὰν τὸ πίῃς θὰ τρελλαθῇς καὶ θὰ τρέχῃς εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ θὰ φωνάζῃς ὅτι ἔφερες ἐννεακόσια πρόβατα. Οἱ κρεωπῶλαι θὰ ἐπιπέσουν τότε ἐπάνω σου, καὶ θὰ σὲ τὰ ἁρπάσουν διὰ τῆς βίας. — Ὁ Κιόρογλου εἶπεν·—'Αϊβάζ, εἴθε νὰ γίνω θῦμα τῶν ὀφθαλμῶν σου! Ἐσυνείθιζα νὰ πίνω πολὺ ἔχομεν εἰς τὸν τόπον μας μεγάλην ἀφθονίαν. Ὁ 'Αϊβάζ ἐρωτᾷ· — Πῶς τὸ κατασκευάζουν εἰς τὴν πατρίδα σας;—Τρυγοῦμεν τὰ ῥαφύλια καὶ τὰ πιέζομεν ἑωσοῦ ὁ χυλὸς ἐκθλιβῇ καλῶς· τότε γεμίζομεν ἓν ἀγγεῖον καὶ τὸ βάλλομεν εἰς τὴν φωτίαν, τὸ ἀφίνομεν νὰ βράσῃ ἑωσοῦ μείνῃ τὸ τεταρτημόριον· τότε ἐμβάλλομεν τεμάχια ψωμίου καὶ τὸ τρώγομεν μὲ τὰ δάκτυλα.— Ὁ 'Αϊβάζ λέγει·—Εἴθε νὰ ἀποθάνῃς μπάρμπα, μὲ ἐννόησες θαυμάσια! Αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγεις ὀνομάζεται Δουσάβ (1). — Πῶς; τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ ὁποῖον σὺ πίνεις, υἱέ μου; — Κρασίον.—Ναί, ναί, τὸ βλέπω τώρα, ἔχομεν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸν τόπον μας. — Καὶ πῶς τὸ κατασκευάζετε εἰς τὸν τόπον σας; — Λαμβάνομεν ἀνθόγαλα, τὸ ἐμβάλλομεν εἰς σάκκον δερμάτινον καὶ ἔπειτα ταράττομεν ἕως οὗ τὸ βούτυρον ἀναβῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἐμβάλλομεν τοῦτο εἰς τὸ ἰγδίον καὶ πί-

(1) Φράσις παροιμιώδης σημαίνουσα, ψεύδεσαι, μὴ ἠπάτησας.

(1) Ἡ γλυκεῖα πήττα τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται οἱ Ἀσιανοὶ ἀντὶ γλυκυσμάτων ἢ σακχάρου.

νομεν τὸ ὑπόλοιπον.—Εἴθε νὰ ἀποθάνῃ, μπάρμπα αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπτοῦγ (νωπὸν βούτυρον).—Ἐὰν ἔχῃ οὕτω, δι' ἀγάπην Θεοῦ, ἄφησέ με νὰ τὸ γευθῶ. — Φοβοῦμαι, μπάρμπα, νὰ μὴ πίῃς καὶ τρελλαθῇς.

Ὁ Κιόρογλου ἐπανέλαβε τὴν αἴτησίν του, ἐωσοῦ ὁ Ἀϊβάζ, κινηθεὶς εἰς συμπάθειαν, συγκατένευσεν εἰς τὸ νὰ δώσῃ ἓν ποτήριον.—Ὦ θεέ μου! ἀνέκραξε, τώρα θὰ ἀποθάνω εὐτυχής, διότι ὁ Ἀϊβάζ μὲ ἔδωσε νὰ πίω ἰδίαις χερσί. — Ἐκένωσε τὸ ποτήριον, ἐπειδὴ δὲ μόλις εἶχε βρέξει τὸν ἕνα μύστακά του λέγει· — Δός με καὶ ἄλλο ποτήριον διὰ τὸ ἄλλο μου μυστάκιον.—Ἐξηκολούθησεν οὕτω πίνων, καὶ μετὰ μικρὸν ἐκένωσε τὴν φιάλην μέχρι τελευταίας σταγόνος. Ὁ Ἀϊβάζ λέγει τότε μὲ θυμόν· — Νὰ μὴ λησμονήσῃς ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι νωπὸν βούτυρον· θὰ αἰσθανθῇς μετ' ὀλίγον τὴν κεφαλήν σου βαρυνομένην.

Ὁ Κιόρογλου λέγει·—Ὦ μικρόν μου πτηνόν παραδείσιον! φροντίζεις μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν σου! κύτταξε ὅμως καὶ ἐμέ.—Τοῦτο εἰπὼν ἐσηκώθη καὶ παρατηρήσας ὅτι ὑπῆρχον ἀκόμη εἰς τὴν θέσιν ἓξ φιάλαι οἰνοπνεύματος, τὰς ἔλαβε μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, καὶ τὰς ἐκένωσε μέχρι τελευταίας σταγόνος. Ὁ Ἀϊβάζ ἐρώναζεν·—Αὐτὸ δὲν εἶναι κρασίον, ἀλλὰ οἰνόπνευμα, χωριάτη· διατί ἔπιες ὑπὲρ τὴν μίαν; — Ὁ Κιόρογλου λέγει· — Ὦ ψιττακὲ τοῦ παραδείσου! αὐτὰ θὰ ἀνακατωθοῦν εἰς τὴν κοιλίαν μου. —Ὁ Ἀϊβάζ ὀργισθεὶς ἔλεγε καθ' ἑαυτόν· — Αὐτὸς ἐμέθυσε, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῇ· τότε, πῶς θὰ ἀγοράσωμεν τὰ πρόβατά του;—Ὁ Κιόρογλου καθήσας, καὶ βλέπων ὅτι ὁ Ἀϊβάζ ἠνοχλεῖτο ὀλίγον ἀπὸ τὸ κρασίον, λαμβάνει *ταμπουρᾶν* καὶ ἀρχίζων νὰ τὸν κρούῃ λέγει·—Ἀϊβάζ, νὰ εἶμαι δοῦλός σου, ἄφησέ με νὰ παίζω *ταμπουρᾶν*!—Πῶς! ἠξεύρεις νὰ παίζῃς; Ὁ Κιόρογλου ἀποκρίνεται·—Ὅτε ἤμην παιδίον, μικρὸς βοσκὸς ἀκόμη, ὁ πατήρ μου κατεσκεύασε δι' ἐμὲ *ταμπουρᾶν* ἀπὸ τεμάχιον κέδρου. Ἔβαλε τρίχας ἀλόγου ἀντὶ χορδῶν, καὶ ἔμαθα νὰ παίζω ὀλίγον.—Ὁ Ἀϊβάζ τῷ δίδει τὸν *ταμπουρᾶν*, καὶ ὁ Κιόρογλου τὸν ἐχόρδισε καὶ ἤρχισε νὰ παίζῃ ὡς ἀηδών. Ὁ νέος ἤκουεν ἔκθαμβος καὶ ἐνθουσιῶν. Τέλος πάντων ἐπαναλαβὼν τὴν ἀταραξίαν του ἠρώτησε· —Μπάρμπα, ἠξεύρεις καὶ νὰ τραγουδῇς τόσον καλῶς ὅσον καὶ παίζεις;—Ἂς δοκιμάσω. Τί ἄλλο καλλίτερον ἔχομεν νὰ κάμωμεν; . . . Εἴμεθα καὶ οἱ δύο μισομεθυσμένοι· ἐὰν δὲν τραγουδήσω ἐδῶ, ποῦ ἀλλοῦ θὰ τραγουδήσω;—Τοῦτο εἰπὼν ἤρχισε τὸ ἑξῆς αὐτοσχέδιον· « Ἂς γεμίσωμεν τὰ ποτήριά μας, καὶ ἂς πίωμεν, ἂς πίωμεν, υἱὲ τοῦ κρεωπώλου! ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐπαναλάβῃς τοὺς λόγους μου.

Ἡ δρόσος κατέβη ἐπὶ τὰς παρειὰς τοῦ ῥόδου (1). Ἐκένωσε τὸ ποτήριον, εἶναι μισομεθυσμένος, μάλιστα ἀναίσθητος ἀπὸ τὴν μέθην· σὺ, σήμερον υἱὸς τοῦ κρεωπώλου, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον θὰ εἶσαι υἱὸς ἰδικός μου. »

(1) Ἤδρὼς ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν σου.

Ὁ Ἀϊβάζ ἀκούσας τούτους τοὺς λόγους, ἠρώτησε. Μπάρμπα, εἶδες τὸν Κιόρογλου;

Ὁ Κιόρογλου τότε αὐτοσχεδίασε τὰ ἑξῆς·

— Τὰ ῥόδα τοῦ κήπου ἀνθοφοροῦν· αἱ ἐρωτόληπτοι ἀηδόνες ᾄδουν, αἱ κοιλάδες τοῦ Τζαμλὶ Πὲλ ἐμαύρισαν ὑπὸ πολυαρίθμων σκηνῶν. Ἐκεῖ κατοικῶ ἐγώ, ὦ υἱὲ τοῦ κρεωπώλου! . . .

Ἐνταῦθα ὁ Κιόρογλου ἔπαυσε καὶ εἶπε καθ' ἑαυτόν· — Ἐὰν τὸ ᾆσμα τοῦτο τελειώσω μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κιόρογλου, τὸ ταλαίπωρον παιδίον θὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ φόβον· ἂς μένω εἰσέτι βοσκὸς ἐπ' ὀλίγον.— Ἔψαλε δὲ τὰ ἀκόλουθα·

Νὰ τὸ ὁμολογήσω; Ὄχι εἶμαι ποιμήν. Ἡ ζωὴ τῶν ὄντων ἔχει καὶ τέλος. Ὅταν τοξεύσω, τὸ βέλος μου διέρχεται τὸν βράχον, υἱὲ τοῦ κρεωπώλου!

Ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀϊβάζ, ὁ Μὶρ Ἰπραχίμ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ χρήματα τὰ πρὸς ἀγορὰν τῶν προβάτων καὶ λέγει· — Σήκω, Ῥουσὰν βέη, νὰ ὑπάγωμεν ὅπου εἶναι τὸ ποίμνιον καὶ νὰ τελειώσωμεν τὴν συμφωνίαν μας.

Ὁ Κιόρογλου, βλέπων ὅτι ὁ Ἀϊβάζ δὲν ἐκινεῖτο λέγει·—Ἰπραχίμ, τὸ παιδίον δὲν θὰ μᾶς συνοδεύσῃ; —Πρέπει νὰ μένῃ εἰς τὴν οἰκίαν· διότι, καθὼς προεῖπα, ὁ πασᾶς ἀπηγόρευσε τὸ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν πόλιν. — Δὲν ἐντρέπεσαι νὰ φοβῆσαι τὸ πτῶμα τὸ Κιόρογλου; Σεῖς πιστεύετε καὶ τὸν ἔσχατον γύφτον ὅταν λέγῃ τὴν τύχην σας, καὶ δὲν πιστεύετε ἐμέ; Ἐπαναλέγω ὅτι ὁ Κιόρογλου ἀπέθανε πρὸ μηνός. Τώρα, ἔσο εἰλικρινής! δὲν φοβεῖσαι τὸν Κιόρογλου· ἀλλὰ φοβεῖσαι μήπως σὲ βιάσω νὰ μὲ εὐγνωμονῇς ὅταν χαρίσω εἰς τὸν Ἀϊβάζ 30 πρόβατα.

Ὅταν ὁ κρεωπώλης ἤκουσεν ὅτι ἐπρόκειτο καὶ περὶ ἄλλου δωρήματος τριάκοντα προβάτων ἔχασε τὰ μυαλά του. Καὶ ῥαπίσας σφοδρῶς τὸν Ἀϊβάζ ἀνέκραξε· — Σήκω, ἀνόητε, καὶ προσκύνησε τὸν Ῥουσὰν βέη! Εἶναι ἄνθρωπος ἐλευθέριος, ἄνθρωπος μέγας, καὶ ὁ λόγος του εἶναι λόγος. —Ὁ Ἀϊβάζ, ἠρεθισμένος ἀπὸ τὸ κρασίον ὡς καὶ ἀφ' ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσεν, ἠσθάνθη φρικίασιν δεινὴν εἰς ὅλον τὸ σῶμά του καὶ διελογίσθη· — Αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ἢ ὁ Κιόρογλου ὁ ἴδιος, ἤ τις ἐκ τῆς συμμορίας του.—Λαβὼν δὲ τὸν *ταμπουρᾶν* λέγει.—Ἐπίτρεψόν με, πάτερ, νὰ ψάλω ἓν ᾆσμα καὶ θὰ ἀκολουθήσω μετὰ ταῦτα.

« Μὴ μὲ ξυλίζῃς! ἄνθρωπος ὡς αὐτὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι ποιμήν. Ἔχεις μονογενῆ υἱόν, συλλογίσου καλά! Μή με παραλαμβάνῃς. Οἱ ποιμένες δὲν ἔχουν τοιοῦτον ἦθος· παρέβλα τοὺς λόγους μὲ τὰς πράξεις του, καὶ εἶναι τρελλὸς παράξενος. Καὶ ἡ φιλία καὶ ἡ ἔχθρα του μεταβάλλονται ἐν ἀκαρεῖ. Αὐτὸς εἶναι ἢ ὁ ἴδιος ὁ Κιόρογλου ἢ ὁ Δελὶ Χασάν. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τῇ ἀληθείᾳ δὲν ὁμοιάζει ποιμένα.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

Ἡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 205.)

—ooo—

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ ἐνδόξου τούτου πρέσβεως, τοῦ ὁποίου τὴν μάθησιν καὶ τὴν ἐλευθέριον παιδείαν θέλει γνωρίσει ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν ἑρεξῆς. Τὰ σωζόμενα συγγράμματά του εἶναι τέσσαρες ἐπιστολαὶ περὶ Τουρκικῆς πρεσβείας, δύω σύντομοι διατριβαὶ περὶ τῶν τότε Ὀθωμανικῶν πραγμάτων, καὶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Ῥοδόφιλον Β', πραγματευόμεναι εὐρωπαϊκὰς ὑποθέσεις (1). Ταῦτα ὅλα ἐτυπώθησαν τὸ 1633 παρὰ τῶν ἀδελφῶν Elzevir. Αἱ περὶ Τουρκικῆς πρεσβείας ἐπιστολαὶ ἐδημοσιεύθησαν πλέον τῶν ἄλλων αὐτοῦ συγγραμμάτων, μετεφράσθησαν δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλλικήν, τὴν Γερμανικὴν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν.

Ὅλα τὰ συγγράμματα ταῦτα εἶναι λατινιστὶ γραμμένα, καὶ ἀμφιβάλλω ἂν ἠδύνατο γλαφυρώτερον νὰ γράψῃ εἰς τὴν μητρικήν του, τὴν Ὁλλανδικήν. Τὸ ὕφος του εἶναι ἁπλοῦν, ἀφελὲς καὶ διαπεποικιλμένον μὲ πολλὰ ῥητὰ τῶν ἀρχαίων Λατίνων συγγραφέων· αἱ δὲ γνῶμαί του περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς τότε Τουρκίας καὶ Εὐρώπης, ἐκφράζονται μὲ πλειοτέραν ἐλευθερίαν καὶ τῶν σημερινῶν ὁμοίων ὑπομνημάτων. Ὁ ἀναγνώστης τέρπεται βλέπων τὴν εὔστοχον χρῆσιν Λατινικῶν λέξεων. Τὰ παράδοξα ἔθιμα τῶν Ὀθωμανῶν, τὰ δυσχερέστατα ἀντικείμενα, περιγράφονται ὅλα μὲ τὴν αὐτὴν γλαφυρότητα καὶ πολυμάθειαν. Εἰς τὰς περὶ τῆς πρεσβείας ἐπιστολάς του, ἀναφέρει πολλάκις λέξεις τουρκικὰς ὀρθότατα γραμμένας (2).

Εἰς ἡμᾶς προπάντων τοὺς Ἕλληνας αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶναι θησαυρός, καὶ ἂν ὁ Βυσβὲκ δὲν ἀναφέρει, πλὴν σπανίως, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατοικοῦντας Γραικοὺς μετὰ τῶν ὁποίων φαίνεται δὲν ἐσχετίζετο, ἐξιστορεῖ ὅμως τὴν βασιλείαν τοῦ Σουλεϊμάνου, τὰς αἱματηρὰς ἀνταρσίας τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ τὰς πολλὰς πανουργίας τῶν τότε Ὀθωμανῶν μεγιστάνων μετὰ τόσης ἀκριβολογίας, ὥστε δύνανται νὰ ἐπιχύσωσι πολὺ φῶς εἰς τὴν πολυδάκρυτον ἱστορίαν τῶν τότε ὑποτελῶν Γραικῶν. Οὐδεὶς, οὔτε ξένος, οὔτε Ἕλλην, δύναται σήμερον νὰ ἐξιστορήσῃ τοῦ Σουλεϊμάνου τὴν κραταιὰν βασιλείαν, χωρὶς νὰ μελετήσῃ τὸν φιλαλήθη τοῦτον ἄνδρα. Ὅ,τι πλειότερον συσταίνει τὴν συγγραφὴν εἶναι ἡ ἀκριβὴς περιγραφὴ τῶν στρατιωτικῶν ἐθίμων καὶ πολλῶν συνηθειῶν τῶν Ὀθωμανῶν, κατ' ἐξοχὴν δὲ τοῦ συνετοῦ βίου διὰ τοῦ ὁποίου κατεκράτησαν τόσα ἔθνη, καὶ μετὰ πᾶσαν ἐκδρομὴν παρεσκευάζοντο εἰς νέαν, ὡς νὰ μὴν ἠσθάνοντο τὸν καύσωνα τοῦ θέρους, τὸ ψύχος τοῦ χειμῶνος, τὸν κάματον καὶ τὴν πεῖναν.

Πολύτιμον εἰς ἡμᾶς ἐθεώρησα τὸν συγγραφέα τοῦτον, πολυτιμότερον ἀσυγκρίτως καὶ αὐτοῦ τοῦ Γυλλίου, τὸν ὁποῖον οἱ τοπογράφοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχουν πάντοτε ἀνὰ χεῖρας. Εἶχα συλλέξει ἀπὸ τὸν τελευταῖον τοῦτον ὅσα σποράδην περὶ τῶν Γραικῶν ἀναφέρει, ἀλλ' αἱ εἰδήσεις αὗται, μὴ σχετιζόμεναι μετὰ τοῦ συγγράμματος ὅλου, μ' ἐράνησαν ἀκατάληπτοι εἰς τὸν ἀναγνώστην. Ὀρθότερον λοιπὸν ἔκρινα ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν Βυσβὲκ εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείαν, καὶ εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ περιοδείαν κατὰ τὴν Ἀμάσειαν ὅπου τότε ἐστρατοπέδευεν ὁ Σουλεϊμάνης, καὶ νὰ τὸν ἀκούσωμεν διηγούμενον ὅσα ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς τε καὶ τοὺς Ὀθωμανούς.

Ὁ Βυσβὲκ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὴν Βιέννην· ἀστεῖα δὲ εἶναι τὰ πλεῖστα τῶν συμβάντων αὐτοῦ καὶ αἱ μύριαι κακοπάθειαι ἕνεκα τῶν ὁδηγῶν του, τῶν Γενιτσάρων, κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ ξενοδοχεῖα τὰ ὁποῖα, λέγει, ὀνομάζουν Caravasarai. Οἱ ὁδηγοί του, πλανώμενοι ἀπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, τὸν ἐξύπνιζαν πάρωρα, καὶ πολλάκις ἑτοιμασθέντα ἀπέπεμπον ἐκ νέου εἰς τὴν κλίνην. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐγείρεται μόνος του, λέγων ὅτι ἔχει ἀλάνθαστον ὁδηγὸν τῆς ὥρας. Οἱ Ὀθωμανοί, βλέποντες μὲ θυμασμὸν ὅτι ἐγνώριζε κάλλιστα πόσον ἐχρειάζετο νὰ ἐξημερώσῃ, ἐθαύμαζαν τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῶν ὡρολογίων του. Τοιουτοτρόπως αὐτὸς καὶ οἱ συνοδιταί του ἐκοιμῶντο ἀνενοχλήτως (1). Διαβαίνων διὰ τῆς Βουλγαρίας, εὗρε πάντα τὰ τρόφιμα εὐθηνότατα, τὸ μὲν πρόβατον ἐπωλεῖτο τριάκοντα πέντε ἄσπρα, τὸ δὲ δίστηλον ἤξιζε πεντήκοντα ἄσπρα (2). Βλέπων εἰς τὰς κω-

(1) Legationis Turcicae, Epistolae Quatuor.

— Exclamatio, sive de re militari contra Turcam instituenda, consilium.

—Solimani Turcarum Imp. Legatio ad Ferdinandum Rom. Imp. anno 1542.

— Epistolae ad Rudolphum II. Imperatorem.

(2) Πρβ. Capi-dervent — portam angustiarum — δηλ. στενὴ ὁδός. Carabouluck—nubem nigram — μέλαν νέφος.

Caradeniz—mare nigrum — Μαύρη θάλασσα.

Dervis—Monachus Turcarum — Μοναχὸς Τοῦρκος.

(1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὀλιγώτατα ἦσαν τὰ ὡρολόγια εἰς τὴν Εὐρώπην. Οὐδόλως λοιπὸν παράδοξον ἂν δὲν τὰ ἐγνώριζαν οἱ Ὀθωμανοί, ἢ τοὐλάχιστον οἱ ἀγροῖκοι ὁδηγοί του, οἱ Γενίτσαροι. Μετὰ καιρὸν ὅμως, τοσαῦτα εἰσήχθοντο εἰς τὴν Τουρκίαν, ὥστε περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, οἱ ὡρολογοποιοὶ Ἄγγλοι ἠπόρουν τί ἐγίνοντο τόσα ὡρολόγια εἰς τὴν Τουρκίαν. Ὁ Γεώργιος Prior, ἔμπειρος ὡρολογοποιὸς Ἄγγλος, ὁ ἀποστείλας ἄλλοτε τόσην ποσότητα ὡρολογίων, εἶπεν ἀστειζόμενος πρὸς φίλον του τινά, ὅτι οἱ δρόμοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρέπει νὰ στρώνωνται μὲ Ἀγγλικὰ ὡρολόγια. Τὴν τόσην χρῆσιν τῶν ὡρολογίων εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀποδίδει ὁ Felix Beaujour ἐν τῷ περὶ Ἑλλάδος συγγράμματι αὐτοῦ, εἰς τὴν ἔλλειψιν δημοσίων ὡρολογίων, καὶ τὰς συνεχεῖς προσευχὰς τῶν Ὀθωμανῶν. (Tableau du commerce de la Grèce. Tom. II. p. 19.)

(2) Asperi L coronatum constituunt. σελ. 41. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, τὸ Τουρκικὸν γρόσιον ἐζύγιζεν ἓξ δράμια καθαροῦ ἀργυρίου. Μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Μαχμούδ, περὶ τὰ μέσα τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος, τὸ γρόσιον εἶχεν ἀξίαν καθ' ἓν δέκατον ὀλιγωτέραν τῆς προτέρας.

μοπόλεις τὸν ποικίλον καὶ πολυχρώματον ἱματισμὸν τῶν γυναικῶν λέγει· α' Ἐδῶ μοῦ ἦλθε κατὰ νοῦν πόσον ματαία καὶ μηδαμινὴ εἶναι ἡ κοινῶς λεγομένη εὐγένεια· διότι ὅταν ἠρώτησα ποῖον τὸ γένος τινῶν νεανίδων εὐσχημοτέρας μορφῆς μὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἄλλαι μὲν κατήγοντο ἀπὸ περιφανεστάτους σατράπας, ἄλλαι δὲ ἀπὸ βασιλεῖς· καὶ ὅμως σήμερον γίνονται σύζυγοι βουκόλων καὶ ποιμένων. Τοιαύτη εἶναι ἡ εὐγένεια εἰς τὸ βασίλειον τῶν Τούρκων. Ἴδα μετέπειτα ἀλλαχοῦ ἀπογόνους τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γένους τῶν Καντακουζηνῶν καὶ Παλαιολόγων, ζῶντας μεταξὺ Τούρκων, πενεστέρους καὶ αὐτοῦ τοῦ Διονυσίου εἰς Κόρινθον (1)· διότι οἱ Τοῦρκοι, πλὴν τῶν ἐχόντων προσωπικὴν ἀρετήν, οὐδένα ὑπολήπτονται, καὶ ἐξ αὐτῶν ἔτι τῶν ὁμοθρήσκων των.— Πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως διήλθαμεν διὰ γεφύρας δύω χαριεστάτους κόλπους τῆς θαλάσσης, τὰ περίχωρα τῶν ὁποίων, ἂν ὁπωσοῦν ἐκαλλιεργοῦντο, οὐδὲν χαριέστερον ἤθελεν ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον· οἱ τόποι οὗτοι φαίνονται θρηνοῦντες τὴν τύχην ἑαυτῶν παραμελουμένων ἀπὸ βάρβαρον κύριον ».

Ὅτε ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Βυσβὲκ τὴν 20 Ἰανουαρίου 1555, ὁ Σουλεϊμάνος ἔλειπεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφεὶς τοποτηρητὴν Ἰβραχὴμ πασᾶν τὸν Εὐνοῦχον. Ὁ δὲ Ῥουστάν, σύζυγος τῆς θυγατρὸς τοῦ Σουλτάνου, τοῦ ὁποίου πολλάκις ἀναμιμνήσκεται ἡ ἱστορία, εἶχε πέσει εἰς μεγίστην δυσμένειαν. Ταχυδρόμοι πάραυτα ἐπέμφθησαν εἰς τὸν Σουλτάνον, ἀναγγέλλοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ πρέσβεως. Ἐντοσούτῳ μέχρι τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀπαντήσεως, ἀπεφάσισε νὰ περιεργασθῇ τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄγνωστα τότε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Δίδει δὲ τῶν πλειοτέρων ἀρχαιοτήτων σύντομον ἱστορικὴν περιγραφήν, λέγων ὅτι ταῦτα ὅλα μέλλει νὰ καταστήσῃ γνωστότερα ὁ ἱστορικώτατος Πέτρος Γύλλιος. Δικαίως θρηνοῦμεν τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ πολυμαθοῦς πρέσβεως, παραβλέψαντος τὰ πλεῖστα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχαῖα ἱδρύματα, ἐνῷ πολλάκις περιγράφει λεπτομερέστατα τὴν φυσικὴν ἱστορίαν ζώων καὶ φυτῶν ἐξ ὧν πολλὰ τότε ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ μελετῶν τὸ σύγγραμμα τοῦ Βυσβὲκ πρέπει νὰ ἐνθυμῆται ὅτι οὗτος συνέγραψεν ὄχι ἀρχαιολογικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ τὸν πολιτικόν, κοινωνικὸν καὶ θρησκευτικὸν βίον τῶν Ὀθωμανῶν, ἀφίνων εἰς ἄλλους τὰ περὶ τῆς ἀρχαιότητος, ἂν καὶ δεικνύεται δεινότατος καὶ εἰς τούτων τὴν γνῶσιν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ὀλίγων ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων. Λαβὼν παρὰ τῆς ἀρχῆς ἄδειαν, περιῆλθεν ἀκωλύτως τὴν Κωνσταντινούπολιν, φροντίσας νὰ ἐπισκεφθῇ πρῶτον τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν νέον ἢ ἀξιοσημείωτον λέγει. Τὸ φιλόκαλον τοῦ Βυσβέκ, φαίνεται κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς θέσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐκθειάζει τὴν καλλονὴν τῶν ὀρέων, τοὺς λειμῶνας, τοὺς εὐαρίθμους καὶ ἀσφαλεῖς κόλπους τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Προποντίδος. Τὸ πλῆθος τῶν ἀναπλεόντων καὶ καταπλεόντων πλοίων τὸν ἐκπλήττει, καθὼς καὶ ἡ πολύφορος ἁλιεία εἰς τὴν ὁποίαν κατεγίνοντο οἱ Γραικοί πλέον τῶν Τούρσων. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ζώων λέγει ὅτι τούτων πολλὰ δὲν ἐγγίζουν οἱ Τοῦρκοι, καὶ κατὰ τοῦτο ἐπίσης δεισιδαίμονες εἶναι καὶ οἱ Γραικοί (1), ὅτι βατράχους, κοχλίας καὶ χελώνας δὲν τρώγουν, καὶ πρὸς μαρτυρίαν διηγεῖται τὰ ἀκόλουθα· « Παρέλαβα εἰς τὴν οἰκίαν μου νέον τῆς Γραικικῆς ἐκκλησίας ὡς οἰκονόμον· ποτὲ δὲν κατώρθωσαν οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ νὰ τὸν πείσωσι νὰ φάγῃ κοχλίας (2)· τέλος ἐψήσαντες αὐτοὺς τοὺς ἤρτησαν οὕτως ὥστε ἔραγε κατὰ κόρον, ἐκλαβὼν αὐτοὺς ὡς θαλάσσια προϊόντα ἄλλου τινὸς εἴδους. Ὅταν ὅμως ἀπὸ τὸν γέλωτα καὶ τοὺς καγχασμοὺς τῶν ἄλλων καὶ ἀπὸ τὰς ῥιπτομένας κοχύλας ἐνόησε τὴν ἀπάτην του, ἔπεσεν εἰς ἀπερίγραπτον ταραχήν, κατεκλίθη, καὶ δὲν ἔπαυεν ἐμῶν, κλαίων καὶ ταλαιπωρούμενος. Μόλις δύο μηνιαῖα ἤρκεσαν νὰ σβέσωσι τὸ ἁμάρτημα τοῦτο, διότι ταύτην τὴν συνήθειαν ἔχουν οἱ Γραικοὶ ἱερεῖς, νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους τὰ ἁμαρτήματά των ποινὰς χρηματικάς. Δὲν συγχωροῦνται δὲ οἱ ἁμαρτήσαντες ἂν πρότερον δὲν πληρώσωσι τὰ ἐπιβαλλόμενα πρόστιμα. » Ἡ ἱστορία αὕτη τοῦ νεανίσκου, ἂν ἀληθεύῃ, ἀποδεικνύει ἓν τῶν δύο, ἢ ὅτι οἱ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει Γραικοὶ δὲν ἔτρωγαν τοιαῦτα εἴδη νηστεύοντες καὶ ὅτι τὰ παρεδέχθησαν κατόπιν, ἢ ὅτι αἱ κοχύλαι ἦσαν ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα οὐδὲ σήμερον γευόμεθα, οἷον χελῶναι, βάθρακοι καὶ τὰ τοιαῦτα. Τοῦτο μὲ φαίνεται πιθανώτερον, διότι ὁ Βυσβέκ, ὁμιλῶν ἀλλαχοῦ περὶ τῶν πολυπληθῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Θράκῃ χερσαίων χελωνῶν, λέγει ὅτι καὶ Ὀθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ τὰς ἀφίνουν ἀνενοχλήτους.

Εἰς τὸ τέλος τῆς συντόμου ταύτης περιγραφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περιγραφῆς ἀξίας ἀναγνώσεως, καὶ τῆς ὁποίας ὀρθοτέραν καὶ ἀληθεστέραν οὐδεὶς μεταγενέστερος συνέγραψε, πολλοὶ δὲ ἀντέγραψαν αὐτήν, συγκινούμενος ἀπὸ τὴν ἐρήμωσιν καὶ γύμνωσιν τῆς πρὸ μικροῦ εὐκλείας της, ἔγραφεν ὁ Βυσβὲκ τὸν ἀκόλουθον παράγραφον, ἄξιον νὰ χαραχθῇ εἰς στήλην μαρμάρινον, καὶ παρὰ πάντων ν' ἀναγινώσκεται, καὶ ταῦτα μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· « *Αἱ χῶραι αὗται, νὴ Δία, φαίνονται ἐπιποθοῦσαι καὶ θρηνοῦσαι τὸ φίλεργον καὶ τὴν λατρείαν τῶν Χριστιανῶν, πλέον δὲ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἢ μᾶλλον σύμπασα ἡ Ἑλλάς, ἡ ἄλλοτε εὐκλεεστάτη, νῦν δὲ ἀναξίως πιεζομένη ὑπὸ δουλείας. Ἡ πάλαι διδάσκαλος τῶν ὡραίων τεχνῶν καὶ ἐλευθερίου μαθήσεως, φαίνεται ἀναζητοῦσα τὴν παιδείαν τὴν ὁποίαν εἰς ἡμᾶς παρέδωκε, καὶ χάριν τῆς κοινῆς πίστεως ἱκετεύουσα ἀρωγὴν κατὰ τῆς Σκυθικῆς βαρβαρότητος. Ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ὁ νοῦς τῶν Χριστιανῶν ἠγεμόνων ἀλλαχοῦ πλανᾶται. Οὔτε πιέζουν οἱ Τοῦρκοι τοὺς Γραικοὺς μὲ δυναστείαν, βαρυτέραν ἐκείνης δι' ἧς πιέζουν ἡμᾶς αἱ μοχθηρίαι, αἱ κραιπάλαι, ἡ ὀκνηρία, αἱ ἡδοναί, ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ φιλοδοξία, ἡ φιλαργυρία, τὰ μίση, ὁ φθόνος καὶ αἱ ζηλοτυπίαι. »*

Μέχρι τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου ἐπερίμενεν ὁ Βυσβὲκ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σουλτάνου, ἥτις τέλος ἔφθασε, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἀμάσειαν τὴν ἐννάτην τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Περιττὸν εἶναι ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν πρέσβυν εἰς τὴν πορείαν του ταύτην, διότι ὀλίγα ἀξιοπερίεργα διηγεῖται. Τὰ πλειότερα δέ, γραφέντα διὰ τοὺς τότε Εὐρωπαίους, εἶναι τὴν σήμερον γνωστά, καὶ ἀποβλέπουσι μᾶλλον τὴν ζωολογίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, καὶ πολλὰ ἄλλα φαινόμενα φυσικά, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Βυσβὲκ ἐδείχθη τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον παντὸς ἄλλου πολυμαθέστερος. Εἰς τὴν Νίκαιαν, ἀνασκάπτοντες οἱ Τοῦρκοι ἀρχαίας τινὰς θέρμας, ἀνεκάλυψαν περικαλλέστατον ἀνδριάντα ἐνόπλου στρατιώτου Ῥωμαίου, τὸν ὁποῖον πάραυτα κατεκερμάτισαν, διὰ νὰ μὴ γείνῃ ἀντικείμενον λατρείας τῶν Χριστιανῶν. Περιγράφει τὴν Ἄγκυραν, τὰ ἐγχώρια πρόβατα, τὸ πολύτιμον μαλλίον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξυφαίνοντο λεπτότατα ὑράσματα, φορούμενα παρὰ μόνου τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν πασάδων. Εἰς ὅλας τὰς πλησίον κώμας οὐδὲν ἀξιοθέατον μνημονεύει. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν Τουρκικῶν μνημάτων ἐβλέπαμεν, λέγει, κίονας καὶ ἀρχαίους λίθους λευκοῦ ἐξαισίου μαρμάρου, φέροντας ἐπιγραφὰς Ἑλληνικὰς καὶ Ῥωμαϊκὰς δυσαναγνώστους. Οἱ μεγαλοι οὗτοι λίθοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ὁδηγῶν του, ἐπροφύλαττον τὰ πτώματα ἀπὸ σαρκοβόρα θηρία, κατ' ἐξοχὴν τὴν ὕαιναν, κοινοτάτην τότε εἰς τὰς χώρας ἐκείνας.

Αἱ πολιτικαὶ ὑποθέσεις δὲν ἀπέτρεπον τὴν προσοχὴν τοῦ Βυσβὲκ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐρευνῶν. Αἱ ἐπιγραφαί, τὰ νομίσματα καὶ τὰ χειρόγραφα, τὰ διασωθέντα παρὰ τοῦ πρέσβεως τούτου εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, προσμαρτυροῦν τὴν παρὰ τῶν συγχρόνων του θρυλλουμένην φιλοπονίαν καὶ φιλομάθειάν του. Συνέλεξεν εἰς τὰ μέρη ταῦτα πλῆθος νομισμάτων Βυζαντινῶν, καθὼς καὶ τῶν παρακειμένων πόλεων καὶ κωμοπόλεων τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Τούτων τὰ πλειότερα μετεχειρίζοντο οἱ Ὀθωμανοὶ ἀντὶ ζυγίου, κατ' ἐξοχὴν τὴν δραχμὴν καὶ τὸ ἡμίδραχμον. Εἰς αὐτὴν τὴν Ἄγκυραν σιδηρουργός τις ἐτάραξε τὸν στόμαχόν του, εἰπών, ὅτι πρό τινων ἡμερῶν εἶχε μέγαν σωρὸν ἐξ αὐτῶν, μὲ τὰ ὁποῖα, ἀγνοῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὸν σκοπόν των, κατεσκεύασε χαλκίνους λέβητας (1). Μεγάλως ἐλυπήθη ὁ Βυσβὲκ διὰ τὴν ἀπώλειαν τόσων ἀρχαιοτήτων (1).

Μετὰ δεκαεννέα ἡμερῶν ὁδοιπορίαν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἄγκυραν. Ἐδῶ, πρῶτος ἀντέγραψε τὴν πολύτιμον ἐπιγραφὴν τὴν καλουμένην παρὰ τῶν Εὐρωπαίων **monumentum Ancyrae,** ἥτις ἀναφέρει τὰ πλειότερα ἔργα τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος, καὶ θεωρεῖται μέχρι σήμερον ὡς τιμαλφέστατον ἱστορικὸν ὑπόμνημα τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Οὐδὲν ἄλλο ἀξιοπερίεργον ἀναφέρει περὶ τῆς πόλεως ταύτης ὅπου διέτριψέ τινας ἡμέρας, διότι, λέγει, ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀμάσειαν τὴν 7 Ἀπριλίου, ἤτοι τριάκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχώρησίν του.

Τὸν Βυσβὲκ μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ ὑπεδέχθη πρῶτον ὁ Ἀχμέτ πασᾶς, καὶ μετὰ τοῦτον ἄλλοι τινὲς ὑπουργοὶ τοῦ Σουλτάνου. Τὴν δὲ συνέντευξιν μετὰ τοῦ Σουλεϊμάνου, περίεργον καὶ μοναδικήν, λεπτομερέστατα διηγεῖται· μεταφράζω δὲ ταύτην ὡς εἰκόνα καθαρὰν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ μεγαλουργοῦ τούτου αὐτοκράτορος. « Οἱ πασάδες ἀναγγείλαντες τὰ πάντα πρὸς τὸν Σουλεϊμάνον μᾶς ὡδήγησαν πρὸς αὐτόν. Οὗτος δέ, οὔτε τὴν ὁμιλίαν, οὔτε τὰς ἐπιστολάς μας ἐδέχθη μὲ ἱλαρὰν ψυχὴν καὶ πρόσωπον (2). Ἐκάθητο ἐπὶ θρανίου μᾶλλον χαμηλοῦ, ἕως ἕνα πόδα ὑψουμένου ἀπὸ τὴν γῆν. Πλησίον του ἦσαν πολυτιμότατα στρώματα, καὶ πλουσιώτατα κεντημένα προσκέφαλα. Εἶχε δὲ παρ' ἑαυτῷ καὶ τόξον καὶ βέλη. Τὸ πρόσωπόν του, ὡς εἶπα, δὲν ἦτο πολὺ χάριεν, τὸ ἦθός του ἦτο σκυθρωπόν, ἀλλ' ἡ σοβαρότης του πλήρης μεγαλειότητος. Ἕκαστον ἡμῶν ἐμβαίνοντα ὡδήγουν πρὸς αὐτὸν οἱ Αὐλάρχαι, κρατοῦντες τοὺς βραχίονάς μας (3). Τοιαύτη εἶναι ἡ συνήθεια, ἀφ' ὅτου Κροάτης τις, πνέων ἐκδίκησιν διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος του Μάρκου, δεσπότου Σερβίας, κατά τινα συνέντευξιν ἐφόνευσε τὸν Ἀμουράτ (4). Μετὰ τὸν προσποιητὸν ἀσπασμὸν τῆς χειρός, ὡδηγήθημεν κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν πρὸς τὸ ἀπέναντι τεῖχος, χωρὶς νὰ στρέψωμεν πρὸς αὐτὸν τὰ ὀπίσθια. Τότε μὲ ἤκουσεν ἐκθέσαντα τὰ ζητήματά μου, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐσύμφεραν εἰς αὐτόν, (σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ζητήματα τῆς Αὐτοῦ Καισαρικῆς Μεγαλειότη-

(1) Contemptius inter Turcas degentes quam vixit Dionysius Corinthi. σελ. 44.

(1) Pari superstitione laborant Graeci. σελ. 66.

(2) Hunc, reliqui famuli nunquam inducere potuerant, ut cochleis viscereturr. σελ. 66.

(1) Αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ συλλεγόμενα νομίσματα ἐπέμποντο εἰς ἀρχαιολόγους, παρὰ τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν, διότι ὁ Βυσβὲκ κατὰ δυστυχίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, δὲν ἤθελε ποτὲ νὰ γράψῃ περὶ τούτων. Ὁ περιβόητος φιλολόγος Lipsius, πλέον παντὸς ἄλλου ἐγκωμιάζει τὸν Βυσβέκ, εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ ἐξήγησιν τῶν πολλῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν τούτων ἐπιγραφῶν. Πρβ. τῆς Justi Lipsii Epistol Select: Ceturiae Primae. 18 καὶ 63 ἐπιστολήν.

(1) Sane magno mihi erat dolori, tantum periisse antiquitatis. σελ. 86.

(2) Sed ille nec orationem, nec rationes nostras, nec mandata animo aut fronte satis benignae suscepit. σελ. 98.

(3) Ἡ συνήθεια αὕτη κατηργήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διὰ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Γάλλου πρέσβεως.

(4) Τοῦτο συνέβη τὴν 15 Ἰουνίου 1383 εἰς τὸ Κόσσοβον τῆς Σερβίας, ὅταν ὁ Σουλτάνος Ἀμουράτ, διαβαίνων τὸ πεδίον τῆς μάχης, μετὰ τὴν ἧτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ δεσπότου τῆς Σερβίας, ἐφονεύθη διὰ πληγῆς εἰς τὴν γαστέρα παρὰ τραυματίου τινος Σέρβου.

τος ἦσαν καὶ ἀξιοπρεπῆ καὶ ἐλευθέρια, ἕνεκα τούτου δὲν τὰ ἐδέχθη τόσον εὐμενῶς ὁ Σουλτάνος, νομίζων ὅτι τίποτε δὲν ἠδύνατό τις νὰ τῷ ἀρνηθῇ). ἄλλο δὲν ἀπεκρίθη, παρὰ μὲ βλέμμα καταφρονητικὸν εἶπε· *Γιουζέλ-Γιουζέλ*, δηλ. καλά, καλά. Οὕτως ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰ ἴδια. »

Τοιαύτη εἶναι ἡ σύντομος περιγραφὴ τῆς συνεντεύξεως ταύτης, τὴν ὁποίαν οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς πολλάκις ἀντέγραψαν. Διὰ τῶν ὀλίγων δὲ τούτων ζωγραφεῖ ὁ Βυσβὲκ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀγερώχου τούτου μονάρχου, τοῦ ὁποίου τὰ νικητήρια ὅπλα καὶ ἡ ἀκάθεκτος ταχύτης ἐνέπνεαν τόσον φόβον εἰς τοὺς ἀσυγκρίτως ἀπολεμοτέρους τότε λαοὺς τοῦ Εὐρώπης. Μόλις δὲ κατώρθωσε ν'ἀποκτήσῃ ἐξάμηνον ἀνακωχήν, καιρὸν ἱκανόν, κατὰ τὴν ἰδέαν του, εἰς τὸ νὰ ἐξισασθῶσιν αἱ μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων ἐκκρεμεῖς ὑποθέσεις.

Μέλλων νὰ μεταφέρῃ εἰς Γερμανίαν τὰ γράμματα τοῦ Σουλεϊμάνου καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἀνακωχῆς, ἐζήτησεν ἄδειαν ν' ἀποχαιρετίσῃ αὐτόν. « Μ' ἔνδυσαν, λέγει ὁμιλῶν περὶ τῆς νέας συνεντεύξεως, μὲ δύω πλουσίους καὶ πλατεῖς ἐπενδύτας, τοὺς ὁποίους μόλις ἐσήκωνα. Ἔδωκαν δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς περὶ ἐμὲ μεταξωτοὺς ποικιλόχροας, τοὺς ὁποίους καὶ οὗτοι φορέσαντες μὲ ἠκολούθουν. Οὕτω στολισμένος ὁδεύω ὡς νὰ ἔμελλα νὰ παραστήσω τὸν Ἀγαμέμνονα, ἢ ἄλλο τοιοῦτον πρόσωπον εἰς τραγῳδίαν. Ἀπεχαιρέτισα τὸν ἡγεμόνα λαβὼν τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ τυλιγμένας ἐντὸς πανίου χρυσοῦφάντου, καὶ ἐσφραγισμένας. Ἐπιθυμεῖς νὰ μάθῃς ὁποῖος μὲ ἔφανη ὁ Σουλεϊμάνος. Εἶναι ἡλικίας προβεβηκυίας, ἀπὸ δὲ τὴν ὄψιν καὶ τοῦ σώματος τὸ ἀνάστημα φαίνεται ἄξιος τοιαύτης εὐρυχώρου αὐτοκρατορίας. Εἶναι σώφρων καὶ ἐγκρατής· εἰς οἰνοποσίαν ποτὲ δὲν ὑπέπεσε, καὶ ἐφυλάχθη ἀπὸ πολλὰς παρεκτροπὰς συνήθεις εἰς τοὺς Τούρκους. Τὴν θρησκείαν αὐτοῦ καὶ τὰς τελετάς της πιστότατα ἐφύλαττε, καὶ ἀπὸ τὴν λατρείαν αὐτῆς δὲν τὸν παρέσυρεν ἡ ὄρεξις παγκοσμίου κυριαρχίας. Κατὰ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ, (διότι εἶναι σχεδὸν ἑξηκοντούτης) χαίρει καλλίστην ὑγείαν, ἐκτὸς ἂν ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου του εἶναι τεκμήριον ἀφανοῦς τινος πάθους. Ὁ λαὸς κοινῶς πιστεύει ὅτι ἔχει εἰς τὸν μηρὸν ἕλκος ἀθεράπευτον ἢ γάγγραιναν. Ταύτην τοῦ προσώπου τὴν ὠχρότητα, ἐπισκιάζει μὲ ἐρυθροῦν ἢ πορφυροῦν χρῶμα, ὁσάκις μάλιστα ἐπιθυμεῖ ν' ἀποπέμψῃ τοὺς πρέσβεις ἔχοντας καλὴν ἰδέαν περὶ τῆς ὑγείας του, ὥστε οἱ ἔξω ἡγεμόνες νὰ τὸν φοβῶνται ὡς καλῶς ἔχοντα καὶ ἰσχυρόν. Τούτου προφανῆ σημεῖα ἔλαβα καὶ ἐγώ, διότι μὲ πάντα διάφορον τρόπον μ'ἀπέπεμψεν ἀναχωροῦντα, ἢ ὅτε μ' ἐδέχθη ἐλθόντα. »

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.

(*Ἕπεται συνέχεια.*)

ΠΛΑΤΩΝ.

—ooo—

Γνωστὸν ἐκ τῶν ἐτησίων ἐκθέσεων τοῦ διευθύνοντος τὸ ἡμέτερον Πολυτεχνεῖον Κ. Καυταντζόγλου, ὅτι ὁ φιλόμουσος τῶν δύο Σικελιῶν βασιλεὺς ἐπιτρέπει τὴν εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴν τῶν ἐκμαγείων τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ὅσα διατηροῦνται ἐν τῷ ἐν Νεαπόλει Μουσείῳ.

Πλάτων.

Ἐσχάτως ἔφθασαν καὶ νέα τοιαῦτα ἐκμαγεῖα, τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων, φιλοτεχνηθέντα ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Κ. Α. Ῥόμπερ, ἐπιτηδειοτάτου ξυλογράφου ἐκ τῶν τροφίμων τοῦ ἀνωτέρω Πολυτεχνείου, θέλομεν δημοσιεύσει.

Ἐξ αὐτῶν παραθέτομεν σήμερον τὴν εἰκόνα τοῦ Πλάτωνος.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλ. 193, 195, 195, 201.)

—ooo—

Σγαρλίζω. Κυρίως εἶν' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει ἡ ὄρνιθα ὅταν μὲ τὸν πόδα της ξύῃ τὸ χῶμα ζητοῦσα σπόρον ἢ ἄλλο, μεταφέρεται δὲ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου ὅστις ζητῶν νὰ εὕρῃ τι κάμνει ὡσὰν ἡ ὄρνιθα.

Σμπλάχγω. Ἀπαντῶ ἀνελπίστως καὶ αἰφνιδίως τινὰ τὸν ὁποῖον ἤδη ἐζητοῦσα. *Τὸν ἔσμπλαξα μὲς τὸ παζάρι.* Πολλάκις καὶ ἀντὶ τοῦ *συλλαμβάνω ἐπ' αὐτοφώρῳ*, καὶ τότε· *Τὸν ἔσμπλαξα* = *τὸν ἔπιασα στὰ πράσα* (κατὰ τὴν δημώδη φράσιν).

Καλαγκλίζω. Τὸ ἄλλως *Γανώνω.* Ἴδ. Α. Βυζ.)

Ἀνασγαντζόνομαι. Ἀναρριχῶμαι.

Πισοκωλιάζω. Στρέφω τὰ ὀπίσθια. *Τὸν ἐπισοκώλιασε*, δηλ. τοῦ ἔστρεψε τὰ νῶτα.

Τὸ πισοκῶλι. Ἐπίρρ. *Ἐπῆγα τὸ πισοκῶλι*, δηλ. ἐπῆγα περιπατῶν διὰ τῶν ὀπισθίων, φέρων ὀπισθεν τὰς πτέρνας.

Καλοπέσουλος (καλὸς — πίπτω). Ὁ εὐκόλως συγκαταβαίνων. *Εἶναι Καλοπέσουλος καὶ μᾶς τὰ συμπαθάει.*

Ἀφρίκα. Τὸ λεπτότερον μέρος τοῦ ἅλατος, ὁ ἀφρὸς τὸν ὁποῖον πρῶτον συνάζουν καὶ τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται ἐπὶ τραπέζης.

Μόρομαι. Ὦ; καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον· *Κλαίει καὶ μύρεται.*

Ἀγανός. Ἐπὶ πανίου. Τὸ ἐναντίον τοῦ *κρουστός.* (Ἴδ. Λεξ. Βυζ.)

Ἀγκοῦσα. Θλῖψις. Καὶ ῥῆμα *ἀγκουσεύομαι.*

Γλίνα. Τὸ ἀλλαχοῦ *Γλίντζα.* (ἴδ. Λεξ. Βυζ.)

Ἄπλερος (α—πλήρη.) Ὅ,τι τὸ *ἄμεστος* ἐπὶ τῶν καρπῶν, τοιοῦτο καὶ τὸ *ἄπλερος* ἐπὶ τῶν ζώων.

Ποδοβολή. Καὶ *ποδοβολητό.* Θόδυρος ποδῶν.

Προβολή. Ἡ Ἰταλ. balconata. Τὰ μεγάλα ἐκεῖνα παράθυρα τῶν ἐργαστήριων ὅπου, ἐν Τουρκίᾳ μάλιστα, κάθηνται καὶ οἱ διαβάται.

Ἀρτυμή. Κάθε τί χρησιμεῦον δι' ἄρτυμα. Ἰδίως, ἡ σάλτσα. Ὑπάρχει καὶ δημῶδες ῥητόν· *Ἄρτα, ἀρτυμὴ τοῦ κόσμου·* διότι ἡ Ἄρτα προμηθεύει διὰ τῶν ἀρθόνων καὶ παντοίων αὐτῆς προϊόντων μέγα μέρος τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Πρωτοβρόχια. (τὰ) Αἱ πρῶται βροχαὶ τοῦ φθινοπώρου.

Ἀποβρόχια, καὶ *Στερνοβρόχια.* Αἱ τελευταῖαι βροχαὶ τῆς ἀνοίξεως.

Ἀποβροχάρης. Ὁ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἢ τὸ θέρος διαδεχόμενος τὴν βροχὴν δροσερὸς ἄνεμος.

Λιθιά. Τὸ ἀλλαχοῦ *Ξερολίθι.* (ἴδ. Λεξ. Βυζ.)

Διαπλατόνω. Ἀνοίγω θύραν ἢ παράθυρον καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος. *Διάπλατος*, ἡ μετοχή.

Στρατεύω. Διὰ τὰ βρέφη ὅταν πρωταρχίζουν καὶ περιπατοῦν. *Δύο χρονῶν, κι' ἀκόμη δὲν ἐστράτεψεν.* Ὑπάρχουν καὶ κύρια παρ' ἡμῖν ὀνόματα *Στράτης, Στρατοῦλα*, τὰ ὁποῖα συνήθως δίδομεν εἰς ἀσθενῆ βρέφη, εὐχόμενοι τρόπον τινὰ εἰς αὐτὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ *στρατέψουν.*

Πληγοῦρι. Σιτάρι χονδραλεσμένον τὸ ὁποῖον βράζοντες τρώγομεν ὡς σοῦπαν. Παρὰ Κερκυραίοις, *Κοφτό.*

Χασκομπουράου. Γελῶ δυνατὰ τῇ συνοδείᾳ καὶ ἄλλων, ἀνησυχῶν ἢ ἀηδιάζων τοὺς ἔξω.

Μηλάου. Κυλῶ πρᾶγμα μεταξὺ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ οὐρανίσκου.

Ποδοκυλάου. Κυλῶ πρᾶγμα διὰ τῶν ποδῶν. *Τί μοῦ ποδοκυλᾷς τὸ φέσι;* Συνήθως διὰ τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ πράττοντας τοιοῦτο· ἂν δὲ ἐν γνώσει, *Κλοτσάου.*

Μπόδιο. Ἐμπόδιον, πρόσκομμα.

Μποδάου. Φέρω πρόσκομμα. *Τραβίξου καὶ μὲ μποδᾷς* — Φέρεις πρόσκομμα εἰς τὴν ἐργασίαν μου.

Ἀράζερβα. Ἐπίρρ. Λέγομεν *μῶρχετ' ἀράζερβα*, δηλ. δὲν εἶμαι εἰς θέσιν τοιαύτην ὥστε νὰ δύναμαι ἐπιτηδείως νὰ ἐργασθῶ. Ἐν Ζακύνθῳ λέγουσι *Δὲ μοῦ βολεῖ.*

Δέξα. Ἐπιρρ. Τὸ ἐναντίον τοῦ ἀνωτέρω.

Ἀνεμόβροχο. Βροχὴ μὲ ἄνεμον.

Πλατυχώβια. Εὐρυχωρία.

Πιπερολόγος. Μικρὸν ξύλινον κουτίον διαιρούμενον εἰς δύο κυψέλας· καὶ εἰς μὲν τὴν μίαν ἐμπεριέχεται τὸ ἅλας, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὸ πιπέρι διὰ τὴν χρῆσιν τῆς τραπέζης παρὰ τοῖς χωρικοῖς.

Σαστικός. Τὸ Ἰταλ. fibanzato. Ὁ μελλόνυμφος.

Πόχερας. Βάναυσος, χονδροειδέστατος. Ἐπὶ ἀνθρώπων.

Πατόκορφα. Ἐπιρρ. Ἀπ' ἐπάνω ἕως κάτω. *Ἐστολίστηκε πατόκορφα — ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφή.*

Χασονοῦς. Ὁ εὐκόλως λησμονῶν.

Πομπιωμένος. Ἐπίθετον περιέχον ἐν ἑαυτῷ πᾶν ὅ,τι κακόν. *Πομπιωμένος ἄνθρωπος* — μοχθηρός. *Γραφτὰ πομπιωμένα*—ἐναντία, ὀλέθρια.

Ἀληκοτάου. Ἐμποδίζω προσώρας τινὰ ἀπὸ τοῦ νὰ πράξῃ τι, τὸν καταπείθω ἢ τὸν ὑποχρεόνω νὰ ἀναβάλῃ.

Ὀρέγομαι. Ζητεῖ ἡ ὄρεξίς μου. *Τὴν ὠρέχτηκε γιὰ τὰ κάλλη της* — ἐπεθύμησε νὰ τὴν ἀπολαύσῃ.

Τσιμπάου. Τὸ Γαλλ. pincer. Ἰταλ. pizzicare. Μεταφορικῶς δὲ ἐπὶ τραπέζης λέγομεν *τσιμπάου*, ἀντὶ, τρώγω ὀλίγον ἐξ ὅλων. Μεταφορικῶς ἀκόμη λέγομεν *τσιμπάου* τὸν δεῖνα, ἀντὶ, τοῦ πέρνω χρήματα.

Τσιμπολογάου. Τσιμπάου πολλάκις καὶ κατὰ συνέχειαν.

Ῥιπίζω. Τὸ ἀλλαχοῦ *Σπορίζω.* (Ἴδ. Γλωσσάρ. Δραγούμη). Μεταφορικῶς δὲ τὸ *ῥιπίζω*, ἀντὶ ὁρμητικῶς κατέρχομαι. *Σπορίζω*, ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν μόνον ὅταν λέγωμεν *Μοῦ σπόρισ' ἡ μύτη*—μοῦ ἔτρεξεν αἷμα ἀπὸ τὴν μύτην.

Στενεύω. Κάμνω στενὸν ὅ,τι ἦτο πλατύ. Εἰς ἄλλην δὲ σημασίαν· βιάζω, στενοχωρῶ τινὰ (διὰ λόγου πάντοτε) νὰ εἴπῃ ἢ νὰ πράξῃ τι.

Ρεμπελεύω. Ἀναστατόνομαι. Καὶ *ρέμπελος*, ὁ ἀκατάστατος. Ἴσως ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *ribelle.*

Συγκάνω. Διάγω μετ' ἄλλων ἐν ἁρμονίᾳ. *Δὲ συγκάνουν οἱ δύο τους*—δὲν συμφωνοῦν, δὲν τὰ πᾶν καλά.

Συρμός. Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἐν χρήσει μόνον εἰς τὸν πληθ. *συρμοί*. Ὅταν γίνεται λόγος περὶ ἀσθενείας τινός, λέγομεν· *Εἶναι συρμοί*, ὅτι δηλ. ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀσθένεια πλεονάζει εἰς τὸν τόπον.

Γιαδέμα. Ὀνομάζουσιν οὕτω οἱ χωρικοὶ τοῦ ὄρους τῆς νήσου Κερκύρας τὸ κεφαλόδεμά των. Ἴσως κατὰ παραφθορὰν τοῦ *διάδημα*.

Λιχούδης. Ὁ ἀγαπῶν πολὺ τὰ γλυκύσματα. Ἀπὸ τὸ ἀρχ. Λιχάζω, je suis friand.

Πυγάστρι. Τὸ ὑπογάστριον.

Τσέρμα, συνολκή, crampe. Ἡ μετατόπισις τῶν νεύρων τοῦ ποδὸς ἡ ὁποία συνήθως μᾶς συμβαίνει τὴν νύκτα εἰς τὴν κλίνην, φέρουσα πόνον δριμύν, ἐξ οὗ ἀπαλλάττεται τις πατῶν δυνατὰ τὰς πτέρνας καταγῆς.

Ἀτάλικος. Ἀδύνατος. Καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ἐπὶ πραγμάτων.

Κότσα. Ὁ ἰχθὺς ὁ ἀλλαχοῦ καλούμενος *τσιποῦρα*.

Κόθρος. Περιφρονητικὸν ἐπίθετον, παρὰ Κερκυραίοις. Μήπως ἐκ τοῦ *Κορίνθιος*, τοῦ ἐχθρικοῦ τούτου στοιχείου ἐπὶ τῶν Πελοποννησιακῶν;

Ἄξια. Παρὰ Κερκυραίοις. Τὸ très-bien τῶν Γάλλων. Ἐνίοτε καὶ μετ' ἄλλων ἐπιρρημάτων. *Καλὰ κι' ἄξια*. *Ἄξια καὶ τίμια*.

Πισωκάπουλα. Ἐπιρρ. Λέγομεν *μπαίνω πισωκάπουλα*, προκειμένου νὰ ἱππεύσωμεν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ξένου, ὁσάκις ἄλλος τις κάθηται ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου.

Στιά. Ἡ φωτιά· καὶ ἐπιρρ. *παραστιᾶς*, παρὰ τὴν φωτίαν. Κακῶς παρ' ἄλλων ἐξηγήθη διὰ τοῦ *ἑστία*, μολονότι ἐκεῖθεν ἐτυμολογεῖται.

Ζοφός. Ζοφώδης. *Μέρα ζοφή*. Λέγομεν καὶ *μέρα σκουτουφλή*, κάτι ὀλιγώτερον παρὰ *ζοφή*.

Φευσκοδεντριαῖς. Αἱ ζέσται, ἢ καλλίτερον, αἱ κουρόβρασαις τῆς ἀνοίξεως, ὅταν καὶ τὰ δένδρα λαμβάνουν τοὺς χυμούς των.

Μαγιάπριλο. Οἱ μῆνες Ἀπρίλιος καὶ Μάϊος.

Καπροδόχος. Ὁ Γαλλ. cheminée, Ἰταλ. cammino.

Βασκαντῆρα. Εἶδος θαλασσίου ὀστρακοδέρματος καλούμενον οὕτω διότι συνειθίζουν καὶ τὸ κρεμοῦν αἱ γυναῖκες εἰς τὸν λαιμὸν τῶν τέκνων των, διὰ νὰ μὴ βασκαίνωνται. Τὸ αὐτὸ τοῦτο καλεῖται ἐν Ζακύνθῳ *γουρουνάκι*, διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ζῶον.

(*Ἕπεται συνέχεια*.)

ΠΕΡΙ ΦΟΙΝΙΚΩΝ (Palmae).

—ooo—

Ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν φυτῶν, οὐδὲν ὑπάρχει μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἀξιοθαυμαστότερον τὴν ὄψιν, ἔτι δὲ καὶ χρησιμώτατον, ὡς τὸ τῶν Φοινίκων. Τὰ δένδρα τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ὑψηλότατα, ἀλλὰ καὶ λεπτότατα ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῶν. Ἓν εἶδος τούτων ἀναβαίνει εἰς ὕψος 180 ποδῶν. Ὁ κορμὸς τῶν φοινίκων εἶναι ἀδιαίρετος, ἄνευ διακλαδώσεως, ἄνευ ἐντεριώνης, καὶ κεκαλυμμένος ὑπὸ λεπῶν ἅτινα εἰσὶ λείψανα τῶν προϋπαρξάντων φύλλων. Ἐκ τῆς κορυφῆς αὐτῶν ἀναπτύσσεται μεγαλοπρεπὴς δέσμη φύλλων, ἐνίοτε ριπιδωτῶν, ἐκτεταμένων, ἐχόντων μῆκος 15-24 ποδῶν. Ἐπίσης ἀναφύεται καὶ μέγιστον πλῆθος ἀνθέων ἐγκεκλεισμένων πρὸ τῆς ἐντελοῦς ἀναπτύξεώς των ἐντὸς θηκῶν. Τὸ ἄρρεν ἄνθος περιέχει πολλά, μέχρι τῶν 12.000 ἀνθηδίων, ἐκ δὲ τοῦ κορμοῦ τοῦ φοίνικος τοῦ ὀνομαζομένου Alfonsia dactilifipera, ἀναφύονται κατὰ τὸν διάσημον Χουμβόλδον, 600, 000 ἄνθη. Τοιοῦτο δὲ τὸ μέγεθος τῶν καρπῶν εἰδῶν τινων καὶ μάλιστα τοῦ Lodoicca sechellarum, ὥστε ἓν καὶ μόνον κάρυον ζυγίζει 20 λίτρας. Οἱ φοίνικες εὐδοκιμοῦν εἰς τὴν πλέον διάφορον γῆν, τουτέστι εἴς τε τὴν ξηρὰν καὶ τὴν ὑγράν, εἰς τὰς παραλίας, ὡς καὶ εἰς ὕψος 8,000 ποδῶν εἰς τὰς Κορδιλιέρας. Σχηματίζουν δὲ πολλὰ καὶ ἐκτεταμένα δάση ὡς τὰ ἐκ τῶν πιτυῶν καὶ πευκῶν τῶν ἀρκτικῶν κλιμάτων. Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἐσωτερικόν των ὀργανισμὸν εὑρίσκονται εἰς δευτερεύοντα βαθμὸν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν, παρέχουν ὅμως εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων τῶν τροπικῶν τροφήν, ἐνίοτε δὲ καὶ κατοικίαν καὶ ἐνδύματα· μάλιστα οἱ κάτοικοι τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν κατὰ μέγα μέρος παρὰ τῶν φοινίκων πορίζονται ἐφόδια. Διὰ τῶν κορμῶν εἴδους τινὸς ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται λέμβοι καὶ δοκοί, τὰ δὲ φύλλα των χρησιμεύουν πρὸς στέγασιν οἰκιῶν. Αἱ ἶνες τῶν κορμῶν καὶ τῶν φύλλων χρησιμεύουν πρὸς πλοκὴν ἀφθάρτων ὑφασμάτων, ἐν ᾧ οἱ νεαροὶ των κλῶνες, οἱ ὀρθλμοὶ καὶ οἱ καρποὶ παρέχουν τροφὴν εὐάρεστον καὶ ποικίλην· ἀλλὰ καὶ ἔλαιον πρὸς τροφὴν καὶ φωτισμὸν ἐξάγουσιν ἐκθλιβόμενοι. Διὰ τῆς ἐντεριώνης ἄλλων τινῶν φοινίκων γίνεται τὸ ἄλευρον τὸ καλούμενον sago, διὰ τοῦ ὁποίου παρασκευάζεται ῥόφημα εἰς Εὐρώπην, καὶ ἐκ τοῦ ὁποῦ τινων ἐξάγεται οἰνῶδες ρευστόν, ὁ λεγόμενος *οἶνος τῶν φοινίκων*.

Οἱ φοίνικες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν σύμβολα τοῦ κύκλου τοῦ χρόνου, ἐπειδὴ κατὰ μῆνα ἀνανεόνωσι τοὺς κλῶνάς των· κλάδοι δὲ φοινίκων ἐδίδοντο τοῖς νικηταῖς, οἵτινες κρατοῦντες αὐτοὺς ἐπροπορεύοντο· ἀλλὰ καὶ αἱ ὁδοὶ δι' ὧν οἱ νικηταὶ διήρχοντο ἐστρωννύοντο διὰ τοιούτων κλάδων, ὡς συμβόλων αἰωνίας εἰρήνης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θάνατος λογίζεται νίκη κατὰ τῆς ζωῆς, δέσμη φοινίκων ἐθεωρεῖτο ὡς σημεῖον εἰρήνης καὶ ἀθανασίας. Μετὰ ταῦτα καὶ οἱ ἄγγελοι ἐξεικονίσθησαν φέροντες κλάδους φοίνικος.

Ξ. ΛΑΝΔΕΡΕΡ.

ΔΙΔΦΟΡΑ.

—ooo—

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΣ. Τί ἀπέγεινε τὸ τεράστειον τοῦτο ἀτμόπλοιον, ὁ Λεβιάθαν τῶν ὠκεανῶν, οὗτινος καὶ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὴν εἰκόνα ἐδημοσιεύσαμεν ἄλλοτε; (Φυλλάδ. 151, σελ. 167. καὶ φυλλάδ. 175, σελ. 157.) Πότε ἡ νέα αὕτη τοῦ Φιλοπάτορος θαλαμηγός, ἡ ἀντὶ λέμβων καὶ ἐπακτρίδων ἔχουσα ἀτμόπλοια μεγαλήτερα καὶ τῆς *Καρτερίας* καὶ τῆς *Ὁμονοίας*, ἡ εὐφραίνουσα τοὺς δεκάκις χιλίους ἐπιβάτας αὐτῆς διὰ κήπων καὶ πηγῶν καὶ σιδηροδρόμων καὶ περιπάτων, ἡ φωταγωγουμένη τὴν νύκτα δι' ἀερίου, πότε, λέγομεν, θὰ πλήξῃ διὰ τῶν τερατωδῶν αὐτῆς πλευρῶν τὰς θαλάσσας; πότε θὰ εἰσέλθῃ ὑπερήφανος καὶ μεγαλοπρεπὴς εἰς τοὺς λιμένας τῆς Αὐστραλίας; Βεβαί τοῦ ἀκροσφαλοῦς τῶν ἀνθρωπίνων ἐπινοιῶν! Ὁ βρεταννικὸς Λεβιάθαν ἀδδηφαγώτερος καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἐκείνου, τοῦ καταπίνοντος ἄλλον ἰχθὺν 24 σταδίων ἢ τριῶν λευγῶν μῆκος ἔχοντα, τοῦ ταριχευθέντος καὶ ἡτοιμασθέντος τῷ Μεσσίᾳ. κατέφαγε δύο ἑταιρείας, ἀνοίγει τὸ χάσμα αὐτοῦ ὅπως καταπίῃ καὶ τρίτην, καί, Κύριος οἶδε, πόσας ἄλλας θὰ καταβροχθίσῃ ἕως οὗ ταριχευθῇ καὶ αὐτός!

Ἡ ἑταιρεία ἡ κατὰ πρῶτον ἀναλαβοῦσα τὴν ναυπηγίαν, κατανελώσασα ὅλους τοὺς πόρους αὐτῆς, ἐπώλησε τὸ ναυπηγούμενον εἰς ἄλλην ἑταιρείαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ παθοῦσα ὅ,τι καὶ ἡ προκάτοχος ἐπώλησε τὸν Λεβιάθαν εἰς τρίτην ἀντὶ ἑπτὰ περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἐνῷ εἶχον δαπανηθῆ ὑπὲρ τὰ ἑπτακόσια.

Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι κυρίως τὸ τῆς δαπάνης· ἐνδέχεται νὰ εὑρεθῶσι πολλοὶ (καὶ τοῦτο δὲν εἶναι σπάνιον εἰς τὴν πατρίδα τῶν στοιχημάτων) θέλοντες νὰ πετάξωσι τὰ χρήματά των· ζήτημα εἶναι τὸ τῆς ἱκανότητος κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ μάλιστα τὸ τῆς προσορμίσεως. Ὁ Μέγας Ἀνατολικὸς καταδύεται ἐντὸς τῆς θαλάσσης περὶ τοὺς 32 πόδας· τίς λοιπὸν ὁ λιμὴν ὁ ἔχων βάθος ἀνάλογον; Ἡ μὲν Αὐστραλία, δι' ἣν ναυπηγεῖται, οὐδένα ἔχει τοιοῦτον· καθ' ὅλην δὲ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην μόλις εὑρίσκονται τέσσαρες ἢ πέντε ἀποχρώντως βαθεῖς διὰ τὸν παστὸν ἰχθὺν τοῦ Μεσσίου

Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀείποτε ἐθεωρήσαμεν τολμηροτάτην τὴν ἐπιχείρησιν. Ναὶ μὲν ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῶν ἀτμοπλοίων κατὰ πολὺ ηὐξήθη τὸ μέγεθος αὐτῶν· τὸ 1824 τὸ πρῶτον κατασκευασθὲν (ἡ Ἐπιχείρησις) ἵνα πλέῃ εἰς Ἰνδίας εἶχεν 122 ποδῶν μῆκος καὶ 27 πλάτος, ὁ *Τάγος*, 182 καὶ 28, ὁ *Μέγας Ἕσπερος*, ὁ κατὰ πρῶτον τὸ 1838 ἔτος διαπλεύσας δι' ἀτμοῦ τὸν ἀτλαντικόν, 236 καὶ 35, ἡ *Μεγ. Βρεταννία* 322 καὶ 51, τὰ *Ἰμαλάϊα* 370 καὶ 43, καὶ ἡ πέρυσιν ἢ προπέρυσι ναυπηγηθεῖσα *Περσία* 390 καὶ 45· ἀλλὰ πλοῖον, ἔχον μέγεθος ὡς τὸ τοῦ *Μεγ. Ἀνατολικοῦ*, δηλ. ποδῶν 700 πρὸς 100, φαίνεται, μέχρις ἐπιτυχίας τοὐλάχιστον, ἀνεπιτήδειον εἰς πλοῦν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ. Αἱ ὁμιλούμεναι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην γλῶσσαι καὶ διάλεκτοι εἶναι 3203, εἰς μὲν τὴν Εὐρώπην 587, εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν 896, εἰς τὴν Ἀφρικήν, 276, καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν 1261.

Ἡ γῆ κατοικεῖται ὑπὸ ἑνὸς δισεκατομμυρίου ἀνθρώπων πρεσβευόντων χιλίας διαφόρους θρησκείας. ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν εἶναι ἴσος πρὸς τὸν τοῦ ἑτέρου φύλου. Ἓν τέταρτον τῶν ἀῤῥένων ἀποθνήσκουσι πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς ἡλικίαν 7 ἐτῶν, τὸ ἥμισυ δὲ πρὸ τοῦ 17 ἔτους. Εἰς πᾶσαν χιλιάδα ἀνθρώπων, εἷς μὲν φθάνει εἰς τὸ ἑκατοστόν, ἓξ δὲ εἰς τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος. Καὶ καθ' ἕκαστον μὲν ἔτος ἀποθνήσκουσι 333, 333, 333, ἕκαστον δὲ λεπτόν, 60, καὶ ἕκαστον δευτερόλεπτον εἷς. Οἱ ἔγγαμοι ζῶσι πλέον τῶν ἀγάμων. καὶ αἱ γυναῖκες φθάνουσιν εὐκολώτερον τῶν ἀνδρῶν εἰς τὸ 50· ὑπερβᾶσαι ὅμως τὸν ὅρον τοῦτον ζῶσιν ὀλιγώτερον τῶν ἀνδρῶν τῶν ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ταύτην.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΙΔΙΟΤΡΟΠΙΑ. Βαθύπλουτος Ἄγγλος μεταβὰς εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἀτλαντείου τηλεγράφου, ἐζήτησε νὰ μεταβιβάσῃ κοινοποίησιν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τῆς ἀνταποκρίσεως δὲν ἐγίνοντο εἰσέτι ἀκριβῶς, ἠναγκάσθη νὰ περιμείνῃ ἱκανὴν ὥραν. Ἰδοὺ ἡ κοινοποίησις τοῦ λόρδου εἰς Λονδῖνον, 5 ὥρα τῆς ἑσπέρας. Πέμψατέ μοι τὸν πρῶτον σπινθῆρα τῶν ἠλεκτρικῶν ἐλασμάτων. Εἰδοποιήσατέ με δὲ μόνον ἓν λεπτὸν πρότερον.» Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ ἀπάντησις φθάσασα τρεῖς περίπου ὥρας μετὰ ταῦτα· «Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Ἀμερικῆς, 10 ὥραι καὶ 25 λεπτὰ μ. μ. Μετὰ ἓν λεπτὸν λαμβάνετε τὸν ζητηθέντα σπινθῆρα.» Τότε ὁ Ἄγγλος πλησιάσας τὸ σιγάρον αὐτοῦ εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν σύρμα, τὸ ἤναψε διὰ τοῦ σταλέντος ἐκ τῆς Νέας Γῆς φωτός, καὶ ἐξῆλθε καπνίζων, ἀφοῦ ἐπλήρωσεν εἰς τὸν τηλέγραφον 7500 δραχμῶν ἀντὶ ἑνὸς ἀμερικανικοῦ σπινθῆρος. Τὸν παράδοξον τοῦτον λόρδον ἐμιμήθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὸ γραφεῖον τοῦ τηλεγράφου ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τοιούτων. Ἀλλὰ καὶ καπνοπῶλαι οὐκ ὀλίγοι ἔχουσι φανοὺς ἀνημμένους καὶ φέροντας τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· «Φῶς ἐκ τῆς Νέας Γῆς.»

ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΟΝΟΜΑΤΑ. Συνήθη ὀνόματα γυναικῶν ἐν τῇ νήσῳ Σκοπέλῳ εἶναι τὰ ἑξῆς· «Τοπτσινώ· Μαλανδρώ· Γκιουλώ· Ντανώ· Τσιτσώ· Γιαλινώ· Ἰγγλεζώ· Μυρωδώ· Μοσκαδώ· Σιραγώ,» καὶ πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. Δύω ἐκ τῶν ἐμφραντικωτέρων ἐνδείξεων τοῦ πνεύματος τοῦ αἰῶνος ἐν ᾧ ζῶμεν εἰσὶν αἱ ἑξῆς δύω περικοπαὶ περὶ τῆς οἰκιακῆς ζωῆς τῆς ἐγγάμου θυγατρὸς τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας καὶ τοῦ προέδρου τῶν ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀρκτῴας Ἀμερικῆς Βουκάναν. Ὁ ἐν Βερολίνῳ ἀνταποκριτὴς Ἀγγλικῆς τινος ἐφημερίδος γράφει τὰ ἑξῆς· «Εἰς τὰς ἐπισήμους

δημοσίους τελετὰς ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει τόσον αὐστηρὰ τήρησις τῆς ἐθιμοταξίας, ὅσον εἰς τὴν καθημερινὴν οἰκιακὴν ζωὴν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ὑπερβαίνουσα ἴσως καὶ αὐτὴν τὴν τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας. Εἰς ἡγεμονίδα, φερ' εἰπεῖν, τῆς Πρωσσίας δὲν συγχωρεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχιθαλαμηπόλον νὰ σηκώσῃ θρανίον καὶ νὰ τὸ φέρῃ ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο μέρος τοῦ θαλάμου. Τοιοῦτό τι πράττουσαν κατέλαβεν ἐξ ἀπροόπτου ἡ κόμησσα Περπούχερ τὴν ἡγεμονίδα Βικτωρίαν, θυγατέρα τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας, ὑπανδρευθεῖσαν πρό τινος ἕνα τῶν ἡγεμονοπαίδων τῆς Πρωσσίας. Ἡ ἀξιοσέβαστος αὕτη κυρία εἶπεν ἀμέσως μετὰ ἐπισημότητος καὶ ἐμβριθείας ὅτι ἄτοπον ἦτο τὸ γινόμενον.

— Φιλτάτη κόμησσα, ἀπήντησεν ἡ ἡγεμονίς, δὲν ἀγνοεῖτε ὅτι ἡ μήτηρ μου εἶναι ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ κόμησσα ἔνευσε καταφατικῶς.

— Λοιπόν, ἐπανέλαβεν ἡ τολμηρὰ ἡγεμονίς, ὀφείλω νὰ σᾶς γνωστοποιήσω ὅτι ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης ἡ βασίλισσα τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ Ἰρλανδίας, ὄχι ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις ἐλησμόνησε τὸ βασιλικόν της ἀξίωμα, καὶ ἐσήκωσε θρανία· σᾶς τὸ λέγω δὲ μετὰ θετικότητος, διότι τὴν εἶδον ἰδίοις ὀφθαλμοῖς· καὶ ὄχι μόνον ἓν ἀλλὰ καὶ δύο θρανία τὴν εἶδα νὰ σηκώσῃ διὰ μιᾶς, διὰ νὰ βάλῃ νὰ καθήσουν τὰ τέκνα της. Νομίζετε λοιπὸν ὅτι προσβάλλεται τὸ ἀξίωμά μου ἐὰν πράττω ὅ,τι καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Μεγάλης Βρεταννίας;

Ἡ κόμησσα κλίνασα τὴν κεφαλὴν ἀπεχώρησεν ὄχι ἄνευ ἀπορίας διὰ τὴν παράδοξον βιογραφίαν ἣν ἤκουσεν. Ἀλλ' ἐν τούτοις οὖσα ἀκριβεστάτη περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν της, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιμείνῃ εἰς ταύτην μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμονῆς, μεθ' ἧς καὶ ἡ ἡγεμονὶς παρήκουεν. Μετά τινας ἡμέρας ἡ κόμησσα κατέλαβε πάλιν ἐξ ἀπροόπτου τὴν ἡγεμονίδα ἐνασχολουμένην εἰς τακτοποίησιν τῶν ἐνδυμάτων της. Ἀλλ' ὅλαι αἱ παρατηρήσεις της διελύθησαν ὡς ἰστὸς ἀράχνης ἐνώπιον τῶν ἀκαταμαχήτων ἀπαιτήσεων τῆς ἡγεμονίδος, τὰς ὁποίας ἐπορίζετο ἐκ τῆς καθημερινῆς οἰκιακῆς ζωῆς τῆς Κυρίας τοῦ Οὐίνδσωρ Κάστελ (τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας). Κερδήσασα τὰς δύο ταύτας σπουδαίας νίκας ἡ ἡγεμονίς, μετέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐθιμοταξίαν, αἱ καθαρίζουσαι τὰ δωμάτια θεραπαινίδες, ἐκπληροῦσι τὰ χρέη των φέρουσαι μεταξωτὰς ἐσθῆτας. Ἡ θυγάτηρ τῆς πλουσιωτάτης ἡγεμονίδος τοῦ κόσμου ἀπεφάσισε νὰ καταργήσῃ τὴν τοιαύτην ἄτοπον δαπάνην, καί ποτε προσκαλέσασα ὅλας της τὰς θεραπαινίδας εἶπε πρὸς αὐτάς, ὅτι ἐπειδή, ὡς ὑπέθετεν, ὁ μὲν μισθὸς των δὲν ἐπήρκει καὶ εἰς κατασκευὴν μεταξωτῶν ἐνδυμάτων, ἡ δὲ αὔξησις αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατή, δίδει τὴν ἄδειαν εἰς αὐτὰς νὰ φορῶσι βαμβακερὰς ἐσθῆτας. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ πάσης παρεννοήσεως, ἐπρόσθεσεν, ὄχι μόνον τὸ θέλω, ἀλλὰ διατάττω νὰ γείνῃ τοιουτοτρόπως. Γνωρίζετε ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ ὑπάρχῃ διαφορὰ μεταξὺ κυρίας καὶ ὑπηρέτιδος. Δὲν ἐννοῶ νὰ προσβάλω τὴν φιλοτιμίαν σας· θέλετε ὅμως ἐννοήσει καλλίτερα τοὺς σκοπούς μου ὅταν σᾶς εἰπῶ τὸ ἑξῆς· — Καὶ ἀνέφερε πάλιν τὸ ἀκαταμάχητον παράδειγμα τῆς Αὐλῆς τοῦ Ἀγ. Ἰακώβου, προσθέσασα ὅτι αἱ θεραπαινίδες τῆς βασιλίσσης ἐξεπλήρων τὰ καθήκοντά των φέρουσαι βαμβακερὰς ἐσθῆτας, καὶ ὅτι ἐπεθύμει νὰ γίνεται καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορά της ὅ,τι καὶ εἰς τὰ τῆς μητρός της.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ βασιλέων· περὶ δὲ δημοκρατῶν ἰδοὺ τί ἀναγινώσκομεν εἰς τὸν *Ἥλιον*, ἐφημερίδα τοῦ Βαλτιμόρ.

« Τὸ παρελθὸν Σάββατον ὁ πρόεδρος Βουκάναν ἔφθασεν εἰς τὸ Ῥηλαὶ Χάους (*), μεταβαίνων εἰς Οὐασιγκτῶνα. Εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐν ᾗ συνήθως περιμένουσιν οἱ ἐπιβάται, ἀπέβαλε τὸν ἐπενδύτην καὶ τὸν λευκὸν λαιμοδέτην του, καὶ ἔρριψεν αὐτὰ ἀδιαφόρως ἐπί τινος θρανίου, ἐξεκόμβωσε τὸν χιτῶνά του περὶ τὸν λαιμόν, καὶ ἀνακομβωθεὶς τὰς χεῖρας ἡτοιμάσθη νὰ νιφθῇ εἴς τινα τῶν δύω ἐν τῇ αἰθούσῃ πλυντήρων. Τὴν ὥραν ὅμως ἐκείνην ἐπλύνοντο δύω νεανίσκοι, ἀγνοοῦντες ὅτι ὁ πρόεδρος ἤθελε νὰ νιφθῇ. Οὗτος δὲ ἐπρόσμεινεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν, ὅτε τις τῶν παρισταμένων τὸν προσεκάλεσε ν' ἀναβῇ εἰς ἄλλο δωμάτιον καὶ νὰ νιφθῇ. Ὁ πρόεδρος ὅμως ἀντέτεινεν εἰπὼν ὅτι θὰ περιμείνῃ νὰ ἔλθῃ ἡ σειρά του.

» Ἀφοῦ ἐτελείωσαν οἱ νέοι, ἦλθε καὶ ὁ πρόεδρος εἰς τὸν κοινὸν ἐκεῖνον νιπτῆρα, καὶ ἐνίφθη ὡς καὶ οἱ ἄλλοι. Ἀφοῦ δὲ ἐσφογγίσθη, ἐφαίνετο ἀμηχανῶν πῶς νὰ δέσῃ τὸν λαιμοδέτην του μὴ ὑπάρχοντος κατόπτρου, ὅτε τις τῶν παρευρισκομένων προέτεινε νὰ τοῦ τὸν δέσῃ, ὅπερ καὶ ἐδέχθη. Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰσελθών τις εἰς τὸ δωμάτιον, διῆλθε πλησίον τοῦ προέδρου ἀνακράζων· — Ἀληθινὰ ὅτι ὁ Γερο-πρόεδρος εἶναι ἐδῶ; — Ἀλλὰ νεῦμα ἐμφαντικὸν τινὸς ἐκ τῶν παρευρισκομένων, ἐπέβαλεν αὐτῷ σιωπήν, καὶ ἐλαφρὸν μειδίαμα διέστειλε τὰ χείλη τοῦ προέδρου. Ἐζήτησε ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἐδέχθη *σιγάρον* τὸ ὁποῖον τῷ ἐπρόσφερέ τις. Μόλις δὲ τὸ ἤναψε, καὶ ἠχήσαντος τοῦ κώδωνος, ὁ ἀρχηγὸς ἑνὸς τῶν ἰσχυροτέρων καὶ εὐγενεστέρων ἐθνῶν τῆς ὑφηλίου, ἔσπευσε νὰ καταλάβῃ μίαν τῶν 80 θέσεων τῆς δημοσίου ἁμάξης, διευθυνόμενος εἰς Οὐασιγκτῶνα. »

ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΣ. Ὁ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς τηλέγραφος περὶ οὗ ὡμιλήσαμεν ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῆς 1 Σεπτεμβρίου, ἔπαυσε μεταδίδων τὰς κοινοποιήσεις, καὶ φαίνεται ὅτι ἐβλάφθη· ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ἀδύνατον τὴν ὁριστικὴν αὐτοῦ σύστασιν καὶ ἐνέργειαν, ἀφοῦ ἅπαξ ἐλύθη τὸ πρόβλημα διὰ τῆς ἀποδείξεως ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ μεταξὺ τῶν δύο κόσμων διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ συγκοινωνία. Καὶ μικρά τις χαραγὴ εἰς τὸ περικάλυμμα τοσούτῳ μακροῦ σύρματος εἶναι ἱκανὴ νὰ φέρῃ τὴν διακοπήν.

(*) Σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου.